

בסיעתא דשמיא

קונטרס

בנין יעקב

חנוכה

אמרים וקדים מפנינים נפלאים
לעזרד הלבבות בימים המאירים
להבהיק עיניים ביהלום וספידים

אשר חנני השו"ת

יעקב עקיבא חכהן דבינובין
בלאאמו"ד הגה"צ רבי גמליאל שליט"א

התודה והברכה

הנני בזה להביע את תודתי והערכתי מעומק הלב לידידי האברך כמדרשו, אשר שמו הולך לפניו בטוהר מדותיו ונועם הליכותיו, אוצר כלי חמדה, זך הרעיון וברוך הכשרון, יאה לקלוסין ומוכתר בנימוסין, אשר לו עט סופר מהיר, ספרא וסייפא, איש יקרות רוח חכמה, מגזע אראלים ותרשישים לבית נאראל

הרה"ג **יהושע שלום שפירא** שליט"א

מעיי"ת בית שמש

אשר לא חסך עמל ויגיעה ימים ולילות, ונטה על שכמו עול משא עריכת הקונטרסים '**בנין יעקב**' - מועדים ברוב עמל וכשרון ברוך, ותיקנם וסידרם בטוב טעם למען ירוץ הלומד בו, עד אשר הוציא דבר נאה ומתוקן מתחת ידו, דבר נאה ומתקבל, העולה על שולחן מלכים מאן מלכי רבנן.

יברך ה' חילו ופועל ידיו ירצה, להמשיך בעבודת הקודש מתוך הרחבת הדעת ומנוחת הנפש ביתר שאת וביתר עז להגדיל תורה ולהאדירה כאוות נפשו העדינה וכחפץ לבו הטהור, ויברכו ה' בכל הברכות הכתובות בספר התורה, ובכל אשר יפנה יצליח, וירוה רוב נחת דקדושה מכל יוצ"ח באורך ימים ושנות חיים, ויתקיים בו לא ימוש התורה פיק ומפי זרעך מעתה ועד עולם אמן ואמן.

המחבר

©

כל הזכויות שמורות

להערות אפשר לפנות לטל-פקס:

02-999-8201

או למייל:

3122131@gmail.com

ניתן להשיג הקונטרס בירושלים:

ספרי עין יעקב מול שטיבלאך מאה שערים

או בטלפון 05331-53661 | 05041-75336

בית שמש:

בבית המחבר רח' חזון איש 26

טלפון 02-991-0636 | 05276-30720

בני ברק:

חנות פרידמן ע"י בית הכנסת איצקוביץ

ניתן להשיג את שאר ספרי המחבר

'בנין יעקב' הלכה:

בשר בחלב • תערובות (ג"כ)

'בנין יעקב' על המועדים:

ראש השנה • יום הכפורים • סוכות - שמחה

חנוכה • שובבי"ם • פורים - ד' פרשיות

חודש ניסן - חג הפסח - ספירת העומר

שבועות • בין המצרים • אלו

'בנין יעקב' על התורה:

בראשית • שמות • ויקרא • במדבר • דברים

ניתן לשמוע שיעורי המחבר בקול הלשון

מספר ישיר: 0733-718-414

תוכן הענינים

פתח הבנין

טפח הסמוך לפתח ג

מילין אחדין בפתח השער 'בנין יעקב' לימי החנוכה

הנרות הללו קודש הם ♦ מאי חנוכה - דתנו רבנן

על המלחמות

מלחמת מצוה ט

היונים גזרו על הדת ולכן יצאו למלחמה ולא תקנו סעודה בחנוכה

פורים קבעו למשתה ושמחה וחנוכה להלל והודאה ♦ בפורים נגזר על הגופים

ובחנוכה על הנפשות ♦ גזירת היונים היה לכל אחד כפי מדרגתו ברוחניות

♦ מרדכי התפלל אל השי"ת ומתתיהו יצא למלחמה ♦ בזמן שגוזרים על

התורה והמצוות מקדשים מלחמה ♦ גם בזמן הזה צריך למסור נפש על

גזירות שמד

ועל המלחמות שעשית לאבותינו יז

מעשה אבות סימן לבנים להתחזק תמיד במלחמת היצר

מפני מה אנו מודים על המלחמות ♦ שבח המלחמה שבגינה זכינו לתשועה
הגדולה ♦ כשאנו נבהל להשיב מלחמה ליצר זוכה לסייעתא ♦ במלחמת
היצר אין להתמהמה ♦ סעודת חנוכה רשות כי לא היה ניצחון בשלמות
הרצון להילחם מגלה כי שייך לצד הקדושה ♦ בזכות המצוה הזאת תזכנו
לנצח את אויבינו

על הנסים

יעשה לנו נסים לא

בימי החנוכה ראויים כל ישראל לנסים שלמעלה מדרך הטבע

קושיית הבית יוסף ותירוצו ♦ כיון שהיה זמן של נסים סמכו להדליק בשמן
מועט ♦ בימי החנוכה שלטת ההנהגה שלמעלה מהטבע ♦ בכל מועד מתעורר
מעין המאורע ♦ המתייגע בעבודת השי"ת ראוי לנס למעלה מהטבע ♦ ימי
החנוכה ראויים לנס מבלי לנכות מהזכויות

אלקא דמאיר ענני מ

הזכרת נס חנוכה מסוגל לישועה

מי שהאיר לאבותינו בימי מתתיהו הוא יעננו ♦ ינדב בחנוכה לטובת נשמת
רבי מאיר בעל הנס

ועל נסיך שבכל יום עמנו מזג

הטבע והנסים חד הם ששניהם בדבר ה' נעשו

קושיית הבית יוסף מדוע חנוכה ח' ימים ◇ כל הטבע הוא מעשה נסים ◇
המכיר שהטבע הוא נס יכול להמשיך נס מחוץ לטבע ◇ היום הראשון של
חנוכה להודיע שגם הטבע הוא נס

להודות ולהלל

קבעום בהלל והודאה מט

עבודת ימי החנוכה הוא להודות ולהלל להשי"ת

עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו ◇ ואתה קדוש יושב תהילות ישראל ◇ פותחים
בהודאה ◇ לעולם יסדר אדם שבחו של מקום תחילה ◇ לא תקנו חנוכה אלא
להלל והודאה ◇ האור של חנוכה מאיר כפי השבח שנותן להשי"ת ◇ קבעו
שיר ורננים ◇ מן ההתבוננות בחסדי השי"ת בא לידי שמחה ◇ ימלא פי
תהלתך - ברכות הנהנין בכוונה ◇ בכל יום אברכך ואהללה שמך לעולם ועד

זרה בחושך אור סב

להתבונן בנקודת האור שבתוך החושך

נר החנוכה מאיר על כל איש ישראל ◇ גם במצב של הסתר פנים יש על
מה להודות

הנרות הללו

על ידי כהניך הקדושים סט

כל אחד מישראל נעשה ככהן המטיב את הנרות בבית המקדש

נר חנוכה זכר לנס המנורה בבית המקדש ♦ שלך גדולה משלהם עולה על
נר חנוכה ♦ תכון תפלתנו קטורת לפניך משאת כפינו מנחת ערב ♦ הדלקת
נר חנוכה על דעת הכהנים ועל כוונתם ♦ דנת את דינם נקמת את נקמתם

הנרות הללו קודש עח

קדושת אור הנר של חנוכה דוחה את טומאת החושך זו יון

עצת היוונים להחשיך עיני ישראל מן התורה ♦ התגברות כח הקדושה ♦ כי
נר מצוה ותורה אור ♦ סכנת כלי המשחית ♦ בשעת הסכנה מניחה על שולחנו
♦ ואורח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום

אלא לראותם בלבד פח

ההסתכלות בנרות חנוכה מסייע לשמירת קדושת העיניים

בחנוכה יכולין לשוב אפילו על העוונות הקשים ♦ בשעה שהמלך משוטט
בחוץ הכל קרובים אליו ♦ בחנוכה יכול לתקן את פגם העיניים ♦ העבודה
בחנוכה הוא הכנה לימי השובבי"ם ♦ העבר עיני מראות שוא

רחבה מצותך מאד צה

מתקנת ימי החנוכה אנו למדים גודל הערך של מצוה אחת

קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה ♦ היפך קליפת היוונים שביטלו
רק כמה מצוות ♦ והדליקו נרות בחצרות קדש ♦ הנרות דלקו כל הלילה
אפילו במקום הרוח

שבת חנוכה

נר שבת ונר חנוכה קג

בשבת חנוכה זוכה כל אחד מישראל להאיר באור הקדושה

פתילות ושמנים שאמרו חכמים ♦ בחנוכה מאירים כל נשמות ישראל ♦ בימי
החנוכה יורדת שכינה למטה מעשרה טפחים ♦ בשבת חנוכה יש עליה לכל
נפש מישראל

תורה אור קט

העוסק בתורה בשבת חנוכה זוכה לאור גדול

בחנוכה נפתחין שערי תורה ♦ המעלה העליונה בתלמוד התורה של שבת
חנוכה ♦ הרגיל בנר חנוכה ונר שבת

זאת חנוכה

זאת חנוכה קיז

תוקף קדושת היום של זאת חנוכה וסגולתה

זאת חנוכה – עיקר החנוכה וגמר החתימה ♦ וכסיל לא יבין את זאת ♦ ביום
האחרון מעלה את כל ימי החנוכה ♦ בזאת חנוכה ממשיכים ישועות למעלה
מהטבע ♦ שערי שמים פתח ואוצרך הטוב לנו תפתח ♦ תחוקקנו לחיים
ותיטיב לנו החתימה

טפח הסמוך לפתח

מילין אחדין בפתח השער 'בנין יעקב' לימי החנוכה

הנרות הללו קודש הם

מה נעלה הוא אותו זמן בו ניצב האיש ישראל אל מול פני המנורה, מטיב את הנרות ומעלה את האור עד שתעלה שלהבת מאליה, זיקוקין דנורא נפקין מפיו בשעה שעומד ומשרת לפני קונו, ומברך בלהט אש קודש את הברכות "אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר חנוכה", "שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה", הכי נמצא בהאי עלמא הקולמוס אשר בכוחו לרשום עלי גויל את גודל התיקונים אשר נעשים זה עתה בעליונים, האם יוכל המח האנושי להשיג את האור הגנוז שמאיר ובא מסוף העולם ועד סופו.

משונים ימי החנוכה משאר כל המועדים, שחנוכה חל בתוך ימי החולין הרגילים, ולא בסתם ימי חול, אלא בעיצומו של תקופת החורף בהם מתקצרים הימים ומתארכים הלילות, שימי החנוכה מתחילין בכ"ה כסלו ונמשכין אל תוך לילי טבת הארוכים שבהם החושך יכסה ארץ.

אולם בזכות הנרות הקדושים של חנוכה מתפשט האור ומאיר על כל אחד אשר בשם ישראל יכונה, ואין שום נפקא מינה באיזה מצב נמצא אותו האדם, כי זהו סגולת הנר של חנוכה, שמצוותה על פתח ביתו מבחוץ, שהולך ונוגה האור עד למבואות האפלות ומאיר עד לנשמות הנידחות ביותר ונותן להם תקוה טובה ואחרית.

מאי חנוכה - דתנו רבנן

יחד עם זה ברור, שבכדי לטעום ולהרגיש בעצמו את מתיקות וערכות הימים הנעלים הללו, מחויב כל אחד להכין את עצמו כדבעי, לידע ולהבין היטב את משמעות הימים הללו, ימים שנתקנו להלל והודאה על רוב רחמיו וחסדיו, כאשר מלכות יון הרשעה הערימו סוד על בני ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, עד שברוב רחמיו וחסדיו כי רבים המה, נמסרו טמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך.

בספרים הקדושים האריכו מאד לבאר גודל מעלת הימים הללו, ואינו דומה כלל זה שמדליק את הנרות בלי שום התבוננות, לזה שמילא כרסו בהכנה דרבה על ידי לימוד ההלכות והיגיעה בסוגיות של חנוכה, כפי שהמליצו צדיקים בלשון הגמרא (שבת כא:): 'מאי חנוכה - דתנו רבנן', שרק על ידי לימוד התורה הקדושה יכולים להשיג את האור הגנוז בימים הנעלים הללו.

בהשלמה לזה נצרכים אנו להוסיף על כך גם מלא חופניים של קב חומטין, דהיינו להגות באמרי שפר בספרי רבותינו הקדושים שיצאו מגדרם לבאר את גודל קדושת הימים, בפרט בספרים הקדושים קדושת לוי

ובני יששכר, שמלאים מזן אל זן בדיבורים נלהבים המשפיעים קדושה וטהרה בלב ההוגה בהם, בבחינת טופח על מנת להטפוח.

גם המאמרים בספרא הדין מיוסדים על דברי רבותינו הקדושים מצוקי ארץ המעוררים את הנפשות ומאירים את הלכבות, זה כמה שנים שזיכנו השי"ת להוציא לאור עולם את הקונטרס על חנוכה, ועתה זוכים אנו לאדפוס אידרא לאחר שהוספנו עליהם כמה מאמרים חדשים שעדיין לא שזפתם עין הדפוס, מלבד המאמרים שכבר נדפסו ועתה עברנו עליהם בהגהה מדוקדקת בתוספת תיקונים והוספות, עד שניתן לומר כי פנים חדשות באו לכאן.

אכן נמצאים תחת ידינו עוד מאמרים שונים בעניני חנוכה שמפאת קוצר הזמן לא היה סיפק בידינו להתקינם כראוי לקראת הדפוס, אולם כבר אמר החכם מכל אדם (קהלת ג, א) 'לכל זמן ועת לכל חפץ', וכאשר יתן לנו ה' כח וזמן נשתדל להגיע גם לזה ולהוציאם לאור עולם לזיכוי הרבים.

ויהא רעוא מן קדם אבוהון דבשמיא שכל הלומדים והמעיינים בקונטרס זה ימצאו בו דברי טעם וחפץ, ובכח זה נזכה להוסיף אומץ בעבודת הבורא יתברך שמו, שהרי על מה אנו מתאווים מלבד לעשות רצונך אלקי חפצתי, ובזכות זה נזכה לאור באור החיים, כי אתה תאיר נרי ה' אלקי יגיה חשכי, ונזכה לאור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו יחד במהרה לאורו, אמן ואמן.

ומנותר קנקנים נַעֲשֶׂה נֶס לְשׁוֹשָׁנִים.

בְּנֵי בִינָה יִמְי שְׁמוֹנָה קָבְעוּ שִׁיר וְרָנִים.

מלחמת מצוה

היונים גזרו על הדת ולכן יצאו למלחמה ולא תקנו סעודה בחנוכה

פורים קבעו למשתה ושמחה וחנוכה להלל והודאה

ימי החנוכה נקבעו להודות ולהלל להשי"ת על הנסים הגדולים שנעשו לאבותינו בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול ובניו, כשעמדו עלינו מלכות יון הרשעה ובקשו להשכיח את התורה מישראל, עד שאמרו (בראשית רבה ב, ד) כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל.

לזכר התשועה הגדולה שנעשה לאבותינו כשגברה ידם על היוונים – על אף היותם מעטים וחלשים מהם, ולזכר הנס שדלקו הנרות שמונה ימים – לאחר שחזרו וטיהרו את המקדש, קבעו חכמינו ז"ל להודות ולהלל להשי"ת באלו השמונה ימים שנעשה בהם הנס בנרות, כלשון הגמרא במסכת שבת (כא:), לשנה אחרת קבעום ועשאו ימים טובים בהלל והודאה.

אפם כי לא נצטוונו לקבוע בחנוכה משתה ושמחה כי אם לעשותם ימי הלל והודאה, כפי הנפסק ב'שולחן ערוך' (סימן תע"ר סעיף ב): "ריבוי הסעודות שמרבים בהם הם סעודות הרשות, שלא קבעום למשתה ושמחה".

בענין זה כבר נודע בשער בת רבים מה שהקשו רבים וגם טובים, על מה ולמה השתנו ימי החנוכה מימי הפורים, הלא בשניהם נעשה נס לישראל וניצלו מידיהם של מבקשי רעת נפשם, וכשם שעשו את ימי הפורים לימי משתה ושמחה כך היו צריכים לקבוע אף את ימי החנוכה שיעשו בהם סעודות בבשר ודגים וכל מטעמים, לשוב ולשמוח על הנסים והנפלאות שהצילנו מיד צר, ומדוע זה לא קבעו את אלו הימים אלא להלל ולהודות בלבד.

בפורים נגזר על הגופים ובחנוכה על הנפשות

התירוץ בפשטות הוא כפי שכתב הלבוש (או"ח סימן תע"ר והובאו דבריו במשנ"ב שם ס"ק ו'), שיש חילוק גדול בין הגזירה שהיה בימי מרדכי ואסתר לבין הגזירה שהיה בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול, שהם היו בתכלית השינוי.

דהנה המן ביקש להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד, אבל לעומת זה לא גזר כלל על הדת, לכן משנעשה הנס והופרה מחשבתו הרעה קבעו חז"ל לעשות את ימי הפורים למשתה ושמחה, כי הזכר הוא מעין הנס, כשם שהגזירה הייתה לאבד את הגוף כך גם הנס היה הצלת הגוף, לכן כשקבעו הזכר לאותו הנס עשאוהו במשתה ושמחה שיש לגוף הנאה מהם.

מה שאין כן בחנוכה, שלא גזרו עליהם היוונים להשמיד ולהרוג, "רק צרות ושמדות כדי להמיר דתם, ואם היו ישראל מכניעים להם להיות כבושים תחת ידם ולהעלות להם מס וחוזרין לאמונתם ח"ו לא היו מבקשים יותר, אלא שהגביר הקב"ה יד ישראל ונצחום, לכך לא קבעום אלא להלל ולהודות

לבד, כלומר, כיון שהם רצו למנוע אותנו מזה, לכפור בדתו ח"ו, ובעזרתו יתברך לא הפיקו זממם וגברה ידינו, לכך אנו מודים ומשבחים לו על שהיה לנו לאלקים ולא עזבנו מעבודתו (לשון המשנה ברורה), ובהיות שכל הגזירה לא היה אלא על ענייני רוחניות, על כן גם הזכר לנס ההצלה קבעו בהלל והודאה שהוא עניין רוחני.

גזירת היונים היה לכל אחד כפי מדרגתו ברוחניות

הרה"ק הרבי ר' העניך מאלכסנדר זי"ע הוסיף על כך נופך משלו (שיח שרפי קודש חנוכה - כב), דהטעם שעושים סעודות בפורים הוא משום שהייתה הגזירה על הגופים, שבענין זה שווים כל ישראל הקטנים עם הגדולים, צדיקים ופשוטי עם, לכן כאשר ניצולו מאותו הגזירה קבעו לעשותה באופן השווה לכל נפש וברוב עם, כולם ששים ושמחים יחד במשתה ושמחה.

מה שאין כן גזירות היוונים היו על עסקי שמים ובענייני רוחניות, שרצו למנוע את ישראל מלעשות את רצון קונם, ובדבר זה יש חילוק גדול בין איש לרעהו, שהרי כל כמה שהתייגע האדם יותר בעבודת השי"ת, וכל כמה שהשיג יותר בתורה וביראת שמים, הרגיש יותר את רוע הגזירה, לא ראי האדם הפשוט שהרגיש את הגזירה לפי השגותיו הקטנות, כראי אנשי שם צדיקים וחסידים עובדי ה' ביגיעה שהרגישו את כובד הגזירה ביתר חוזק, והיה צער הגזירה להגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו עד כי אין בזה השתוות כלל וכלל.

לפיכך, גם כאשר עושים זכר לנס ההצלה אי אפשר שיהיה באופן השווה לכל נפש כמו בפורים, ולכן קבעו חז"ל ימים אלו בהלל והודאה

לשמו הגדול והקדוש, שבזה יש השתנות בין איש לרעהו, כי כל אחד מודה ומהלל לפי השגתו, שכל כמה שיש בו יותר דעת ומופלג ביותר בהשגות התורה ובעבודת ה' יודע יותר להודות להשי"ת על הנס שנעשה עמנו, הגדול בדעת לפי גדלו והקטן לפי קטנו, וכלשון הב"ח (סימן תרע) "לפיכך לא קבעום אלא להלל ולהודות שהיא העבודה שבלב", וכל אחד כפי בחינת הלב שלו.

מרדכי התפלל אל השי"ת ומתתיהו יצא למלחמה

וביין דעסקינן בחילוק שבין חנוכה לפורים, הבה נתבונן בעוד חילוק מהותי שבין שני הנסים הללו, דהנה, כאשר המן הרשע גזר להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד, הלך מרדכי הצדיק בעצת אסתר המלכה וכינס את כל היהודים לזעוק ולהתפלל להשי"ת להעביר את רוע מחשבת המן האגגי, עד ששמע השי"ת לקול שוועתם ונתהפך הצרה לרווחה והאפלה לאור גדול.

אולם מתתיהו ובניו נהגו באופן אחר לגמרי, שבשעה שגזרו היוונים את גזירותיהם על ישראל, לא הסתפקו בתפלה ותחנונים אל הקב"ה שיושיעם מעונשם של אלו, אלא לצד זה אף הוסיפו לעטות על עצמם כלי קרב ויצאו בחרב ובחנית להילחם ביוונים ובצבאם האדיר והנורא, אף על פי שהיו מעטים מול רבים וחלשים למול גיבורים.

וצריך להבין, מדוע באמת לא הסתפקו מתתיהו בן יוחנן כהן גדול ובניו בתפילה וזעקה אל השי"ת שיראה בצר להם ויושיעם מן המצר, כמו שעשו מרדכי ואסתר בשעת הגזירה, מדוע היו צריכים לצאת גם במלחמה.

בזמן שגוזרים על התורה והמצוות מקדשים מלחמה

אך לפי האמת יש חילוק יסודי ושורשיי בין הגזירות של פורים וחנוכה, דהנה, המן האגגי צורר היהודים, שבקש להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, לא גזר גזירות על התורה והמצוות אלא על הגופים בלבד, ומה עושה איש ישראל בשעה שניתכת צרה על ראשו, הוא נכנס לבית הכנסת ומתחנן אל השי"ת בתפלה ותחנונים שיושיעו מצרתו, וזה מה שעשה מרדכי היהודי, הוא כינס את כל העם לתפילה וזעקה, שק ואפר יוצע לרבים, עד שנושעו מצרתם וליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר.

אבל היוונים לא גזרו כלל להרוג ולאבד את ישראל, כל מגמתם הייתה רק על הנשמות ולא על הגופים, הם רצו להעביר את ישראל על הדת רח"ל ולכתוב על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל, אי לכך, כאשר נוכחו מתתיהו ובניו לראות כי עת צרה הוא על התורה הקדושה ועל קיומה, הסיקו בדעתם שלא די בתפלות ותחנונים, אלא הקב"ה רוצה לבחון אותם ולראות עד כמה מוכנים המה למסור את נפשם עבור התורה הקדושה.

הלכך לא התמהמהו ותיכף יצאו למלחמה בחרב ובחנית, להגן ולשמור על התורה הקדושה ועל כבודה, שלא תתחלל אפילו כחגירת הציפורן של אצבע קטנה ח"ו, עד שבזכות זה זכו לנסים ונפלאות שלמעלה מדרך הטבע והצליחו להתגבר על היוונים וכל צבאם האדיר וטיהרו את ירושלים והמקדש מגילוליהם וטומאותיהם והחזירו עטרה ליושנה.

וזהו מה שכתוב ב'על הנסים': "ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, רבת את ריבם, דנת את דינם, נקמת את נקמתם". שהלא בדרך הטבע לא היה בידי מתתיהו ובניו לנצח במלחמה זו, שלא היו אלא מעטים

וחלשים כנגד רבים וגיבורים, אבל בשכר זאת שיצאו להילחם על דבר כבוד שמו יתברך, זכו שהקב"ה בכבודו ובעצמו ניהל עבורם את המלחמה וזכו החשמונאים משרתי א-ל לצאת ממערכה זו כשידם על העליונה*.

גם בזמן הזה צריך למסור נפש על גזירות שמד

מזה נלמד הוראה לשעה ולדורות, כי בכל עת שמתעורר עת צרה לאדם מישראל בעניינים שהם של גשמיות יש לו להשליך את יהבו על השי"ת ולהתפלל ולשפוך שיח לפניו שיושיעו ממנה. מה שאין כן בשעה

הערות והוספות

יש להבין ולידע, כי אף שבכל הארץ משפטיו ואין עוד מלבדו כתיב, אבל בשעה שמדה"ד מתגברת מאד לפעמים ניתנה רשות לשטן ללחום נגד הקב"ה כביכול. (עיין בסוף מסלת ישרים דבריו בהקדמה לקל"ח פתחי חכמה, בענין גזירות ת"ח, וברמב"ם רפ"ט מהל' תשובה). ונמצא שישנם שתי מיני הנהגות: א. מעשי ה'. ב. מעשה שטן. וכן הגזירות על ישראל הן בשני האופנים, ובכל גזירה צריך להבחין מאיזה אופן היא. **וסימני** הבחינה בזה, שאם הגזירה היא על הגופות כבימי המן, זוהי מעשה ה', ותכליתה היא להחזירנו למוטב, וגדולה הסרת הטבעת ובאופן זה אין מקום למלחמה והיא לא תצלח. אבל אם הגזירה היא על הנפשות ותכליתה היא להעביר ישראל על דתן ולא להחזירם למוטב, אין זה מעשה ה', כי אם מעשה שטן. וכדי

א. וראה דברים נוראים **בקובץ אגרות** (עמ' צד) שכתב הגאון הקדוש **רבי אלחנן וסרמן** זצוק"ל הי"ד, בשעה שגזרו ברוסיה ארץ מגוריו גזירות ורדיפות על הדת, והאחרון הכביד חבורת היבסצקים, שהיו אנשים רשעים מזרע ישראל, הם עמדו לסייע למלכות רוסיה לכפות את הגזירות האיומות על אחיהם בני ישראל שמסרו נפשם לקיים התורה והמצוות, לימים התאונן רבן של ישראל **החפץ חיים** זי"ע, שאילו היו יוצאים למלחמה גלויה כנגדם תיכף ומיד, בוודאי היו מצליחים להחליש את כוחם ולא השתכחה תורה מישראל באופן איום כל כך, כפי שאירע במדינת רוסיה, והאריך שם עוד לבאר החילוק בין גזירות המן שהיו רק על הגופים לעומת גזירות יון שהיו על הדת, והבאנו כאן כמה דיבורים מתוך אריכות דבריו, וזה לשונו:

שמתחדשים גזרות כנגד התורה הקדושה ועיקרי הדת, שאז, מלבד מה שצריכים להתפלל ולזעוק אל השי"ת חייבים גם להילחם בחירוף נפש עד שתעבור רוע הגזירה, כי הקב"ה חפץ לראות עד כמה חשובה התורה בעינינו ועד כמה מוכנים אנו להילחם עבורה.

לבן גם בזמננו כשפריצי ישראל נשאו ראש ורוצים לגזור עלינו גזירות לעקור את הדת, וכגון מה שגזרו לגייס את בחורי ישראל אל תוככי צבא השמד, אסור לנו לחשות לעת הזאת, אלא צריך להשיב השערה מלחמת אש קודש במסירות נפש ממש וללא שום פשרות, וכפי שאנו רואים

העדות והוספות

גזירות היבסקים היו היהודים חייבים לצאת נגדם למלחמה במסירות נפש, אמת יהודים רבים היו נהרגים, אולם כוחו של השטן היה נחלש, אולם כאשר לא נמצא מי שימסור נפשו במלחמה, נתחזקו היבסקים).

ולפי זה, בימינו אשר זרע עמלק מתגברים מאד אצלנו והדבר ברור, כי הוא מעשה שטן. העצה האמיתית היא להלחם נגדם בזרוע ממש, במסירת נפש להריגה. אבל כמדומה כי לפי המצב כעת קשה לקיים העצה הזאת בפועל, כי כל מלחמה דורשת שרי צבא לעמוד בראש העם, להורותם איך להתנהג ואנחנו יתומים נותרנו, כי אנשי אמונה אבדו, ופסו עומדי בפרץ במסירת נפש. אבל אם אין בנו כח להלחם נגד עמלק ושותפיו באופן ישר, אפשר ואפשר לנו לנהל את המלחמה בעקיפין וגם בזה אנו צריכים להקשיב לעצת התורה באיזה אופן ללחום.

להחליש כח השטן דרוש שישראל ימסרו עצמן להריגה, במלחמה ממש.

ודוגמא לזה אנו רואין בימינו גזירות על ישראל בשתי מדינות שונות. כי גזירות האדומים הן מעשה שטן, לרחק ישראל מאביהן שבשמים ובמדינה האחרת היא להיפוך לקרב בזרוע את הרחוקים. ושמעתי מפה קדוש בעל חפץ חיים ז"ל בזה הלשון: **"יודען האבען פארזעהן, בשעת עס האבען זיך אנגעהויבן דיא גזירות פון דיא יעווסעקעס האבען יודען געדארפט ארויסגעהן געגען זיין אויף מלחמה במסירת נפש. אמת עס וואלטען טאקי אסאך יודען נהרג געווארען, אבער דער כח פון שטן וואלט געווארען אפגעשוואכט. בשעת עס האט זיך אבער ניט געפונען ווער עס זאל זיך מוסר נפש זיין אין מלחמה, זיינען די יעווסעקעס געווארען שטארקער"** (-יהודים שגו, בשעה שהתחילו

באותם הימים שלא רצו להדליק שמן טמא למרות שטומאה הותרה בציבור, אין זאת אלא כי בענייני רוחניות לא אבו לעשות אפילו פשרה כל שהוא, ובזכות זה נעשה להם נס ודלק השמן המועט לשמונת ימים.

אכן, על ידי שנעמוד וניקהל על נפשנו להילחם במסירות נפש, ונכריז בגאון ובעוז את הכרזת היהדות החרדית בראש כל חוצות, ללא שום בושא וללא שום מורא. כנרות החנוכה שמצוותם על פתח ביתו מבחוק, לפרסם את גדולת החשמונאים שלא בושו ולא נכנעו, אלא הכריזו 'מי לה' אלי'. יֵרָא השי"ת בעני עמו ויושיענו מכל גזירות קשות, וכל הרשעה כולה כעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ, עדי נוכל לקיים את התורה הקדושה ומצוותיה ללא שום מפריע ומונע ויתגדל ויתקדש שמו יתברך בעולם.

ועל המלחמות שעשית לאבותינו

מעשה אבות סימן לבנים להתחזק תמיד במלחמת היצר

מפני מה אנו מודים על המלחמות

התקינו חכמינו ז"ל להוסיף בימי החנוכה ולומר ברכת הודאה מיוחדת על הנסים שנעשו לאבותינו, וזהו נוסח וסדר ההודאה: "על הנסים ועל הפורקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל הנפלאות ועל הנחמות ועל המלחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה", ואחר כך ממשיכים בסיפור השתלשלות הנס "בימי מתתיהו וכו'".

ברם, יש לתמוה טובא על הנוסח האמור, דהניחא מה שאנו מודים להשי"ת על הנסים והנפלאות הגדולות שנעשו לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, אבל למה תקנו לומר בתוך התהילות והתשבחות גם הנוסח "ועל המלחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה", האם המלחמה הוא דבר טוב שיש לנו להודות עליו, הלא מלחמה זהו מקום

סכנה שמטבע האנשים להימלט ממנה כמטחורי קשת, ולמה לנו להודות על המלחמות^א.

שבח המלחמה שבגינה זכינו לתשועה הגדולה

אלא נראה לומר שאין המכוון כאן על החלק הגשמי של המלחמה שנלחמו בית חשמונאי עם הצר הצורר אותם, אלא הכא עסקינן במלחמה הרוחנית שניהלו היוונים כנגד העם הנבחר להחשיך את עיניהם עם תרבות יון, להשכיחם מן התורה הקדושה ולבטלם ממצוותיה, וכדאמרינן במדרש (בראשית רבה ב, ד): "וחושך - זה גלות יון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן, שהיתה אומרת להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל".

והנה, כאשר באו היוונים על ישראל להשליט את טומאתם וצחנתם, מדרך הטבע היה צריך ליפול פחד ומורך בקרבם של ישראל, שהלא היוונים היו עם גדול ועצום גיבורים ואנשי חיל, בעלי צבאות אדירים וכלי משחית עד אין מספר, כשלעומתם עמדו בני חשמונאי, יושבי אוהל ומתי מעט ללא שום הכרה וידיעה בתכסיסי מלחמה, ולפי דרך הטבע לא היה בכוחם להתגבר עליהם כלל וכלל, אלא היו צריכים להיכנע מיד בראותם כי צר עליהם האויב.

הערות והוספות

חודש כסלו - טבת מאמר ד - הלל והודאה
- אות ז) עמוד בזה לקיים הנוסח
השגור 'ועל המלחמות', וראה שם מה
שכתב בזה.

א. אכן בנוסח 'ועל הנסים' של בעל
ה'אבודרהם' (חנוכה) לא גרס 'ועל
המלחמות', אלא תחת זה כתב 'ועל
הנחמות', ובספר 'בני יששכר' (מאמרי

אולם למרות הכל לא איבדו בני חשמונאי את עשתונותיהם, וללא שהות כלל גמרו אומר להשיב מלחמה השערה בחרב ובחנית, חגרו בעוז מותניהם ונטלו את כלי המלחמה לידיהם, ובצלחותהון ובעותהון יצאו למלחמת חרמה - במסירות נפש של ממש - להשמיד ולאבד את הקליפה הנוראה של יון, יחד עם כל תרבותה המאיימת לחדור בקרב עם סגולה ולכלות את כרם בית ישראל.

וברוך ה' אשר לא השבית גואל ולא עזב חסדו מאתנו, וכנגד כל דרכי ההיגיון והשכל האנושי ניצחו בני חשמונאי החלשים את היוונים העצומים, ומאת ה' הייתה זאת, שראה את לחצנו ואת עניינו ועשה לנו נסים ונפלאות עד אין חקר, וכפי שאנו אומרים בהמשך ההודאה: "ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, רבת את ריבם וכו', מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך, ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה".

ובזה אתי שפיר מה שאנו מודים על המלחמות, כי משבחים אנו ומפארים להקב"ה על שלא נתקפנו בייאוש ולא אחזתנו חידלון כראותנו מלחמה, אלא זכינו לשכל הנכון והראוי להשיב להם במלחמת אש דת השערה, אף על פי שהיה זה כנגד השכל האנושי, ואכן, רק בזכות שיצאנו למלחמה במסירות נפש היה השי"ת בעוזרנו ונתן לנו את שונאינו בידינו, עד שזכינו להשיב ולכונן את בית חיינו בקדושה ובטהרה, אז ראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עלינו ונתרבה תורה וטהרה בקרב ישראל. אמור מעתה שאין לך שבח גדול יותר מעצם המלחמה שלחמנו, כי רק בזכות זאת זכינו לתשועה הגדולה.

כשאינו נבהל להשיב מלחמה ליצר זוכה לסייעתא

אך יחד עם זאת צריכים אנו לדעת שאין זה רק עניין של הודאה על העבר, על מה שקרה עם אבותינו מלפני אלפי שנה, אלא דבר זה נוגע לכל אחד ואחד מאתנו עד עצם היום הזה, שהרי כידוע אין היצר הרע וחילותיו שוקטים על שמריהם, אלא בכל עת ועונה מתגברים הקליפות הטמאות ומנסים בכל כוחם להפיל את האדם ברשתם, ממש יומם ולילה לא ישובתו, עד כי אין לך מלחמה גדולה מזה.

בבר ידועים בזה דברי בעל ה'חובת הלבבות' (השער החמישי - שער היחוד והמעשה - פרק ה) המתאר את המלחמה הגדולה שעובר על כל אחד ואחד מישראל כנגד היצר וחילותיו, וזה לשונו: "ואמרו על חסיד, שפגע אנשים שבים ממלחמת אויבים, ושללו שלל אחר מלחמה חזקה, אמר להם, שבתם מן המלחמה הקטנה שוללים שלל, התעתדו למלחמה הגדולה, אמרו לו, ומה היא המלחמה הגדולה, אמר להם, מלחמת היצר וחיליו".

והנה, מדרכו של עולם, כאשר רואה האדם כי באה עליו המלחמה הזאת, עלול מאד שיכנס מורך בלבבו מתוך מחשבה, לכאורה אמתית, כי מי אני ומה חיי להילחם עם היצר הרע שהוא מלאך ושרף אשר כל תכסיסי המלחמה בידו, ואיך אני הקרוץ מחומר העייף ויגע אשיב לו מלחמה ולהדפו ממני, הלא ברגע אחד מתגבר הוא עלי ומכלה אותי.

אולם כאשר אך יתבונן במעשי אבותינו בימים ההם בזמן הזה, יראה כי גם הם עמדו בפני מצב שהיה נראה אשר אפסה תקוותם וכי אין להם שום תוחלת ותקוה, אך אף על פי כן לא שעו לזאת אלא יצאו למלחמה שהייתה נראית כאבודה מלכתחילה, אך בסופו של דבר חזינו, כי

לא זו בלבד שלא נפלו במלחמה, אלא נהפוך הוא, הגיבורים והרבים עוד נמסרו ביד החלשים והמעטים, עד שהצליחו החשמונאים להכות בהם עד חרמה ולהדפם מן עיר הקודש והמקדש, או אז טיהרו את הבית והעלו שוב את נרותיה.

מעשה אבות סימן לבנים, וכאשר רואה האדם כי היצר בא עליו במלחמה, אין לו לחשוב מחשבות אם יש בכוחו להילחם או לא, אלא מיד ייצא למלחמה והא-ל הגדול יהיה בעזרו כאשר היה עם אבותינו, אם אבן הוא נימוח ואם ברזל הוא מתפוצץ. וכדרך שפירשו בספרים הקדושים את המקרא בפרשת 'כי תצא' (דברים כא, י) כמין חומר ואמרו: "כי תצא למלחמה על אויביך" – תיכף כשתצא למלחמה על 'אויביך' זהו היצר הרע, מיד "ונתנו ה' אלוֹקֶיךָ בידך ושבית שבו".^ב

ואף אם בכל הזמנים צריך להילחם עם היצר הרע, מכל מקום בחנוכה זוכה לסייעתא מיוחדת במלחמה זו, כמו שכבר נודע לנו מן הספרים הקדושים (ראה בקדושת לוי – קדושה ראשונה לחנוכה), שבכל שנה ושנה מתעוררים החסדים והנסים שנעשו לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, כדרך שאנו אומרים ב'ועל הנסים': "ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום

הערות והוספות

ב. בדרך זה ראה ב'דגל מחנה אפרים' (פרשת כי תצא ד"ה כי) שכתב: 'כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלקיך בידך וגו' וראית בשביה אשת יפת תואר וחשקת בה ולקחת לך לאשה'. יש לפרש בדרך רמז כי תצא למלחמה על אויביך היינו תיכף כשיהיה איתערותא דלתתא ותצא למלחמה נגד היצר הרע אז בודאי 'ונתנו ה' אלקיך בידך', כמאמרם ז"ל (שיר השירים רבה ה, ב) פתחו לי כחודה של מחט ואני אפתח לכם ארובות ארובות. 'וראית בשביה אשת יפת תואר', זהו גם כן הבטחה, כשיתן ה' אלקיך בידך את היצר הרע, אז וראית איך שהשכינה שהיא אשת יפת תואר היא בשביה כביכול, 'וחשקת בה' לפדותה מן השביה ולקחת לך לאשה והבן.

ב. בדרך זה ראה ב'דגל מחנה אפרים' (פרשת כי תצא ד"ה כי) שכתב: 'כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלקיך בידך וגו' וראית בשביה אשת יפת תואר וחשקת בה ולקחת לך לאשה'. יש לפרש בדרך רמז כי תצא למלחמה על אויביך היינו תיכף כשיהיה איתערותא דלתתא ותצא למלחמה נגד היצר הרע אז בודאי 'ונתנו ה' אלקיך

הזה". לפיכך, כשם שזכו אבותינו בימים ההם לשבר ולמגר את קליפות הטומאה, כך גם אנו יש בנו הכח המיוחד באלו הימים לנצח את טומאת היצר וכל גונדא דיליה.

במלחמת היצר אין להתמהמה

אפס כי בנוסף לזה צריך האדם לדעת, שחלילה לו מלהתמהמה ולהמתין במלחמה זו לכשיפנה, אלא תיכף כאשר ירגיש עוד מרחוק כי היצר מבקש להתקרב אליו, כבר אז ידחהו מעל פניו ללא שהות כלל. כי כל עוד שלא התקרב אליו היצר לגמרי, לא תכבד עליו כל כך העבודה להרחיקו, אבל כאשר לא נזהר כראוי והיצר הרע כבר קנה איזה שביתה בלב, אז יהא צריך למלחמה גדולה ועצומה ביותר בכדי להתגבר עליו וכבר יגיע לו יותר בקושי.

ה'שפת אמת' בריש פרשת מקץ (תרמ"ב) – הפרשה שנקראת תמיד בשבת חנוכה – מזהירנו על כך ביותר, ומרמז עניין זה במעשה חלום פרעה, שעלו שבע הפרות האחרונות מן היאור ואכלו את הפרות הראשונות עד שלא נודע כי באו אל קירבנה.

ודקדק ה'שפת אמת' בלשון המקרא שם (בראשית מא, ג), שכאשר התורה הקדושה מתארת את חלומי של פרעה, כתוב שהפרות האחרונות היו בתחילה רק "עולות אחריהן מן היאור", עדיין לא עשו כלום. לאחר מכן כבר כתוב "ותעמודנה אצל הפרות על שפת היאור", שכבר קנו שביתה במקום. ואילו לבסוף מה היה, "ותאכלנה הפרות רעות המראה את שבע הפרות יפות המראה". מבאר ה'שפת אמת', שזהו דרכו כסל למו של היצר הרע, שבתחילה הוא בא רק כמו אורח, וככל שחולף הזמן ואין מסלקים אותו, הריהו משתרש בקרבו של האדם ונעשה עליו כבעל הבית.

והוא כדרך שדרשה הגמרא (סוכה נב:) על הפסוק בנביא (שמואל ב יב, ד): "ויבוא הלך לאיש העשיר ויחמול לקחת מצאנו ומבקריו לעשות לאורח וגו' ויקח את כבשת האיש הרש ויעשה לאיש הבא אליו"³, אמר על כך רבא, שהאורח המדובר כאן מרמז על היצר הרע, שבתחילת בואו מכונה 'הלך' - עובר דרך בלבד שהיום כאן ומחר שם, משעובר הזמן ועדיין לא שילחוהו מכנהו הכתוב 'אורח' - ששוהה ומתארח למשך תקופה, עד שלבסוף קראו 'איש' - שנעשה בעל הבית המתגורר כאן בקביעות.

ממש בדומה לזה כתב גם ב'שם משמואל' (כי תצא - תר"ע) בשם זקנו הרה"ק מקאצק זי"ע, שדקדק בין הכתוב בפרשת 'בהעלותך' (במדבר י, ט) "וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות ונזכרתם לפני ה' אלקיכם ונושעתם מאויביכם", לבין מה שנאמר בפרשת 'כי תצא' (דברים כא, י) "כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלקיך בידך". מדוע בפרשת 'בהעלותך' היו צריכים לתקוע בחצוצרות בכדי לנצח במלחמה, ואילו בפרשת 'כי תצא', מיד כשיצאו למלחמה כבר נאמר 'ונתנו ה' אלוך בידך', ללא תקיעות וללא חצוצרות.

אלא אמר הרה"ק מקאצק זי"ע שהכתוב מכוון על מלחמת היצר, ולכן בפרשת כי תצא שנאמר בו 'כי תצא למלחמה על אויביך', דהיינו

הערות והוספות

ג. להבנת העניין לאשורו נבאר, כי מדובר שם על שני אנשים, אחד עשיר ואחד עני, לעשיר היו צאן ובקר עד אין מספר, והעני היה חסר כל מלבד כבשה אחת ויחידה שזו היה כל הונו ותקוותו, ביום מן הימים הגיע הלך (- אורח והולך דרכים) לבקר את העשיר, ורצה העשיר לכבד את אורחו ולהתקין לו סעודה עם בשר וכל מטעמים, אך היות שחס על ממונו ועל צאנו לא נטל כבש מתוך עדרי בקריו המרובים, אלא נכנס לבית העני וגזל את הכבשה היחידה שהייתה לו וטבח טבח והכין סעודה הגונה לאורחו.

ג. להבנת העניין לאשורו נבאר, כי מדובר שם על שני אנשים, אחד עשיר ואחד עני, לעשיר היו צאן ובקר עד אין מספר, והעני היה חסר כל מלבד כבשה אחת ויחידה שזו היה כל הונו ותקוותו, ביום מן הימים הגיע הלך (- אורח והולך דרכים) לבקר את העשיר,

שאתה הקדמת לצאת למלחמה עם היצר בזמן שעדיין לא בא בגבולך, לכן אין המלחמה קשה כל כך ותיכף 'ונתנו ה' אלוקיך בידך', אבל בפרשת 'בהעלותך' כתוב 'כי תבואו מלחמה בארצכם', שהיצר הרע הקדים אותך ובא להילחם בתוך ארצך ומקומך, אז כבר תכבד המלאכה להדפו וצריך להוסיף אומץ ולהריע בחצוצרות בכדי לנצחו.

המורם מכל האמור, שחלילה לנו מלהמתין עד שיבוא הצר הצורך בגבולנו, אלא בשעה שעדיין נמצא מרחוק ורק מראה את כוונתו להכריז עלינו מלחמה, תיכף ומיד צריכים אנו להשיב מלחמה השערה והשי"ת יהא בעזרנו לנצח במלחמה זו ולהינצל מעונשו שלזה.

סעודת חנוכה רשות כי לא היה ניצחון בשלמות

אולם עוד זאת עלינו להשכיל בינה, כי גם בשעה שהצליח השי"ת את דרכנו, ולפי שעה עלה בידינו להתגבר על היצר הרע ולהכניעו, מכל מקום חלילה לנו מלנוח ולישב שאנן בטח, כי כל זמן שנמצא האדם בהאי עלמא ועדיין לא בא אל תיקונו השלם, אי אפשר לו להיפטר לגמרי מעולו של אותו מלך זקן וכסיל המתחדש עלינו בכל יום במלחמתו, ומחובתנו להיות מוכנים וערים לקראת כל מקרה בו ירצה לנסותנו ולהפילנו ברשתו, שחלילה לא תהיה אתה ישן והוא ער לך¹.

הערות והוספות

בסודות (במידות) נפשך וצפון חובך, בעל עצתך בכל תנועותיך הנראות והנסתרות, שתהיינה ברצונך, האורב לפתות פסיעותיך (לעיתות פשיעתך), ואתה ישן לו והוא ער לך, ואתה מתעלם ממנו והוא אינו מתעלם ממך וכו'.

ד. ראה ב'חובות הלבבות' (השער החמישי - שער יחוד המעשה - פרק ה) וזה לשונו: בן אדם, ראוי לך לדעת, כי השונא הגדול שיש לך בעולם הוא יצרך הנמסך בכחות נפשך, והמעורב במזג רוחך, והמשתתף עמך בהנהגת חושיך הגופניים והרוחניים, המושל

בזאת אף נבוא להבין מדוע בחנוכה לא תיקנו חובת סעודה, דהנה כתב ה'שולחן ערוך' בהלכות חנוכה (או"ח סימן תע"ד, סעיף ב): "ריבוי הסעודות שמרבים בהם הם סעודות הרשות, שלא קבעום למשתה ושמחה". ומקשין העולם, מדוע באמת לא קבעו את ימי חנוכה למשתה ושמחה על הנס הגדול והקדוש בניצחון החשמונאים על היוונים, כמו שתקנו בשאר הנסים והנפלאות שנעשו לאבותינו.

אלא מבאר ה'שם משמואל' (פרשת מקץ - שנת תרע"ד) באופן נפלא מאד, שסעודה אין עושים אלא בשעה שזוכה להביא איזה ענין לידי גמר, שעל ידי הסעודה שעורך לכבוד כך מגלה את השמחה על שזכה להשלים את אותו הדבר ולסיימו על הצד היותר טוב.

דונמא לזה מצאנו במי שהתייגע על תלמודו וזכה להשלים מסכת ולסיימו, שאמרו על כך בגמרא (שבת ק"ח:): "תיתי לי דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה עבידנא יומא טבא לרבנן", וגם במדרש אמרו (שיר השירים רבה - א, ט) "שעושיין סעודה לגמרה של תורה". כיוצא בזה הם הסעודות בשבת קודש, שגם הם באו לגלות על הגמר וההשלמה של מעשה בראשית, שהרי "ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש" (שמות

הערות והוספות

יארוב לך כל ימך לנצח אותך, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (אבות ב, ד): אל תאמין בעצמך עד יום מותך. ואינו מקיל בקטנה שבקטנות עניניך לנצח אותך בה, כדי שתהיה לו מדרגה לנצח אותך במה שלמעלה ממנה - ועל כן ראוי לך, שתהיה נזהר ממנו. ואל תמלא ממשאלותיו בך מאומה.

ומן התימה, אחי, כי כל אויב שיש לך, כשתנצח אותו פעם ושתים, ירף ממך ולא יעלה על לבו להילחם בך, לדעתו יתרון כחך על כחו, והוא מתייאש מנצח אותך ומגבור עליך. אבל היצר אין מספיק לו ממך ניצוח פעם ומאה פעמים, בין שנצח אותך, בין שנצחתו. כי אם ינצח אותך - ימיתך, ואם תנצחהו פעם אחת -

לא, יז). כך גם סעודת נישואין באה על ההשלמה של זכר ונקבה בראם ובנישואין נעשה שלמות צורת האדם.

מה שאין כן בברית מילה אין חיוב מצד הדין לערוך סעודה, כל מה שאנו עושין סעודה לכבוד הברית מילה הוא רק מצד המנהג, וכדכתב ב'שולחן ערוך' (יורה דעה סימן רסה סעיף יב): "נוהגים לעשות סעודה ביום המילה". והביאור בזה, כי בעצם מעשה המילה עדיין לא נשלם האות ברית קודש, שהרי מילת ערלת הבשר הוא הכנה למילת ערלת הלב שיוכל הרך הנימול להישמר בקדושה ובטהרה, ודבר זה הוא עבודה שלימה ויגיעה גדולה למשך כל תקופת חיות האדם על פני האדמה, ומשום הכי לא קבעו חובת הסעודה במילה כי עדיין אין בזה שלמות וסיום.

מעתה שפיר יובן לך מדוע הסעודות בחנוכה הם רק רשות ולא חובה, היות והניצחון שניצחו בימים ההם את היוונים לא היה בשלמות כלל וכלל, שהרי כל תכלית היוונים לא הייתה אלא לטמא ולטמטם את לבם ומוחם של ישראל ולהשכיח מהם את התורה הקדושה ח"ו, והגם שצלחה ידי החשמונאים הקדושים להתגבר עליהם ולהרחיקם ממקום הקודש והמקדש, ואף עלה בידיהם לחדש את עבודת בית המקדש בקדושה ובטהרה, מכל מקום היה זה רק הכנה וסייעתא שיוכלו ישראל לעבוד מעתה את השי"ת ביתר התלהבות וביתר חיות, אבל לא היה זה ניצחון מכריע, שהרי כוח הטומאה לא בטל לגמרי מן העולם אלא עדיין מנסה להרים ראש.

לפיכך לא קבעו חובת סעודה בחנוכה, שהרי סעודה מורה על השלמה וסיום, ואילו המלחמה בין צד הקדושה עם הצד שכנגד עדיין נמשכת במלוא עוזה עד לימות המשיח, שרק אז יהיה התיקון השלם, כדאיתא בגמרא (סוכה נב.): "לעתיד לבוא מביאו הקדוש ברוך הוא ליצר הרע ושוחטו", והכיצד זה יקבעו סעודה בעוד והמערכה לא הוכרעה.

נמצאת אומר, שכל זמן שמלחמת היצר והטומאה לא באה אל קיצה, מוטלת עלינו החובה הגמורה לעמוד על המשמר בכל עת ובכל שעה, שחלילה לא ניכשל במלחמה זו ולא נבוא לידי נסיון או לידי בזיון ח"ו, אלא אדרבה, שנזכה לכופ את יצרנו ולהשתעבד להבורא יתברך שמו".

הרצון להילחם מגלה כי שייך לצד הקדושה

אך זאת נחמתנו בענייננו, כי למרות שהיצר הרע מתחדש עלינו בכל יום תמיד באופנים חדשים ובתחבולות משונות ללכדנו ברשתו, מכל מקום, על ידי שאנו עומדים על המשמר, וכבר בתחילה כשמנסה אותנו אנו דוחים אותו על הסף ונלחמים כנגדו, בכוח זה אנו זוכים להתגבר כנגדו ולמנוע בעדו לבצע את זממו, וככל שאנו מתגברים ומתחזקים להאיר באור התורה והמצוות כך גוברת ידינו עליו, וכלשון קדשו של בעל ה'שפת אמת' (שם): "וצריך האדם להתחזק בתורה ומצוות, וכשכל מגמתו בזה מתבטל היצר הרע ממילא, כמו שהוא בטל אצל האדם".

העדות והוספות

אלא אומר ה'שם משמואל' בזה הלשון: כאשר ראה יוסף איתם את בנימין, הנה נשלמו יחד י"ב השבטים, כולם צדיקים אהובי עליון, והוא פועל דמיוני על העתיד שיקבצו בני ישראל ובני יהודה יחדיו ועלו מן הארץ כי גדול יום יזרעאל, הרי שהקיבוץ יהיה עוד בגלות ומשם יעלו כולם יחדיו, וזה יהיה גמר וחותרם הבריאה, כי י"ב השבטים הם כנגד י"ב מזלות ובמדרש (ריש פרשת שמות) שהשבטים הם תקרתו של עולם, ועל כן כאשר נקבצו יחדיו באה הסעודה כמו סעודת שבת לחותרם הבריאה.

ה. על פי יסוד זה מבאר ה'שם משמואל' (שם) מדוע בשעה שירדו השבטים בפעם השנית אל יוסף הצדיק למצרים יחד עם אחיהם הקטן בנימין, מספרת התורה הקדושה שציווה יוסף להכין בעבורם סעודה גדולה, כדכתיב בפרשת 'מקץ' שקורין אותה בשבת חנוכה (בראשית מג, טז), "וירא יוסף אתם את בנימין ויאמר לאשר על ביתו הבא את האנשים הביתה וטבח טבח והכן כי אתי יאכלו האנשים בצהרים", וצריך לדעת מה הייתה פשר הסעודה הזאת של יוסף ואחיו.

לכן החכם יתן את עיניו בראשו שלא לתת להיצר הרע להתקרב אליו כלל וכלל, אלא משאך ירגיש האיש ישראל כי חפץ היצר לבוא ולהכשילו, יקדמנו מיד במלחמה ללא שיהוי כלל ובעוד היום גדול, וזהו אופן ההנהגה הרצויה, שהרי כל מהות השם 'ישראל' מורה על מלחמה ביצר הרע וניצוחו, כפי שאמר שרו של עשיו ליעקב (בראשית לב, כט), "לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל, כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל", ופירשו כי הכוונה למלחמת היצר, שיש הכח ביד ישראל לניצחו (ראה פרי צדיק פרשת וישב).

אולם גם אם אירע חלילה ונכשלו ברכיו, דהיינו שלא שמר עצמו כראוי לבלתי ליפול ברשת הטמונה לרגלו, גם אז יידע נאמנה כי עדיין לא אפסה תקוותו וחלילה לו מלהתייאש, כי עצם הכוונה והרצון המתעורר בקרבו להילחם ביצר הרע, כבר מוכיח כי אינו שייך לסיטרא אחרא וכת דיליה, אלא אדרבה ואדרבה, הוא נמנה עם צד הקדושה בלבד, ומכאן והילך יתגבר לגלות את משאת נפשו הטהורה הטמונה בחביוני לבו ולהוציאה מן הכח אל הפועל.

בזכות המצוה הזאת תזכנו לנצח את אויבינו

יהא רעוא קדם אבוהון דבשמיא, שבזכות אלו הימים הקדושים של חנוכה נזכה להתחזק ביותר ולהחזיק איתן במלחמה זו, וכשם שעמד הקב"ה לימין אבותינו במלחמתם כנגד קליפת טומאת יוון, כך גם יהא בעזרנו לעמוד איתן כנגד האויבים והמששטינים היצר הרע וכל כת דיליה הבאים עלינו מלחמה, וכדרך שאנו אומרים בתפילה שקודם הדלקת הנרות (מהרה"ק בעל ה'בני יששכר' זי"ע): "ובזכות המצוה הזאת תזכנו לנצח את אויבינו ולנצח על מלאכת בית ה', וגלה כבוד מלכותך עלינו מהרה ולא ימוש התורה מפינו ומפי זרעינו ומפי זרע זרעינו מעתה ועד עולם".

יעשה לנו נסים

בימי החנוכה ראויים כל ישראל לנסים שלמעלה מדרך הטבע

קושיית הבית יוסף ותירוצו

אִתָּא בגמרא (שבת כא:), "מאי חנוכה וכו', שכשנכנסו יוונים להיכל טימאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום ועשאוהו ימים טובים בהלל והודאה".

בבב נודעת בשערים המצוינים קושיית מרן ה'בית יוסף' (או"ח סימן תרע), מדוע קבעו חז"ל לחוג את ימי החנוכה שמונת ימים, הלא בפח השמן שנמצא היה שמן בשיעור שתדלק המנורה לילה אחת מתחילה ועד סוף, ולא היה שום נס בזה שדלק המנורה כלילה הראשונה, מה שאין כן בשבעת הימים הנותרים לא היה להם שמן להדליק את המנורה ואף על פי כן נעשה להם נס ודלק. ולפי זה היו צריכים לקבוע ימי הלל והודאה רק בשבעת הימים שנעשה בהם הנס.

ה'בית יוסף' עצמו יישב את קושייתו בכמה אופנים. התירוץ הראשון הוא שמלכתחילה כשמצאו את הפך לא השתמשו בכל השמן שבו בכדי

להדליק את המנורה, כי מתוך שידעו שלעת עתה אין להם ברשותם עוד שמן טהור, עמדו וחילקו את השמן שבפח לח' חלקים קטנים כשבכל לילה ישתמשו בחלק אחד מן השמן, עד שנעשה להם נס ודלק השמן המועט עד הבוקר. אמור מעתה שגם ביום הראשון היה נס בזה שדלק השמן המועט למשך כל הלילה ושפיר יש לקבוע הלל והודאה לשמונת ימים.

כיון שהיה זמן של נסים סמכו להדליק בשמן מועט

יש שדחו תירוץ זה של ה'בית יוסף' (ראה בחידושי המאירי שבת כא:), באמרם שלא יתכן לומר שחילקו את השמן לח' חלקים קטנים כל אחד פחות מכשיעור מצוה, כי באופן הזה נצרכו מלכתחילה לנס גלוי שימשיך השמן לדלוק עד הבוקר, ודבר זה אי אפשר, שהרי שנינו בגמרא (פסחים סד:): שאין סומכין על הנס.

ובבבב ליישב הדברים על נכונה, יש להקדים על פי המובא בספרים (ראה לקמן), שיש ב' מיני אופנים שהקב"ה מנהג את עולמו, יש את הדרך הרגיל, שהוא הנהגה במסגרת חוקי הטבע אותם קבע הקב"ה בעולמו בששת ימי בראשית, לעומת זה ישנם עתים שהקב"ה מגלה את זרוע עוזו ומנהג את העולם באופנים שהם מחוץ לגדרי הטבע.

על פי זה יש לומר, כי מה שאסרו חז"ל לסמוך על הנס, עולה על הזמנים הרגילים בהם קיימת ההנהגה של דרך הטבע, שבהם אסור לסמוך על הנס מחוץ לטבע, אבל בשעה שהנהגת העולם הוא למעלה מדרך הטבע, אז מותר לסמוך על הנס.

והנה, בשעה שגברו בית חשמונאי על היוונים נוכחו הכל לראות עין בעין כי עתה שלטת מדת ההנהגה הנסית, שהרי בדרך הטבע לא היה ביד

החשמונאים המעטים והחלשים לנצח את היונים על צבאותיהם האדירים, ומשנוכחו כולם לראות כי עלה בידם לנצח, יחד כולם הודו ואמרו שהעת הזאת איננה זמן רגיל כשאר כל הזמנים, אלא דווקא הנהגה של נסים גלויים, ולכן הותר להם לחלק את השמן לחלקים קטנים ולסמוך על הנס שהשמן המועט ידלק כל הלילה, כי בשעה שמדת ההנהגה הנסית שלטת מותר לסמוך על הנס^א.

בימי החנוכה שלטת ההנהגה שלמעלה מהטבע

אבן, מכוח סגולת הנסים והנפלאות שנעשו לאבותינו בימים ההם, נקבעו הימים האלה שיהיו ימים המסוגלים לנסים ונפלאות בכל שנה ושנה, ולא עוד, אלא שאמרו כי בימי החנוכה מותר לבקש מהקב"ה שיעשה עמנו נסים, אף על פי שבדרך כלל אין להתפלל על כך, שהלא אין סומכין ואין מבקשין על הנס.

העדות והוספות

תוך הים, הלא בדרך הטבע אין מציאות להיכנס אל המים האדירים ולהינצל, ומאידך גיסא אסור לסמוך על הנס, ומה היה להם לעשות מלבד לצעוק.
אלא בוודאי דבר זה נתכוון הקב"ה לומר לו, שבשעה שרואים שיש הנהגה נסית מותר לסמוך על הנס, ובאותה שעה וודאי שהיה זמן של נסים שהרי כל עיקר יציאת מצרים הייתה על ידי נסים ונפלאות ביד חזקה ובזרוע נטויה, וזהו **'דבר אל בני ישראל ויסעו'**, שעתה מותר לכם בשופי לסמוך על הנס ולהיכנס אל תוך הים.

א. וכדרך שמצאנו ביציאת מצרים, שבשעה שהגיעו על שפת הים לא היה להם היכן להימלט על נפשם, מלפניהם סגר עליהם הים, מאחוריהם רדף פרעה וכל חילו, ומן הצדדים עמדו חיות רעות שלא נתנו להם לנוס אל המדבר (שמות רבה כא, ה), והיה משה רבינו מתפלל אל השי"ת שיושיעם, עד שאמר לו הקב"ה (שמות יד, טו) **'מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו'**.
וצריך להבין מה היה טענת הקב"ה למשה רבינו **'מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו'**, היאך היו יכולים לנסוע אל

בך גם נפסק להלכה ולמעשה, כדכתב הרמ"א בשולחן ערוך (סימן קפז סעיף ד) שהמברך 'ברכת המזון' בימי החנוכה ושכח לומר 'על הנסים' לפני 'ועל הכל' אין מחזירין אותו לראש, אלא בשעה שמגיע ל'הרחמן' שבסוף ברכת המזון מוסיף לומר 'הרחמן הוא יעשה לנו נסים כמו שעשה בימים ההם בזמן הזה' ואז משלים לומר 'בימי מתתיהו וכו'', נמצא, שבימי החנוכה קבעו לנו חכמינו נוסח מפורש המבקש מאת השי"ת שיעשה לנו נסים ונפלאות².

ברם, הגאונים האדירים בעל ה'תבואות שור' (בכור שור' שבת כא:) ובעל ה'ישועות יעקב' (ס"ו תרפד) צוק"ל התקשו מאד בדין זה, שהרי מדברי הגמרא במסכת ברכות (נד.) משמע שאין לו לאדם להתפלל שיעשה עמו נס שלמעלה מגדרי הטבע וכל המתפלל כן הרי זה תפלת שוא, אם כן הכיצד זה תקנו כאן לבקש 'הרחמן הוא יעשה לנו נסים', הלא אין מבקשין על הנס.

אלא, מתרץ הגאון האדיר בעל ה'שואל ומשיב' צוק"ל (דברי שאול - דרוש לחנוכה) ואומר, שנשנתנו ימי החנוכה שבהם מותר לבקש מהקב"ה שיעשה עמנו נס, היות וכל ההנהגה בימי החנוכה הוא הנהגה נסית שלמעלה מן הטבע, עד שבימים אלו הנס הוא בטבע הבריאה כמו שהיה בימי חשמונאי, ולכן מותר בימים אלו לבקש על הנס³.

הערות והוספות

הלשון: אפרש לך עוד הפסוקא דרחמי שאנחנו אומרים בשעתא דצלותא דמנחה דשבתא, והוא 'ואני תפילתי לך הוי"ה עת רצון', יתפרש על פי מה דידוע, נסים שמתנוסס הש"י עמנו בהלבשת הטבע הוא על ידי פעולת שם אלקי"ם בגימטריא הטב"ע, ונסים נגלים בשידוד המערכה שלא

ב. ראיתי שואלים, מדוע לא תיקנו לבקש על הנס זולת מי ששכח לומר 'ועל הנסים' בברכת המזון, ותייצו בדרך צחות, כי המסוגל לשכוח שחנוכה היום הריהו במצב שכבר צריך להגיע לנס.

ג. ראה בעניין זה ב'בני יששכר' (מאמרי השבתות - מאמר ח אות כב) שכתב בזה

בכל מועד מתעורר מעין המאורע

הדברים עולים בקנה אחד עם פירושם הבהיר של רבותינו הק' מאורי החסידות על מאמר הגמרא (הנ"ל) "לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה". ומדוע באמת קבעו זאת רק לשנה אחרת ולא תיכף בשעת הנס. אלא שבשעת הנס נדמה להם שלא האירו האורות ימי החנוכה אלא לאותו הזמן בלבד. ורק בשנה שלאחר מכן, כאשר נכחו לראות שהנה מתגלים שוב אותם ההארות כפי שהיו בשעת הנס, הבינו למפרע שקדושות אלו קביעי וקיימי לעולם ועד וקבעום לימי הלל והודאה בכל שנה ושנה (ראה קדושת לוי - קדושה ראשונה לחנוכה).

במבואר בספרים הקדושים שבכל שנה ושנה בהגיע הזמן של כל חג ומועד מתעורר בקרבנו הענין שהיה לאבותינו בימים ההם, וראה זה מפורש במאור עינים (מקץ - חנוכה) שכתב: **כי ידוע כל המצוות זמניות בבוא הזמן של מצוה נתעורר הדבר שהיה בעת הראשון כשנצטוו המצוה וכו'.** בחנוכה - בהיות שהיו משניאי הדת ורצו לבטל את ישראל מתורה ולהעבירם מן החוקים, ונעשו להם נסים שעמדנו בתורתנו ובחוקים שלנו, וכן בכל דור

הערות והוספות

ואין לך נסים גדולים יותר מזה, ממילא בכל פעם בהתעוררות יכולים ישראל ג"כ להתפלל על נסים שלא כטבע (כי גם כשעלה ברצונו ית"ש לברוא העולם הכל מאין ליש היה ג"כ בשביל ישראל שעלו במחשבה, הבן), וזהו שאמר "ואני (כנסת ישראל) תפלתי לך הוי"ה (היינו לפעול עמי נסים שלא כטבע בפעולת שם הוי"ה, כיון שהוא בשעת) עת רצון", הבן הדבר.

כטבע המה פעולת שם הוי"ה המהווה כל היות ומשדדס כרצונו, והנה אין לבקש רחמים על נסים שלא כטבע כענין שאמרו בגמרא (שבת נג:) כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית.

והנה זה דוקא שלא בשעת עת רצון, אבל בשעת עת רצון הנה ברצון הקדום המציא אין סוף ברוך הוא הכל מאין ליש

ודור בבוא הזמן הוא מסוגל לזה שנחזיק בתורתנו ובחוקים שלנו וכו', וכמו כן יוסף הצדיק חרד על הדבר ורמז בדברו עם בנימין (שם מג, כט) 'אלקים יחנך בני', יחנ"ך לשון חנוכ"ה, שיעשה השם נסים ונפלאות בחנוכה וכו', עיין שם עוד.

העולה מדבריהם הק', כי גם עתה בהגיע ימי החנוכה מתעורר כח הניצחון כנגד קליפת וטומאת יוון, וכאשר אכן זוכים אנו לנצח את אלו הקליפות המסואבות מתעוררין שוב הנסים והנפלאות שלמעלה מדרך הטבע ממש כמו שהיה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, עד שמכח זה מותר להתפלל להקב"ה שיעשה עמנו נסים ונפלאות.^ד

המתייגע בעבודת השי"ת ראוי לנס למעלה מהטבע

עתה, משנתברר לנו כי בימי החנוכה שורר בעולם ההנהגה של נסים ונפלאות למעלה מן הטבע עד שמכח זה מותר לבקש מהקב"ה שיעשה עמנו נסים, עדיין נותר לנו לברר הכיצד זה כדאי לבקש על הנס, הלא שנינו בגמרא (שבת לב.), "לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה לומר שעושין לו נס, שמא אין עושין לו נס, ואם עושין לו נס מנכין לו מזכיותיו", עוד אמרו (שם נג:) כי מעשה באדם אחד שנעשה לו נס גדול למעלה מדרך הטבע, ואמר עליו אביו, "כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית".

העדות והוספות

ליראיך נס להתנוסס'. פירוש, שיצמיח ממנו עוד ניסים רבים אין מספר, וז"ש 'על הניסים כו' שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה'. שיתעורר גם עתה החסדים שהיו בימים ההם גם בזמן הזה.

ד. בדרך זה ראה גם ב'תפארת שלמה' (על מועדים - לחנוכה) וזה לשונו: 'נסים ונפלאות עד אין מספר'. 'זכר עשה לנפלאותיו כו' (תהלים קיא, ד), לשון זכרות והשפעה כמו שנאמר (שם ס, ו) 'נתת

משמע, כי מי שנרחש לו נס אין לו בכך שום תועלת, אדרבה מגרעת וחיסרון היא לו, היות שמנכין לו מזכויותיו, אם כן, מדוע אנו מבקשין בחנוכה 'הרחמן הוא יעשה לנו נסים כמו שעשה בימים ההם בזמן הזה', הלא למיחש מיבעי שמא הנס יגרע מזכויותינו.

אלא יש לומר, דהא דאמרינן שמי שנעשה לו נס מנכין מזכויותיו עולה אכן על רוב בני אדם, אפילו על אנשים כשרים המתנהגים בכל דרכיהם על פי התורה והמסורה כפי שמורה לנו ה'שולחן ערוך', ובכל זאת אמרו עליהם חז"ל שהנס מנכה מזכויותיהם.

אבל לעומתם ישנם אנשי מעלה שאינם מסתפקים בקיום התורה והמצוות כפי שורת הדין בלבד, אלא מדקדקים הם ביותר ומעמידים לעצמם גדרים וסייגים במאה שערי היתר ומקדשים את עצמם גם במותר להם, ומלבד קיום המצוות לפי עיקר הדין הריהם מוסיפים לטרוח ולהדר עוד עד היכן שידם מגעת, ועל אנשים צדיקים אלו כתבו בספרים הקדושים שאין הנס מנכה מזכויותיהם.

ומעמא במילתא, דמאחר שהקדוש ברוך הוא מנהג עולמו בדרך של מדה כנגד מדה ומשלם ה' לאיש כפי מעשהו, לפיכך, אפילו מי שמתנהג כפי שציוותה לו התורה הקדושה, עדיין אינו ראוי שיעשו עמו נסים שלמעלה מדרך הטבע, ומשנעשה עמו נס מנכין לו מזכויותיו עבור זה, אבל אלו האנשים שמוסרים נפשם וגופם עבור התורה הקדושה, ומתאמצים לעבוד את הבורא ברוך הוא יותר ממה שמחויבים מצד הדין ולמעלה מכוחתם, הרי שמצד ההנהגה של מדה כנגד מדה ראויים המה שיעשה עמם נסים ונפלאות שהם יותר מדרך הטבע מבלי שינוכה להם מזכויותיהם (ראה 'בניהו בן יהודע' תענית כה. מה שכתב בזה).

זהו גם ההסבר לגדלות הצדיקים שיש בידם הכוח והעוז לשדד מערכות הטבע ולפעול רפואות וישועות לישראל למעלה מדרך הטבע, אין זאת אלא בעבור שעובדים הם את השי"ת ביגיעה עצומה ולמעלה מכוחות וטבע האנושי, לכן, מדה כנגד מדה, נאה וגם יאה שישבר הקב"ה עבורם את חוקי הטבע וישפיע למענם ישועות בקרב הארץ למעלה מדרך הטבע^ה.

ימי החנוכה ראויים לנס מבלי לנכות מהזכויות

אותו העניין ראו בחוש אצל יוחנן כהן גדול ובניו, שמסרו את נפשם להילחם במלחמת אש דת כנגד טומאת היוונים, בעוד שבדרך הטבע והשכל לא היה שום הוה אמינא לנצח במלחמה כנגד הצבא האדיר והנורא, אבל הם לא שתו ליבם לכך כלל ויצאו למלחמה כנגד הטבע, ואשר על כן היו ראויים מצד הדין שיתנהג עמהם הקב"ה גם כן באופן של נסים ונפלאות שלמעלה מדרך הטבע מבלי שינוכה מזכויותיהם כלל וכלל, ולכן נעשה להם נסים ונפלאות ונמסרו גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים ולך עשית שם גדול וקדוש^י.

הערות והוספות

ית"ש, כן גם הש"י מפליא עמם לעשות כמדתם חוץ מדרך הטבע ומשדד המערכה להגדיל חסדו עמהם.

והרה"ק רבי חיים מטשערנוביץ ז"ע עסק הרבה בעניין זה באריכות נפלאה, כדאיתא בספריו הק' בכמה מקומות ('סידורו של שבת' חלק ראשון - השורש השלישי - ענף א, וב'באר מים חיים' בכמה מקומות).

ו. ראה **ב'שם משמואל'** (פרשת מקץ - חנוכה - ליל ח'), וזה לשונו: ועל כן נתעורר בקרב החשמונאים כח עצום למעלה מן

ה. ראה **ב'ראשית חכמה'** (שער האהבה - פרק שמיני), וזה לשונו: מי שהוא רוצה שהקדוש ברוך הוא יעשה עמו נס שהוא שינוי הטבע, צריך שהוא תחילה ישנה טבעו לעבודתו, כענין קריעת ים סוף שהוא דבר חוץ מן הטבע.

ראה עוד **ב'תפארת שלמה'** (על מועדים - שער התפילה), וזה לשונו: כי כאשר ישראל הם מהפכים את טבעם ומזג גופם ומשנים את מנהגם למנהג העולם חוץ לדרך הטבע למסור נפשם תמיד לכבודו

לפיכך בחנוכה, כשמתעורר ומתגלה עלינו זכותא דיוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו, שמסרו את נפשם לעבודתו יתברך שמו באופן שלמעלה מן הטבע, נעשים גם אנו ראויים לנסים שלמעלה מדרך הטבע מצד מדה כנגד מדה וללא שינוכה לנו מזכויותינו, ולכן מותר בימי החנוכה האלו להתפלל להקב"ה שיעשה עמנו נסים ונפלאות למעלה מדרך הטבע, כי אין לנו לחשוש שמא ינוכה מן הזכויות.

ובטוח הדבר שמי שיאזור כגבר חלציו בימי החנוכה האלו, ויתגבר לעבוד את השי"ת בכל כוחו למעלה מדרך הטבע, יהא ראוי - בין מסגולת הימים ובין מצד ההנהגה של מדה כנגד מדה - שיעשה אף עמו נסים ונפלאות עד אין חקר ברחמים וחסדים גדולים.¹

הערות והוספות

ז. וראה במאמר 'ועל נסיון שבכל יום עמו', שם ביארנו שלאמיתו של דבר אין שום חילוק בין הנהגת הטבע להנהגת הנסים, כי שניהם נעשים ברצון השי"ת המנהג את עולמו ומהווה אותו בכל רגע ורגע, אלא שקבע הקב"ה סדרים קבועים בהם יתנהל העולם, וסדר זה נקרא 'טבע', וברצונו ית' משדד מערכות תבל ומשנה סדרי עולם, ואלו הם הנסים שלמעלה מדרך הטבע.

הטבע, והלכו חשמונאי וד' בניו והתגרו מלחמה בעם רב כחול הים גבורים ועצומים מזוינים בכל כלי מלחמה, כי בערו בלבם להבות אש יוצא מגבול וחק הטבע, וע"כ זכו נמי לנס למעלה מסדר הטבע. ולהורות על הישועה שבאה להם ממקום גבוה כ"כ למעלה מסדר הטבע, נעשה להם נס במנורה שהדליקו מפך אחד שמונה ימים.

אלקא דמאיר ענני

הזכרת נס חנוכה מסוגל לישועה

מי שהאיר לאבותינו בימי מתתיהו הוא יעננו

הגמרא במסכת עבודה זרה (יח:) מספרת על רבי מאיר שהלך להציל את בת חמיו - רבי חנינא בן תרדיון - שנתפסה על ידי מלכות רומי הרשעה, ובכדי להינצל מן הסכנות שהיו כרוכות בפעולה זו ציווה לומר "אלקא דמאיר ענני", ועל ידי כן ניצולו מכל צרה וצוקה בדרך נס ופלא.

ממעשה זה התקבל בקרב ישראל שעל כל צרה שלא תבוא מנדבים צדקה ואומרים 'אלקא דמאיר ענני', ובזכות זה ניצולים מכל צרה וצוקה ומן כל עקתין בישין הבאים ומתרגשים לעולם^א.

הערות והוספות

עננו, ויפרוש בקשתו בפרטיות בו בלשון שהוא מדבר ואחר כך יאמר ובכן יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו כשם ששמעת את תפילת עבדך מאיר ועשית לו נסים ונפלאות כן תעשה עמדי ועם כל עמך ישראל הצריכים לנסים נסתרים ונגלים אמן כן יהי רצון.

א. וכתב בספר 'כתר שם טוב' (אות שפ"ה) וזה לשונו: בשם הבעל שם טוב זלה"ה, דאם אדם בא לסכנה וצריך לנס, אזי יתן ח"י גדולים בשביל נרות לבית הכנסת, ויאמר בפה מלא, אני מנדר אותן ח"י גדולים לנרות בשביל נשמת רבינו מאיר בעל הנס, אלהא דמאיר עננו, אלהא דמאיר

המהרש"א (שם) מקשה, הרי שנינו (מדרש תנחומא תולדות - ז' וכעין זה בזה"ק ח"א נט:) שאין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהן אלא לאחר מיתתן, שנאמר (תהלים טז, ג) "לקדושים אשר בארץ המה", אימתי הן קדושים, כשהן קבורים בארץ. הטעם, כי כל זמן שהצדיקים חיים אין הקב"ה מאמין בהם שלא יטעה אותן היצר הרע.

גם יעקב אבינו, כאשר הזכיר את אבותיו לא הזכיר שם אלוקים על אביו יצחק, שנאמר (בראשית לא, מב) "אלוקי אבי אלוקי אברהם ופחד יצחק", ומדוע לא אמר גם 'אלוקי יצחק', אלא מפרש רש"י (שם), שהיות ועדיין היה יצחק אבינו חי באותה שעה, לפיכך לא אמר אלקי יצחק, כי אין מייחדים את שמו של הקב"ה על הצדיקים בחייהם.

אם כן, כיצד היה מותר לו לרבי מאיר להזכיר את שם ה' על שמו ולומר 'אלקא דמאיר ענני', ואפילו שצדיק היה, אבל שנינו שאין הקב"ה מייחד את שמו על הצדיקים בחייהם, "הן בקדושו לא יאמין" (איוב טו, טו).

אלא מתרץ המהרש"א, כי כאשר אמר רבי מאיר 'אלקא דמאיר ענני' לא נתכוון כלל לשם 'מאיר' של עצמו, דהא באמת אין הקב"ה מייחד שמו על החיים, אלא כוונה אחרת הייתה לו, שהאלוקים שהאיר לנו בניסים ונפלאות בשעה שמלכות יוון גזרו עלינו גזירות קשות ורעות, הוא יעננו ויאיר עינינו להצילנו מידי הרשעים מבקשי נפשנו.

ולמדים אנו מזה את מעלת וגודל ימי החנוכה, שבזכות זה יכולים אנו לבקש ולהתחנן מן הקב"ה - בכל עת שלא יהיה - שיצילנו מכל צרה וצוקה וכל נגע ומחלה, ועל דבר זה אנו באמת אנו מבקשים 'הרחמן הוא יעשה לנו נסים ונפלאות כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה'.

ינדב בחנוכה לטובת נשמת רבי מאיר בעל הנס

ומענין לענין באותו ענין, נסמך לזה דבר נאה שמצאנו בספר 'מועד לכל חי' להגאון רבי חיים פלאגי זצוק"ל, שהעתיק ממה שכתב בנו רבי אברהם זצ"ל בספרו 'והוכיח אברהם' בזה הלשון: "ראוי והגון לכל בר ישראל שיתנדב בימי חנוכה ובפרט ביום ראש חדש טבת לקופת התנא האלקי רבי מאיר בעל הנס זיע"א, וישלחו המעות לאדמת קודש קרתא דשופריא טבריה תבנה ותכוון, ליד חכמי ורבני עיר הקודש הנזכרת, והוא דבר גדול בימים האלה לעשות כזאת, ויראה פועל ה' מפלאות תמים דעים, עיין שם בטוב טעם ודעת".

ממשיך רבי חיים וכותב: "והן אמת דבכל עת ובכל זמן חיובא רמיא עלן להיות דעתן עליו בכל עסקנו ובכל מעשה ידינו, ועל כל צרה שלא תבא להפריש לעילוי נשמת הצדיק רבי מאיר בעל הנס זיע"א, ולשלוח המעות למכון שבתו, כי ממקומו הוא יפן ברחמיו להתפלל בעדינו לפני שוכן מעונה, ומידע ידוע שאין תפילתו חוזרת ריקם, כל שכן וקל וחומר בחנוכה", עכ"ל.

ויתבן לומר דמה שחידש הגר"ח פלאגי שיש עניין מיוחד להפריש צדקה בימי החנוכה לטובת נשמת רבי מאיר בעל הנס, הוא כפי שביארנו לעיל, שהרי כל הזכות עליה סמך רבי מאיר להמשיך נסים ונפלאות היה רק מכח הארת ימי החנוכה, ועל כן כל מי שחפץ לעורר רחמים בכוחו דרבי מאיר בעל הנס ישתדל ביומין דחנוכה לתת צדקה לטובת נשמתו של רבי מאיר, ובזכות זה יהא לו התנא רבי מאיר למליץ יושר ויזכה לישועות ונחמות.

ועל נסיד שבכל יום עמנו

הטבע והנסים חד הם ששניהם בדבר ה' נעשו

קושיית הבית יוסף מדוע חנוכה ח' ימים

הקשה הבית יוסף (או"ח סימן תר"ע), מפני מה ראו חז"ל לקבוע את החנוכה לשמונה ימים בזמן שכל הנס לא היה אלא שבעה ימים, שהלא בפך השמן שמצאו היה די שמן ליום הראשון ולא נצרכו לנס, רק בשבעת הימים הנותרים שלא היה להם שמן להדליק, אז נעשה להם נס והדליקו המנורה, ומדוע זה קבעו שמונה ימים להלל והודאה.

כל הטבע הוא מעשה נסים

לפיכך צריך להקדים ולומר, כי לעולם אין שום שינוי או נפקא מינה בין הנסים שהם למעלה מן הטבע ובין הדברים הנמצאים בתוך הטבע, שהלא אלו כמו אלו נעשים ומתהווים על ידי בורא כל העולמים. ומה שנראה בעינינו כאילו שיש חילוק בין מקרים שבתוך הטבע לאלו שמחוץ

לטבע, הוא רק היות והקב"ה ברא את עולמו עם סדרים ותכונות קבועות שעל פיהם מתנהג העולם, והקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו מהווה ומקיים את העולם בכל רגע ורגע על פי הסדר שתיכן.

ברם, האנשים קרוצי החומר אשר עיני בשר להם, מרוב הרגל וקביעות קשה להם לראות את יד ה' שבתוך ההנהגה הזאת, עד כי נדמה בעיניהם שכל אלו פועלים מאליהם, ורק בשעה שמתרחש בעולם איזה מעשה נסים אז משתאים הם ומודים שאין זאת אלא יד השם שהייתה כאן וכי יש מנהיג לבירה.

אבל אנו, מאמינים בני מאמינים, יש בנו האמונה הטהורה והידיעה הזכה כי כל מה שאנו רואים לנגד עינינו, גם הדברים הנראים כפשוטים ומובנים מאליהם, הכל הם נס ופלא, ואילו לא היה הקב"ה מהווה את העולם בכל רגע ורגע לא היה העולם מתקיים אפילו שעה אחת, ומי שחי בידיעה זו הריהו מכיר ויודע שלעולם אין שום נפקא מינה וחילוק בין טבע לנס, הכל הוא נס גדול ונורא בחמלת השי"ת על נבראיו וברחמיו על כל מעשיו.

המכיר שהטבע הוא נס יכול להמשיך נס מחוץ לטבע

והצדיקים והקדושים שהגיעו למדרגות עצומות באמונה ובטחון עד שראו במוחש את יד ה' שבכל דבר ודבר, לא היה בעיניהם שום חילוק בין דברים שבטבע לדברים נסיים ופלאיים, עד שבכוח אמונה זו יכולים היו להמשיך נסים ונפלאות, שהרי הטבע והנס חד הוא ומה לי הכי ומה לי התם.

כמו שמצינו בגמרא (תענית כה.), מעשה ברבי חנינא בן דוסא שראה בפניו דמעלי שבתא את בתו כשהיא עצבה, שאל אותה לסיבת הדבר, סיפרה

לו כי בטעות שפכה לתוך הנר חומץ במקום שמן, אמר לה רבי חנינא, "בתי, מאי איכפת לך, מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק", ואמרו, שהיה הנר דולק והולך כל היום כולו עד שהביאו ממנו אור להבדלה. וביארו הרבה מן המפרשים, שבעיני רבי חנינא לא היה שום חילוק בין נס לטבע ולכן היה בכוחו להמשיך נסים שהם למעלה מדרך הטבע^א.

היום הראשון של חנוכה להודיע שגם הטבע הוא נס

מעשה יתיישב לך שפיר קושיית ה'בית יוסף' מדוע קבעו את חנוכה לשמונת ימים ולא לשבעה ימים, כי בני ישראל הגיעו להשגה כבר ביום הראשון - כשעדיין היה להם די שמן לאותו הלילה - כי עצם הדבר

הערות והוספות

שרצה להזכיר שהטביע השם יתברך בעץ שיצף על פני המים ועל ידי זה השליך שיתן השם יתברך טבע זו גם בברזל. ואלישע עשה זה במעשה ור' חנינא בן דוסא זכר זה בפה מי שאמר לשמן וידלוק כו', ואצלו לא היה זה מעשה נסים, דאז בודאי לא היה רוצה ליהנות ממעשה נסים (כמו שאמרו שם כד:), רק כיון שהיה ברור לנגד עיניו שאין שום טבע והרגל רק מה שהשם יתברך נותן בזה הטבע והיה דומה לפניו מה ששמן דולק כמו שהיה חומץ דולק, ועל ידי שזכר בפה מי שאמר לשמן וידלוק שזה רק מומאמר השם יתברך על ידי זה המשיך ההשפעה לחומץ שידלוק.

א. ראה ב'קדושת לוי' (פרשת בשלח) וב'בניהו בן יהוידע' (תענית כה). שפירשו בדרך זה את הגמרא. וראה עוד ב'פרי צדיק' (לחג הפסח - אות לב), וזה לשונו: וכמו שמצינו ברבי חנינא בן דוסא (תענית כה). שאמר מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק, ולמה הזכיר מי שאמר לשמן וידלוק, רק שצריך להזכיר שכן הטביע השם יתברך בטבע השמן וידלוק ועל ידי זה יוכל להמשיך שיאמר לחומץ וידלוק, ועל דרך ששמעתי מרבי הקדוש זצלה"ה שאמר, שמה שמצינו באלישע (מלכים ב ו, ו) 'ויקצב עץ וישלך שמה ויצף הברזל' ולמה הוצרך לקצוב עץ ולהשליך, רק

שהשמן דולק במנורה הוא נס ופלא, ואף מה שנראה לעיניים כדרך הטבע גם זה הוא נס והשגחה פרטית, ועל ידי שהגיעו לדרגה זו זכו שיימשך להם הנס שלמעלה מדרך הטבע ודלק המנורה עוד שבעה ימים בשעה שלא היה להם שמן אלא ליום אחד.

על כן קבעו את ימי החנוכה לשמונה ימים, היום הראשון לזכר הנס שבתוך הטבע, שהכירו שגם הטבע הוא נס, ועוד שבעה ימים לזכר הנס שלמעלה מן הטבע, שדלקה המנורה אפילו שלא היה להם די שמן עבור זה.

זהו אם כן חובתנו בימים הקדושים האלה של ימי החנוכה, להשריש בקרבנו את האמונה הפשוטה והידיעה הברורה שכל המתהווה בעולם הוא נס והשגחה פרטית בכל רגע ורגע, אפילו מה שבעין הגשמי נראה כדבר טבעי ומסדרי העולם הרגילים, ומתוך כך נזכה בחמלת ה' עלינו להמשיך מהנסים והנפלאות שנעשו לאבותינו בימים ההם בזמן הזה.

קבעום בהלל והודאה

עבודת ימי החנוכה הוא להודות ולהלל להשי"ת

עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו

אין כל בריה יכולה לשער את גודל הנחת רוח והשעשועים הנעשים בעליונים בשעה שבני ישראל משבחין ומפאריין לאביהם שבשמים, הקב"ה בכבודו ובעצמו מצפה ומשתוקק שבניו אהוביו ישבחוהו ויפארוהו כמאז.

בדאיתא במדרש (מדרש משלי - פרשה יד): "אמר ר' חמא בר חנינא, בא וראה שבחו של הקב"ה וקדושתו שהוא מחבב את ישראל, שאף על פי שיש לפניו אלף אלפים ורבי רבבות כתות של מלאכי השרת שישירותהו, אינו רוצה בשבחן של כולן אלא בשבחן של ישראל, שנאמר (משלי יד, כח) 'ברב עם הדרת מלך', ואין עם אלא ישראל, שנאמר (ישעיה מג, כא) 'עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו', בשביל שיספרו תהלתי בעולם".

וזהו תכלית הבריאה, כדבריו הידועים של הרמב"ן בפרשת בא (שמות יג, טז) שכתב, וכוונת כל המצוות שנאמין באלקינו ונודה אליו שהוא בראנו,

והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין א-ל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לאלקיו שבראו.

ואתה קדוש יושב תהילות ישראל

מעשה פלא אירע בבית מדרשו של מרן אור שבעת הימים הבעל שם טוב הק' זי"ע, וגם ממנה נתוודע לראות בגודל השמחה והחדוה הנעשית לעילא על ידי התהילות והתשבחות של ישראל.

היה זה באחת הפעמים כשנכנס הרה"ק בעל ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע להיכל בית מדרשו של רבו הבעש"ט הק' והנה הוא מרגיש באברך אחוז שרעפים המסתובב לו בביהמ"ד אנה ואנה, הכרת פניו ענתה בו כי לאו אחד מן השורה הוא, אלא איש מורם מעם ובעל שיעור קומה, ניגש אליו ה'תולדות' והחל לקשור עמו שיחה, בתוך הדברים אמר לו ה'תולדות' פשט חדש שנצנצה ברעיוניו זה עתה.

וזה היה דבר החידוש: דוד המלך אומר בתהלים (כב, ד) "ואתה קדוש יושב תהילות ישראל", ויש לפרש בכוונת הדברים, שדוד המלך משבח את הקב"ה על שכביכול יושב ומתבסס על תהילותיהם של ישראל שמשבחין לפניו, (ובלשון קדשו: השי"ת זיצט אויף א פאזיציע פון תהילות ישראל).

מרים כילה לדבר, והנה הוא רואה לפליאתו הרבה כי פרח לו איש האמת, האברך שאך זה עתה שוחח עמו בנעימות נעלם מן המקום, ויפן עיניו כה וכה וירא כי איננו, לגודל השתוממותו מן המחזה נכנס אל רבו הבעש"ט הק' וסיפר לפניו את כל השתלשלות העניינים, נענה אליו הבעש"ט ואמר, דע לך, שאותו אברך לא היה אלא אליהו הנביא זכור לטוב בעצמו שבא לכאן בכדי לשמוע ממך חידוש נפלא זה, ובהאי שעתא כבר עומד אליהו הנביא במתיבתא דרקיעא ושונה על דבר תורה זה בשם אמרו.

פותחים בהודאה

ענין זה צריך להיות צמוד וחקוק על קירות ליבנו, שנדע בבירור כי ההודאה להשי"ת הוא יסוד מוסד וראשית לכל, דבר זה אנו יכולים ללמוד היטב מהנהגתו של יעקב אבינו ע"ה, שבשעה שהתייצבו לפניו מנשה ואפרים לקבל ממנו את ברכתו, לא הניח עליהם את ידיו הקדושות בסדר הרגיל, אלא שיכל והיפך את ידיו, יד ימינו הניח על ראש אפרים הצעיר ויד שמאל על ראש מנשה הבכור. הרבה ביאורים כבר נאמרו ביישוב ההנהגה הזאת, וגם לדרכנו ייאמר כי כוונה מיוחדת הייתה לו ליעקב אבינו, ויש בזה בה הוראה לרבים לשעה ולדורות.

דהנה, בשעה שנולדו אלו הבנים ליוסף הצדיק היה נותן להם שמות, את בנו הבכור כינה 'מנשה' על שם נוח התלאות שעברו על ראשו, "מנשה - כי נשני אלקים את כל עמלי" (בראשית מא, נא), לעומת זה, לבנו הצעיר קרא בשם שהוא כל כולו שבח והודאה להשי"ת על רחמיו וחסדיו, "אפרים - כי הפרני אלקים בארץ עניי" (שם, נב).

ואף כי כוונות טמירות היו לו ליוסף במתן השמות הללו לבניו יקיריו, מכל מקום ליעקב אבינו לא היה ניחא הסדר הזה, ולכן אמר "בך יברך ישראל לאמר" (שם מח, כ), דהיינו, כאשר האב בא ללמד את בניו ארחות חיים ודרך מוסר, שזהו עיקר הברכה שיכול האב להנחיל לבניו, עליו להשריש בהם בראש ובראשונה את הענין הזה, שלכל לראש מחויב האיש הישראלי לזכור את הטוב והחסד שזכינו מאת השי"ת, לפיכך הניח יעקב אבינו את ידו הימנית על אפרים, ששמו מרמז על הודאה, להורות כי ראשית לכל יש להודות להשי"ת ורק אחר כך אפשר לעסוק בשאר ענינים.

באמת כך היה נוהג יעקב אבינו בעצמו, שהיה מקדים ההודאה לפני הכל, אפילו בשעה שרדף אחריו עשו אחיו עם ארבע מאות איש, לא פנה לבקש על הצלת נפשו בטרם הודה להשי"ת על החסד הגדול שעשה עמו לפני הרבה שנים, שבזמן שנמלט לחרן עמד לו הירדן בדרכו ולא יכול היה לעבור, ונעשה לו נס שנתן את מקלו על המים ונבקע הירדן לפניו.

והנה עתה כאשר הוא נרדף מעשו אחיו ומתפלל אל השי"ת להצילו, מקדים קודם בדברי שבח והודאה, ואומר (בראשית לב, יא) **"קטנתי מכל החסדים וכו' כי במקלי עברתי את הירדן הזה"**, ומקשים המפרשים (הטור הארוך), כיצד אמר יעקב אבינו **"את הירדן הזה"** בלשון נוכח, כאילו עומד בסמוך לירדן ומראה עליו באצבעו, והלא הוא עומד כעת במרחק רב מגבול ארץ ישראל ומנהר הירדן.

אלא אומר הרה"ק האמרי אמת מגור זי"ע (וישלח ד"ה קטנתי), שיעקב אבינו ראה תמיד את חסדי השי"ת לנגד עיניו כאילו התרחשו עמו זה עתה, אפילו מה שאירע לו לפני רבות בשנים, ולכן אמר כי במקלי עברתי את ה'הירדן הזה', כי בעיני רוחו ראה את עצמו כאילו עומד ליד הירדן במקום שנעשה לו הנס.

ובדאיתא במדרש (תהלים קיח), **"שיעקב אבינו אמר, החסד שעשית עמי לא ליום ולא לשנה אלא לעולם, שנאמר קטנתי מכל החסדים"**, דהיינו שיעקב אבינו הרגיש לעולם את החסדים אשר עשה עמו השי"ת, ואפילו כאשר עמד בעת צרה לא שכח את החסדים אשר היו לו בזמנים עברו והודה עליהם^א.

הערות והוספות

א. ממשיך שם האמרי אמת וכותב בזה הלשון: צריך תמיד ליזכור החסדים, ואפילו כשבא עת צרה, ועל ידי זה יש חיזוק, וזה שכתוב (קהלת ז, ד) 'ביום טובה

לעולם יסדר אדם שבחו של מקום תחילה

על זה הדרך גם ידוע מן הספרים הקדושים, שעוררו מאד בגודל הזהירות והחובה להודות ולהלל להקב"ה על רחמיו וחסדיו, עד שאמרו שאילולא זאת קשה עד למאד שתתקבל תפלת האדם, וכפי המובא ב'צוואת הריב"ש' (הנהגות ישרות אות צז), שכאשר האדם מתפלל מתוך שמחה ומרבה להלל ולשבח להשי"ת, תפלתו מתקבלת הרבה יותר ממי שאינו מדקדק בכך.

והמשיל זאת לעני שמתחנן ובוכה לפני המלך שימלא את מבוקשו, והגם שהמלך הוא רחום וחנון ונותן לעני איזה דבר מועט, מכל מקום אינו דומה כלל לחבירו שבא אל המלך מתוך שירות ותשבחות, שמודה ומהלל את המלך על רוב טובו וחסדיו המרובים, ממש אין בדומה לו, ובתוך הדברים מזכיר גם את בקשת צרכיו, שעל ידי דברי הקילוסין גורם למלך

העדות והוספות

ובגמל, וזהו נס להתנוסס, קושט הוא יעקב אבינו שהיה איש אמת, כתיב (בראשית לב, יג) 'ואתה אמרת היטיב איטיב עמך וגו'', שיעקב אבינו המשיך כח הנס מלמעלה מן הטבע ומן הזמן, איתא בזה"ק שיעקב אמר קטנתי מכל החסדים ומכל האמת מפני שהיה לו נסיון ולקחו ממנו כל הכחות, ועל זה נאמר (בראשית לב, כה) 'ויותר יעקב לבדו', הוא התחזק אז על ידי שזכר החסדים שנעשו עמו מקודם, החסדים של הקב"ה אין להם שיעור.

היה בטוב וביום רעה ראה', לראות ביום רעה היום טוב שהיה לו, זהו שאיתא במדרש הוא שהנביא מקנתר את ישראל ואומר להם ותשכח ה' עושך וגו', כפי מה שזוכרים ומחזיקים בהחסד יכולים לעורר החסד הראשון, כתיב (תהלים ס, ו) 'נתתה ליראיך נס להתנוסס מפני קושט סלה', כשנעשה נס צריך לעוררו תמיד ולקבל מהנס וזהו נס להתנוסס, כשבאים לעולם הנס צריכים להזכיר גם נסים אחרים כדאיתא (ברכות נד.) כי מטא לערבות בריך ברוך שעשה לי נס בערבות

תענוג ושעשועים עד אין לשער, ומתוך כך מתרחב לבבו ופותח את ידיו למלאות כל צרכי האיש בהרחבה גדולה ובלי צמצום.³

בוא נא וראה את לשון קדשו של ה'זרע קודש' (פרשת בשלה) שמעורר על דבר זה: "הנה סדרו לנו קדמונינו בתפלינו מתחילה לומר פרשת קרבנות, ואחר כך לומר שירות ותשבחות לפניו מ'ברוך שאמר' עד 'ישתבח', ואחר כך מספרים 'יוצר אור ובורא חושך', ואנו מספרים איך המלאכים ושרפים משבחים אותו ית"ש, ואחר כך מתפללים תפלת 'שמונה עשרה'".

וממשיך ה'זרע קודש': "כי מלכותא דרקינא כעין מלכותא דארעא, והרוצה לכנוס לשער המלך לבקש מלפניו, אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק, מזוהמת עונותיו מה שחטא ומרד נגד המלך, וצריך מתחילה

הערות והוספות

ז"ל (ברכות לב.) 'לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואחר כך יתפלל', ונראה לומר הנרצה בסידור השבח קודם התפלה הוא על פי האמור ברעיא מהימנא פרשת בא (זוה"ק ח"ב מ:): 'פקודא בתר דא לספר בשבחא דיציאת מצרים וכו' וקוב"ה חדי בההוא סיפור וכו', וישראל בההוא סיפורא יהבי חילא למאריהון כמלכא דאתוסף חילא וגבורתא כד משבחין גבורתיה ואודין ליה וכו', עיין שם כל הענין, אם כן לפי זה תתבונן שסידור שבחו של מקום הוא רצונו, ואם כן המסדרים השבח כביכול המה עושים ומתקנים להבורא ית"ש הרצון, והגם שח"ו אין אז עת רצון הנה הצדיקים נקראים עושי רצונו כביכול.

ב. ראה בבני יששכר (מאמרי השבתות - מאמר ח) שמדייק מהו הלשון 'וחסידיך צדיקים' - עושי רצונך' שבסוף ברכת ההלל, אלא הכוונה הוא, שיש זמנים שהם אינם 'עת רצון' כל כך והתפילות אינם מתקבלות בעת ההוא, אבל הצדיקים שיודעים לסדר שבחו של מקום לפני התפילה גורמים שגם הזמן הזה יתהפך ל'עת רצון' ומתקבלים התפילות לרחמים ולרצון, וזהו 'וחסידיך צדיקים עושי רצונך', שהחסידים והצדיקים עושים את ה'עת רצון' על ידי התהילות והתשבחות שלהם.

אחר כך מפרש ה'בני יששכר' את טעם הדבר מדוע התהילות והתשבחות בתפילה גורמים שיהיה עת רצון לקבלת התפילה, וזה לשונו: והנה אמרו רבותינו

לראות שיכפר המלך עוונותיו, ואחר כך כשנכנס אל המלך, אין דרך לומר תיכף שאלת צרכיו, רק מקודם שואל בשלום המלך ומספר בשבחו, ואחר כך משבח את כל הענינים שראה בחצרים של המלך ובגנזיו, ושומע את עבדי המלך איך שמספרים בשבח המלך, ואחר כך מבקש מהמלך צרכיו"³.

לא תקנו חנוכה אלא להלל והודאה

מעשה נבוא להשיג את גודל מעלת עבודת ימי החנוכה, דהנה אמרו רבותינו ז"ל בגמרא (שבת כא:): "כשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל

העדות והוספות

המלאכים גם בעת הבקשה הנה הוא ית"ש עונוהו גם בטרם יקרא בתפלה ובקשה רק עונוהו מקודם ובטרם יקרא היינו בעת סידור השבח. וזהו שביקש משה, רבש"ע כשתהא רואה בניך בצער ואין מי שמבקש עליהם רחמים (דהיינו שאין מי ראוי לבקש עליהם רחמים שלא יתיירא מן המקטריגים) מו"ד ענה אותם (היינו מיד בסידור השבח קודם התפלה, וזהו ידוקדק נמי לשון ענ"ה אות"ם, דקשה במקום שאין קריאה לא תצדק ענייה, אבל היא קריאה נעלמת בסידור השבח), וזהו שהשיב לו הש"י, בכל שעה שיקראו אות"י (היינו אותי בלבד, היינו בעת סיפור השבח קודם הבקשה, וכונת המספר בשבח ג"כ במחשבה על המבוקש, וזה אינו מכיר בקריאה הזאת רק הבורא ית"ש) אני אענה אותם, כי אני הוא היודע תעלומות שהנרצה הוא למסדר השבח להיותם נעזרים בדבר המצטרך להם, והבן.

ג. עוד כתב ב'בני יששכר' (מאמרי חודש תשרי - מאמר ב), שעוד מעלה טובה יש למי שנוהג להלל ולשבח להבורא ב"ה בעת תפלתו ובקשת צרכיו, כי על ידי שמודה ומהלל להשי"ת אין החיצונים רשאים לטרופ את תפלתו, וזה לשונו: ולדעתי זהו שתקנו חז"ל (למודוהו מן המקרא) לעולם יסדר אדם שבחו של מקום תחילה ואחר כך יתפלל (ברכות לב.), דכיון שמסדר שבחו של מקום, למשל כשמשבח את הבורא שהוא רופא חולים, הנה כל המלאכים עונים אמן ומסיכמים לשבח הלוה, הנה הגם כשאחר כך יבא המבקש לבקש ברחמים על הרפואה כמו פיו, שוב לא יקטרגו המלאכים דהוה ח"ו כנוגע בכבוד המלך ובשבחו כאשר ירצו ח"ו למנוע הרפואה אשר זה כרגע שבחוהו שהוא רופא חולים, והנה להיות הש"י יודע אשר שוב לא יקטרגו

השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה".

מתוך הלשון 'לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה' משמע, שעיקר מהות ימי החנוכה הוא להודות ולהלל להקב"ה על הנסים והנפלאות שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, עד שמכוח יסוד זה חידש הגאון רבי שלמה קלוגר זצוק"ל (הגהות 'חכמת שלמה' על שו"ע - סימן תרפ"ג) חידוש נפלא.

הוא נשאל על אחד שנחבש בבית האסורים ל"ע, ובהגיע ימי החנוכה התירו לו לצאת לזמן מועט בלבד, זמן קצר זה יספיק בידו לאחד מן השניים, או להדליק נרות חנוכה או לילך לבית הכנסת ולומר הלל עם הציבור, ונפשו בשאלתו מה עדיף טפי, נר חנוכה או הלל בציבור. ענה לו הגאון זצוק"ל, כי מוטב שילך להתפלל בבית הכנסת ולומר הלל עם הציבור, והטעים את דבריו, דהיות שעיקר החנוכה נתקן להלל והודאה, לכן עדיפה אמירת הלל מהדלקת נר חנוכה.

האור של חנוכה מאיר כפי השבח שנותן להשי"ת

אבל לא זו בלבד שיש חובה להודות להשי"ת בהימים האלה, אלא שכל האורות וההשפעות שמת ים בימי החנוכה תלויים ועומדים בהילול והשבח שיוודה להקב"ה, וכן כתב ב'שפת אמת' (בראשית - לחנוכה - תרל"א, שיח שרפי קודש - חנוכה - כג) בשם זקנו הגה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, שמה שאמרו חז"ל על ימי החנוכה 'קבעום ימים טובים - בהלל והודאה', היינו שקבעו שהשפעות ואורות אלו הימים יתעוררו רק על ידי ההלל וההודאה, הוי

אומר, שכל כמה שמרבה להודות ולהלל כך מתגלין עליו יותר האור הבהיר של חנוכה. וכעין זה הלשון בספר הק' 'קדושת לוי' (קדושה שניה), "וקבעום בהלל ובהודאה, כלומר, שעל ידי ההלל והודאה ימשיכו אותן ההארות והחסדים והנסים למטה".

מלבד זאת יש לנו לידע כי בעצם העניין שאנו מודים להשי"ת ומשבחים אותו על הטובות והצדקות שעשה עמנו, יש בכך תיקון נפלא על הפגם של קליפת יוון, שהרי כל חפצם ומגמתם הייתה שנכחיש ח"ו את הוויות ומציאות הבורא יתברך שמו בעולם, ונכתוב על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל (בראשית רבה ב, ד), וכאשר האדם מודה להשי"ת על כל דבר שנעשה עמו, הרי הוא מוכיח בזאת באופן שאינו משתמע לתרי אנפין שהוא מכיר ומודה במציאותו יתברך שמו ומידו הכל, ההיפך הגמור של קליפת היוונים שהיו מכחישים בזאת רח"ל.

קבעו שיר ורננים

דבר זה הוא באמת עבודתנו וחובתנו בימים האלה, להודות ולהלל לבורא כל העולמים על כל החסד אשר עשה עמנו, אבל לא רק על הנסים אשר נעשו באלו הימים בימי מתתיהו כהן גדול, אלא גם על כל הנסים אשר גמל עמנו מעתה ועד עולם, וכל אחד ואחד כאשר יתבונן – ולו במעט – ייווכח לראות כי יש לו בנמצא דברים הרבה עליהם יש לו להודות, הן רק על עצם הדבר שזכינו להיוולד כבנים לעם הנבחר כמה יש לנו להודות ולהלל על זה, וכדרך שאנו אומרים בכל יום כמה פעמים, "עלינו לשבח לאדון הכל שלא עשנו כגויי הארצות ולא שמנו כמשפחות האדמה".

אשר על כן ראוי לו לאדם שיקבע לעצמו בכל יום איזה זמן קבוע להלל והודאה, בקביעות ולא בדרך של עראי, שהרי כך משמע מלשון

הגמרא שאמרה "קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה", וכן במטבע הלשון בברכת 'ועל הנסים', שאמרו "וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול", שהדגישו חז"ל את הלשון של קביעות, וכלומר באו שצריך לקבוע ולחקוק על לוח הלב את ענין חובת ההודאה שלא יעשנה בדרך העברה בעלמא בשעה שיש לו פנאי, אלא בקביעות ותמידין כסדרן, ולצורך זה אף יקצוב לעצמו זמן מיוחד בכל יום ויום שבו יתבונן בחסדי השי"ת ויתן לו שבח והודאה.

ומילתא דפשיטא הוא, שכל דבר שעושה בקביעות וחוק בל יעבור, יש לזה משנה תוקף ויתר חשיבות מאשר דבר שאינו קבוע, ואפילו דבר מועט אבל קבוע חשוב ממרובה ואינו קבוע. ובאותו העניין זכורני, כי בשנים קדמוניות כאשר שאלתי את הגה"צ המפורסם רבי נטע פריינד זצ"ל איזה חיזוק וקבלה טובה אקבל על עצמי, ענה לי כי כדאי מאד שלפחות חלק מסדרי לימודי אקבע אותם שיהיו באופן של חוק בל יעבור ויהי עלי מה, והסביר זאת על פי הכלל הידוע בש"ס ש'כל קבוע כמחצה על מחצה דמי', כלומר, כל דבר קבוע, אפילו הוא מועט, יש לו חשיבות יותר ממשקלו האמתי וחשבינן ליה כדבר השקול והשווה⁷.

הערות והוספות

לתורה, דהא קיימא לן כל קבוע כמחצה על מחצה דמי, ונמצא ה' יחשוב לו כאלו עוסק בתורה חצי היום, ורב חסד מטה כלפי חסד וקב"ע את קובעה"ם שכן הרבה כאלו למדו כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו, ומי ראה כזאת ושמע כאלה ולא תאוו נפשו לזכות ללימוד זה ולהרויח טובה הרבה.

ד. אמרה זו מקורה טהור מספר 'פלא יועץ' - ערך 'קביעות עתים לתורה', וזה לשונו: וכמו שבמשא ומתן וסחורה של העולם הזה נמצא לפעמים שלוקח אדם חפץ בזול ומרויח בו הון עתק, כן הדבר הזה, שבמעט שלומד מרויח הרבה יותר מאם יעסוק כמה שעות בנגעים ואהלות, וגדול קביעות עתים

מִן הַהִתְבּוֹנְנוֹת בַּחֲסָדֵי הַשֵּׁי"ת בֹּא לִידֵי שְׂמֵחָה

אבן, כשיחקוק ענין זה בנפשו היטב היטב, יזכה מתוך כך לבוא גם כן לידי שמחה וגילה, וכפי שעולה מתוך דברי הרמב"ם (הלכות חנוכה פרק ג הלכה ג), שאחר שכתב את השתלשלות הנס שהיה בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול הוסיף לכתוב בזה הלשון: "ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת הימים האלו – שתחילתן מליל חמשה ועשרים בכסלו – ימי שמחה והלל".

ובכר דקדקו הרבה בלשונו של הרמב"ם, הלא כל דבריו של הרמב"ם נשענים על דברי הגמרא (שבת כא:): שאמרה כי "לשנה אחרת קבעום ועשאוּם ימים טובים בהלל והודאה", והנה שם בגמרא נזכר רק העניין של הלל והודאה ומנין לו להרמב"ם הוספה זו שימים אלו הם גם ימי שמחה.

אלא הענין הוא כך, כי הדעת נותנת שכאשר יתן האדם אל לבו להתבונן באמת ובתמים עד היכן מגיעים חסדי השי"ת שנעשו עמו, הרי אילו פיו מלא שירה כים ולשונו רנה כהמון גליו לא יוכל להודות ולהלל להקב"ה על רוב רחמיו וחסדיו המרובים שנעשו עמו, ומתוך ההתבוננות גופא בא לידי הרגשים נפלאים של שמחה גדולה ועצומה עד אין לשער ועד אין לתאר.

נמצא לפי זה שלא הוסיף הרמב"ם מדיליה כלום ולא חידש כאן חיוב של שמחה, אלא מאחר שכבר הביא את דברי הגמרא האומרת שיש חיוב של הלל והודאה בימי החנוכה, הרי שבדרך ממילא הוציא מתוך כך לגלות את ענין השמחה שהוא פועל יוצא מחיוב ההודאה.

ימלא פי תהלתך - ברכות הנהנין בכוונה

על פי האמור כאן מצאנו להוסיף, כי מן הנכון והראוי היה שניטול מאלו הימים צידה לדרך לכל ימי השנה, להתחזק יותר בעניין של ברכות הנהנין לעשותם ביתר חפץ וכוונה, להתבונן מעט בפירוש המילות שלא יהיו כטרף בין שיניהם.

הלא כל ענין הברכות הם כדי לשבח ולהודות לבורא העולמים על שנותן לנו לחם לאכול ובגד ללבוש, והיאך נאמרם במרוצה ובחטף מבלי שנחשוב מעט על מה שאנו אומרים בפינו, מה גם שהוא קבלה טובה שאינה קשה כל כך לעמוד בזה, שהרי כל אחד מברך בלאו הכי, וכל מה שצריך זהו רק להוסיף מעט כוונה.

בגודל החשיבות המכרעת של עשיית ברכות בכוונה, שמעתי על כך מכבוד אאמו"ר הגה"צ שליט"א בשם הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטר, יתן לו השי"ת אורך ימים ושנות חיים, שסיפר מעשה נפלא בעניין זה.

לפני שנים קדמוניות היה באמריקה יהודי מורם מעם שלרוב קדושתו אף כונה בשם 'המלאך', הוא הנהיג עדה של חסידים מופלגים ואנשי מעשה - דבר שלא היה מצוי באמריקה של הימים ההם - פעם אחת בישבו אצל שולחנו אמר לקהל מרעיתו כי עומד הוא כעת להוציא מאמתחתו דבר מה, אשר מעולם לא היה ולעולם לא יהיה, ועתה הוא שעת הכושר היחידה אשר יכולים לתקן את אותו הדבר, אם יתקנוהו הרי טוב ואם לאו יהיה זה כמעוות שאינו יכול לתקון.

הקהל נדרך מאד לראות מהו הדבר הנדיר הזה שיורד ובא לעולם אחת לאלפי שנים, והנה הצדיק מוציא מכיסו תפוח, תפוח רגיל, ואומר:

התפוח הזה לא היה מעולם ולא יהיה לעולם, אם תאמרו עליו ברכה בכוונה לפני האכילה, תזכו לתקן את הפרי הזה ולהעלותה לשורשה למקום עליון, אבל אם חלילה לא תכוונו היטב בברכתו, הרי שיהיה זה מעוות לא יוכל לתקן ולעולם לא תוכלו לתקן את התפוח הזה. מעשה זה ישמש לנו להבין עד כמה חשובה הוא כל העניין של ברכות והודאות בכוונה.

בכל יום אברכך ואהללה שמך לעולם ועד

אשר על כן, חזקו ונתחזקה נא כולנו יחד בימים האלה להודות ולהלל ולשבח ליוצרנו ויוצר מעשה בראשית על הנסים והנפלאות שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, ומן הימים האלו ניקח לעבוד את השי"ת בכל ימינו, שבכל יום ויום ובכל ימות השנה נזכור לתת שבח והודאה לשמו הגדול והקדוש על כי גבר עלינו חסדו בכל עת ובכל רגע, ערב ובוקר וצהרים, בנסים וגלויים לנו ובנסים שאינם גלויים אלא מלפניו יתברך, ותמיד נספר תהילתו ונהלל לשם תפארתו עד כי יעזרנו על דבר כבוד שמו יתברך לשוש ולשמוח בו בתשועת עולמים.

זרח בחושך אור

להתבונן בנקודת האור שבתוך החושך

נר החנוכה מאיר על כל איש ישראל

רבותינו הקדושים הרעיפו עלינו הרבה חיזוק ועידוד לברכיים כושלות, ואמרו, שהלכות הדלקת נר חנוכה מלמדים אותנו שאפילו אותם הנשמות החיצוניות הנמצאות בחוץ ומושלכות במקומות הנמוכים כדומן על פני האדמה במקום חושך וצלמוות, גם המה יש להם עליה והתרוממות באלו הימים הקדושים, על ידי מצוות נר חנוכה שמאירה ודוחה את אפלת המקומות החשוכים.

שהרי נר חנוכה מצוה חביבה היא עד למאד (הרמב"ם בהלכות חנוכה פרק ד הלכה יב), ולכאורה, אם עד כדי כך מגיעה חביבותה, היינו צריכים ליטול את המנורה ולהניחה במקום מכובד וגבוה באמצע הבית ולהעלות את נרותיה בעיצומו של יום, ומדוע זה תקנו לנו חז"ל להניח את הנרות על פתח ביתו מבחוץ, ולא סתם מחוץ לפתח אלא בצד שמאל שלה ועוד למטה מעשרה טפחים, כך גם זמן ההדלקה הוא עם שקיעת החמה בשעה שהחושך כבר מתחיל לכסות את עין הארץ (שו"ע סימן תרעא ותערב).

אלא חזינן מזה, כי סגולת החנוכה ונרותיה להזריח אור גדול וקדוש בקרב כל נפשות ישראל, גם לאלו העומדים מחוץ לפתח הבית ומתפלשים במקומות הנמוכים והאפלים, עד שלא תימצא נפש אחת מישראל שלא יגיה חשכו בהדלקת נרות החנוכה, ולכן מדליקים את הנרות במקום הנמוך מחוץ לבית ובעת החשיכה, בכדי להורות על זה העניין, שכל אחד בכל מצב שהוא זוכה להארת קדושת הנרות של חנוכה.

בראיתא בגמרא (שבת כא:), תנו רבנן, נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ. וכתב בשפת אמת (חנוכה תרמ"ו וכיו"ב בעוד ספרים), "פירשו רבותינו ז"ל, כי אפילו האנשים אשר המה מבחוץ, יכול להיות להם עליה על ידי נרות חנוכה"^א.

גם במוצב של הסתר פנים יש על מה להודות

ולפי דרכם אפשר להוסיף ולומר עוד, כי מן הלכות אלו אפשר להשכיל בינה ולהפיק לקח על כך שבכל מצב שעובר על האדם הוא צריך

העדות והוספות

החסיד הנ"ל להביא הפתקא שוב אל הרבי זצ"ל, וכשהביט בו אמר: 'האיש הזה מאיר וזורח בכל העולמות'. ואמר בזה הלשון: 'בפעם הראשון היה האיש המוזכר בהפתקא שחק בקארטין, והזמן הב' היה מדליק נר חנוכה, ולזה הפליא אז פעולתו ומדרגתו. וסיים הגה"ק החי' הרי"ם, וצריך לומר, אם כן מוכח מזה דבעת שהאדם עושה מצוה הוא מאיר וזורח בכל העולמות, עכ"ל ק.

א. בספר שיח שרפי קודש (חנוכה אות לח) מביא הסיפור הידוע שאירע אצל הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע: סיפר הרב"צ אוסטראווער ז"ל ששמע מפ"ק הגה"ק מרן בעל החי' הרי"ם זצוקללה"ה, בעת הדלקת נר חנוכה שסיפר מעשה הזה, פעם אחת באו חסידים אל כ"ק הרבי מלובלין זצוקללה"ה, והביא אחד מהם פתקא עבור אחר, וכשהביט הרבי זצ"ל בהפתקא רקק הרבה, ולמחר התיישב

להתבונן בחלק הטוב ובדברים המאירים גם במצב זה, שהרי לכל אחד ישנם זמנים בהם הולך הוא כסומא בארובה, ימי חושך וצער, שום דבר אינו הולך לו כשורה ורק צער ועגמת נפש הם מנת חלקו, עד כי עלול האדם להרהר בלבו ולחשוב כי במצב הסבוך שהוא שרוי בו אין לו על מה להודות להקב"ה, שהרי רבות רעות מצאוהו וסבבוהו.

באן באים נרות החנוכה המאירים את העיניים ומגלים כי לא כך הם פני הדברים, וכשם שנרות החנוכה מאירים וזורחים בזמן שהחושך יכסה ארץ ובמקומות הנמוכים והחיצוניים ביותר, כך גם כל אדם בכל מצב שהוא נמצא, אפילו בחושך ועלטה, לו רק יתבונן, יראה את הנקודות המאירות והמבהיקות עליהם יש לו להודות ולהלל להשי"ת על רחמיו וחסדיו, ואפילו במצב שהוא נמצא כעת יכול הוא לגלות את חמלת ה' עליו.

ימי החנוכה הרי חלים בתקופת טבת שלילותיו הנם הארוכות ביותר, ולא לחינם כינו הצדיקים את לילות החורף 'די גאלדענע נעכט' (-לילות הזהב), כי דווקא במעבה החושך ובעומק ההסתר, שם יש לגלות את האור המבליח מתוך האפילה, ולכן קבעו דווקא את הלילות האלו לשיר ורננים, וזהו גם מה שאמר דוד המלך ע"ה בתהלים (ק"ט, סב), "חצות לילה אקום להודות לך", כלומר, בחצות שהוא טבורה ועומק חשכתה של הלילה, דייקא אז אקום להודות לך על חסדיך ועל טובותיך³.

הערות והוספות

שפרש רש"י במקום אחר (יחזקאל סימן יב), היינו שבכל יום ויום ה' יתברך מצוה עלינו חסדו כי הוא עושה עמנו נסים ונפלאות בכל יום ויום והן גבורותיו הן נוראותיו שאנו מתקיימים בגלות מר כזה בגוף ונפש וממון ופרנסה וכו'. ועל ידי זה 'ובלילה

ב. ראה ב'לקוטי הלכות' (חו"מ - הלכות פריקה וטעינה הלכה ד), וזה לשונו: כי אף על פי שרבו הצרות בפרט צרות הנפש שאנו כנוזפים לפני אבינו שבשמים מרובי קלקולינו וכו' אף על פי כן 'יומם יצוה ה' חסדו'. ויומם פרושו בכל יום ויום כמו

ואפשר לרמז זאת בתוך נוסח ההודאה שתקנו חז"ל לומר בימים האלו: "וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול", דהיינו, שמהקביעות והאופן שמדליקים בימים אלו את נרות החנוכה אנו למדים להודות ולהלל לשמו הגדול, כי כשם שנרות החנוכה מאירים ובוקעים את החושך האפילה ומפיצים את אורם עד למקומות הנמוכים, כך כל אחד ואחד בכל מצב שהוא, אפילו שרוי במקום חשוך ונמוך, גם שם יכול למצוא את נקודת האור עליה יכול להודות ולהלל להקב"ה עד כי יגיה השי"ת את חשכו ויזרח עליו אור יהל^ג.

הערות והוספות

ומבקש להבא, שדיקא על ידי שמודים על העבר יכולים לבקש על להבא.
ג. ראה ב'**שפת אמת**' (במדבר - פרשת שלח - שנת תרנ"א) שכתב: "יומם יצוה ה' חסדו, מה לשון יצוה, הוא דביקות וחיבור (צוותא), שעל ידי ש'בלילה שירה עמי', שבני ישראל מאמינים אפילו כשהחושך מסתיר וזוכין להיות חוט של חסד נמשך ומתחבר ומתהפך החושך לאור.

שירה עמי', שעל ידי החסדים והנפלאות שה' יתברך עושה עמנו בכל יום ויום על ידי זה גם 'בלילה שירה עמי', היינו גם בעת הצרה והחושך בעצמו שהוא בחינת לילה גם אז אני אומר שירה והודאה והלל לה' יתברך על כל החסדים שכבר עשה עמנו ואשר גם עתה מרחיב לנו וכו"ל, ועל ידי זה דיקא תפלה לא-ל חיי', שאני יכול להתפלל לה' יתברך וכו"ל בבחינת מודה על העבר

על ידי כהניך הקדושים

כל אחד מישדאל נעשה ככהן המטיב את הנרות בבית המקדש

נר חנוכה זכר לנס המנורה בבית המקדש

אִתָּא בגמרא (שבת כא.), "מאי חנוכה, דתנו רבנן בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון, שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום ועשאוּם ימים טובים בהלל והודאה". חזינן מכאן, דכל מה שתקנו חכמינו ז"ל להדליק נרות חנוכה הוא לזכר נס השמן שהיה בבית המקדש, שמלכתחילה לא היה שמן אלא כשיעור יום אחד ולבסוף נעשה הנס ודלק למשך שמונת ימים.

ובן כתב הרמב"ם בהלכות חנוכה (פרק ג הלכה ב, ג), "כשגברו ישראל על אויביהם ואבדום, בחמשה ועשרים בחודש כסלו היה, ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד, ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד, והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים, ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת הימים האלו שתחילתן מליל חמשה

ועשרים בכסלו ימי שמחה והלל, ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים
בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס".

ויש להבין, כי אם אכן כל הענין של נרות חנוכה הינו זכר להנס שנעשה
בבית המקדש, למה זה תיקנו להדליק נרות בכל בתי ומעוני ישראל,
הלא הזכר צריך להיות מעין הנס, וכשם שהנס היה בנרות של בית המקדש,
כך גם זכר לזה צריך להדליק הנרות דווקא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות
שהם כבית המקדש מעט, ומדוע תיקנו להדליק הנרות בפתחי הבתים של כל
כלל ישראל.

שלך גדולה משלהם עולה על נר חנוכה

וידוקדק עוד מדברי הרמב"ן בפרשת בהעלותך (במדבר ח, ב), שבתחילת
דבריו מביא את לשונו של רש"י שם, וזה לשונו: "למה נסמכה
פרשת מנורה לחנוכת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה
דעתו שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך שלך
גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות בוקר וערב".

עתה מוסיף הרמב"ן לבאר את מהות הנחמה שניחם הקב"ה את אהרן
לאחר שחלשה דעתו, ומחדש, שהקב"ה ניחם את אהרן שמצוותו
המיוחדת לו – דהיינו הדלקת הנרות בבית המקדש – לא תיבטל לעולם, כי
גם לאחר שבית המקדש תיחרב ישתייר לישראל מצוות הדלקת נר חנוכה,
שהוא זכר להדלקת הנרות בבית המקדש.

זהו המשך לשונו של הרמב"ן: "אבל ענין ההגדה הזו לדרוש רמז מן
הפרשה על חנוכה של נרות שהיתה בבית שני על ידי אהרן ובניו, רצוני
לומר חשמונאי כהן גדול ובניו. ובלשון הזה מצאתיה במגלת סתרים לרבינו

נסים שהזכיר האגדה הזו ואמר, ראיתי במדרש כיון שהקריבו שנים עשר שבטים ולא הקריב שבט לוי [חלשה דעתו] וכו', אמר לו הקב"ה למשה דבר אל אהרן ואמרת אליו, יש חנוכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות ואני עושה בה לישראל על ידי בניך נסים ותשועה וחנוכה שקרויה על שם, והיא חנוכת בני חשמונאי, ולפיכך הסמיך פרשה זו לפרשת חנוכת המזבח".

מוסיף הרמב"ן וכותב עוד: "וראיתי עוד ב'ילמדנו' (מדרש תנחומא בהעלותך ה) וכן במדרש רבה (טו ו), אמר לו הקב"ה למשה, לך אמור לאהרן, אל תתיירא, לגדולה מזאת אתה מוכן, הקרבנות כל זמן שבית המקדש קיים הן נוהגין, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו, וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטלין לעולם, והנה דבר ידוע שכשאינן בית המקדש קיים והקרבנות בטלין מפני חורבנו אף הנרות בטלות, אבל לא רמזו אלא לנרות חנוכת חשמונאי שהיא נוהגת אף לאחר חורבן בגלותנו", עד כאן דברי הרמב"ן.

מעתה ייפלא בעינינו עוד, כי אם אכן אמרינן שנרות החנוכה הם נחמה והמשכה להדלקת המנורה בבית המקדש, מדוע זה מצווים כל בני ישראל להדליק את נרות החנוכה, לכאורה יצטרכו להדליק רק מי שנמנה על הכהנים מזרע בני אהרן, וכדרך שהדלקת המנורה שייכת הייתה לאהרן ובניו הכהנים.

תכון תפלתנו קטורת לפניך משאת כפינו מנחת ערב

אלא יש לומר, שלמרות שענין הדלקת נרות החנוכה נתקן בשרשה להיות זכר לעבודת הכהנים בבית המקדש, מכל מקום עתה - כשבעוונותינו חרבה בית מקדשנו והייתה לשמה - אין זה שייך לכהנים בדווקא ולא רק בבתי מקדש מעט, אלא בכל מקום שיתאספו שם בני ישראל ויעשו זכר

להעבודה, תיחשב להם הדבר כאילו עשו את העבודה בבית המקדש, וכדרך שדרשו חז"ל את הכתוב (הושע יד, ב) "ונשלמה פרים שפתינו", ואמרו, שכהיום שאין בית מקדשנו קיים על מכוננו, הרי שעל ידי עריכת שפתינו עולה לנו כאילו אנו מקריבים את הקרבנות, וכך גם אמרו בגמרא (מנחות קי). "כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה".

בנוסף זה אנו גם אומרים בכל יום תמיד בתפילה של שחרית קודם אמירת פרשת הקרבנות: "ריבון העולמים, אתה צויתנו להקריב קרבן התמיד במועדו, ולהיות כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל במעמדם, ועתה בעוונותינו חרב בית המקדש ובטל התמיד, ואין לנו לא כהן בעבודתו ולא לוי בדוכנו ולא ישראל במעמדו, ואתה אמרת ונשלמה פרים שפתינו, לכן יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו שיהא שיח שפתותינו חשוב ומקבל ומרוצה לפניך כאילו הקרבנו קרבן התמיד במועדו ובמקומו וכהלכתו".

מערתה נדע אל נאמנה, שהזכר לעבודת בית המקדש אינו עניין רק לכהנים מזרע אהרן בלבד, וגם אינו נוהג דווקא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, אלא כל אחד ואחד מישראל, ובכל מקום שהוא נמצא, בין אם הוא כהן ובין אם לאו, הריהו זוכה לעשות זכר לעבודת בית המקדש. ונמצא שבימי החנוכה מתעלה כל אחד מישראל למדריגת הכהן שעומד ומטיב את הנרות בבית המקדש, ולא עוד, אלא שגם ביתו ומעונו אשר שם הוא מדליק, מתקדש להיות בבחינת קדושת בית המקדש שם היו מדליקים את המנורה, ונפלאים הדברים עד למאד^א.

הערות והוספות

המקדש המתעוררת בשעה שמדליקין נרות חנוכה, וזה לשונו: הר"ן כתב למ"ד אסור

א. ראה ב'שפת אמת' (לחנוכה - תרל"ה - ליל (ו) שכתב בעניין הארת נרות בית

הדלקת נר חנוכה על דעת הכהנים ועל כוונתם

והנה, אף על פי שגם עבודת התפילה הוא זכר לעבודת הקרבנות בבית המקדש, מכל מקום מעלה יתירה יש להם לנרות החנוכה שהם כנגד עבודת הדלקת המנורה, כי בעוד שעבודת התפילה נעשית על ידי עריכת

העדות והוספות

לגני וגו' משל למלך שכעס על מטרונה והוציאה מתוך פלטין שלו ואחר כך ביקש להתרצות לה, שלחה לו ואמרה יעשה לי המלך דבר חדש, כך לשעבר היה הקב"ה מקבל הקרבנות מלמעלה דכתיב וירח ד' את ריח הניחוח, עכשיו מקבל מלמטה דכתיב באתי לגני וגו' אכלתי יערי עם דבשי וגו', שעל ידי שנעשה השתנות מורה על התקרבות חדש, ועתה נעשה גם כן השתנות במצוה, שהיה שייך לכהן לבד מצות הדלקת המנורה ונעשה שזכו כל ישראל לזה, מורה על התקרבות חדש, שמצות נר חנוכה מאירה אף במקומות אפלים וחשיכים מאוד, וכמו שהגיד אא"ז מו"ר ז"ל בשם רבותינו נ"ע, פתילות ושמונים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת, שאף אותן הנפשות שאין להם עליה בשבת קודש יש להם עליה בימי חנוכה, ואמר שנפ"ש נוסריקון נר פתילה שמן, שגר חנוכה נעשה להאיר לכל, אף להפחותים והגרועים.

להרצות מעות דיש בנר חנוכה קדושה הוא משום דתיקנו זכר למנורה כו'. נראה דמהאי טעמא דרוצין לעשות זכר למנורה לכך נתעורר על ידי זה קדושת המנורה חל על הנרות ונמצא מצות נר חנוכה מעורר נרות המנורה. וז"ש רמב"ן ז"ל פ"י מ"ש שלך לעולם קיימת שנרות המנורה מתעוררין בעת הדלקת נרות חנוכה כנ"ל, שזכה אהרן להיות נשאר הארת המנורה שיוכלו בני ישראל להשיג הארתם בזמנים המיוחדים כגון בחנוכה. עד כאן מדברי ה'שפת אמת'. וראה עוד דיבורים נפלאים בספר של 'שפתי צדיק' (לשבת חנוכה), וזה לשונו: והיום הוא זמן שנעשה הנס על ידי הכהנים והאירו לכל ישראל שיוכל כל אחד להיות מבחינת חסידים בהלל והודאה על ידי מצות הנרות, שהי' המצוה לכהנים לבד, ועתה שזכו כל ישראל למצוה זאת להדלקת הנרות זכו לבחינת כהנים גם כן, שעל ידי שנעשה השתנות נתקרבו הכל שנעשה התקרבות חדש, וכדאי' במדרש שיר השירים (פרשה ד) על הפסוק באתי

שפתיים בלבד, הרי שהדלקת נר חנוכה נעשית על ידי מעשה בפועל ממש, וכעין עבודת הכהן גדול שהדליק את המנורה בבית המקדש.

וקרוב הדבר לומר, שזה הייתה הנחמה שניחם הקב"ה את אהרן הכהן בשעה שאמר לו "אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו", כי לכאורה, מהו הרבותא שיעשו זכר להדלקת המנורה, הלא גם לעבודת הקרנות השאירו זכר אחר חורבן הבית. אלא על כרחך צריכים אנו לומר, שנתכוון הקב"ה לנחמו עם היתרון של נר חנוכה שהוא יותר מן התפילה, היות שבנר חנוכה אנו עושין עבודה בפועל ממש ובמעשה ידיים.

על דרך זה גם נוכל לומר ולתת טעם נפלא מדוע השוו את הלכות נר חנוכה לנרות בית המקדש, היות שנר חנוכה הוא השתלשלות והמשכה מעבודת הדלקת המנורה בבית המקדש, ואם נתבונן בענייני נר חנוכה נראה כי כן הוא, שהרי פסק המחבר ב'שולחן ערוך' (סימן תרעג סעיף א) "כל השמנים והפתילות כשרים לנר חנוכה", ומוסיף על כך הרמ"א בהג"ה, "ומיהו שמן זית מצוה מן המובחר".

והמעם שעדיפי להשתמש בשמן זית דייקא אנו מוצאים בדברי השל"ה הק' (מסכת תמיד - פרק נר מצוה - א), משום שגם בבית המקדש הדליקו בשמן זית, וכדכתב השל"ה בקדשו: "ענין חנוכה - מצוה מן המובחר להדר דווקא אחר שמן זית להדליק בנרות, אף לקנותו ביוקר, ולא ידליק בנרות שעוה קנדלי"א, גם לא בשאר שמנים, רק בשמן זית, מאחר שהנס בבית המקדש נעשה בשמן זית, וכן מצאתי וכן קבלתי".

בך גם חזינן להרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב זי"ע בעל 'בני יששכר', שבתפילה הנוראה שתיקן לומר קודם ההדלקה, השווה גם הוא את מצוות הדלקת נרות חנוכה לאותם הכהנים שמסרו נפשם למען כבוד שמו יתברך, עד שזכו לחדש את עבודת בית המקדש והדלקת המנורה.

וזהו לשון התפילה: "ובכן יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו, שתהא חשובה ומקבלת ומרוצה לפניך מצות הדלקת נר חנוכה כאילו כיוונתי כל הכוונות שכיוונו הכהנים משרתי השם בעת אשר הערו למות נפשם בשביל כבוד שמך הגדול הגיבור והנורא, ואתה ברחמיך הרבים עוררת נצחך עליהם לנצח את אויביהם ולנצח על מלאכת בית ה', והנני עושה על דעתם ועל כוונתם", עד כאן. הרי לך שוב, כי נר חנוכה הוא המשך לעבודת המנורה בבית המקדש על ידי הכהנים, וכל אחד ואחד מישראל בשעה שמדליק את נרות החנוכה הריהו זוכה להיות ככהן משרת בחצרות בית ה'.

דנת את דינם נקמת את נקמתם

עם הגיענו הלום ואנו כבר יודעים את המדרגות הנוראות להם זוכה כל איש ישראל בזמן גדול וקדוש זה, צריכים אנו באמת לדעת הכיצד זה זכינו למתנה הנפלאה הזאת, שבכל שנה בהגיע ימי החנוכה בעת הדלקת הנרות מתעלה כל אחד מישראל להיות ככהן המשרת לפני השי"ת, וכל בית ומעון של איש ישראל מתקדש עד לקדושת בית המקדש שעושים בו את העבודה.

אלא יתבאר כך, דהנה כל המטרה וכוונת היוונים במלחמתם עם ישראל לא היה אלא מלחמה של הסיטרא אחרא כנגד צד הקדושה, וכדאמר חז"ל (בראשית רבה ב, ד) "וחושך - זה גלות יון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן, שהייתה אומרת להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל".

התכלית של יוון לא היה להכרית את הגופים אלא את הנפשות בלבד, כל מגמתם הייתה לערב את הטומאה בתוך הקדושה בכדי לטמא ולחלל את כרם בית ישראל, ועל ידי זה להרחיק את ישראל ממקור הקדושה ומאביהם שבשמים ח"ו, ועל כן התאמצו כל כך לפרוץ פרצות בבית המקדש

ולטמא את פכי השמן הטהור, בכדי למנוע מישראל להעלות את להבת שלהבת המנורה בקדושה ובטהרה.

אולם הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו הפיר את עצתם וקלקל את מחשבתם, ולא רק זו שלא עלתה להם זממם בידם לטמא את הקודש ולהחריב את קומת בית ישראל, אלא אדרבה ואדרבה, מעתה עוד נתוספו ונתרחבו גבולי הקדושה ימה וקדמה צפונה ונגבה ונפוצה על כל קצווי תבל, כי מאותו היום והלאה, כאשר אלפי אלופי בני ישראל בכל מקומות מושבותיהם יעלו את האש של נרות חנוכה ביקוד אש קודש, יתעלה כל אחד מהם להיות ככהן המשרת לפני ה' וכל בית מישראל יתקדש בקדושת בית המקדש מקום השראת השכינה.

עתה יתבאר לך היטב הנוסח שהתקינו חכמינו ז"ל לומר בסדר 'ועל הנסים': "ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, רבת את ריבם, דנת את דינם, נקמת את נקמתם". וצריך להבין מהו כפל הלשון 'דנת את דינם' ו'נקמת את נקמתם', דהא לכאורה הפשט של שניהם היינו הך.

אלא הוא הדבר אשר דברנו, שהקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו עשה בהם דין ומשפט כפול ומכופל ונקם מהם נקמה גדולה ומרה, לא זו בלבד שלא עלה בידם לבצע את מחשבתם הרעה אשר חשבו על ישראל, אלא לבסוף עוד נתהפך הדבר ויצא מזה טובה לישראל, שמעתה בכל שנה ושנה בהגיע ימי החנוכה זוכים כל ישראל למעלות הקדושה והטהרה כמעלת הכהנים המשרתים בבית ה'.

ונמצא שנקמה אחת הייתה עצם המפלה במלחמה שלא הצליח מזימתם להחטיא את ישראל, והנקמה השנית, שבכל שנה בימי החנוכה זוכים בני ישראל לעלייה והתרוממות במעלות הקדושה, היפך מחשבתם הרעה.

יהא רעוא מן קדם שמיא, שבזכות מצוות נר חנוכה שאנו מדליקין באלו הימים, נזכה מהרה לאור חדש על ציון תאיר ויבנה בית המקדש במהרה בימינו, ונזכה לראות את הכהן עומד ומיטיב את המנורה ומעלה נרותיה בקדושה ובטהרה ולא יכבה עוד נרו לעולם ועד, אמן סלה.

הנרות הללו קודש

קדושת אור הנר של חנוכה דוחה את טומאת החושך זו יון

עצת היוונים להחשיך עיני ישראל מן התורה

אמרו רבותינו ז"ל (בראשית רבה ב, ד): "וחושך - זה גלות יון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן, שהיתה אומרת להם, כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל". מדברי רבותינו משמע, כי כל עיקרם וכל תכלית כוונתם של היוונים הייתה להחשיך את שמשם של ישראל, שלא יוכלו לדרוך בדרכי התורה והיראה ושלא יהיו מקושרים בעץ החיים בקודשא בריך הוא ושכינתיה, עד שהיו מורים להם לכתוב זאת על קרן השור ולפרסמו בראש כל חוצות רח"ל.

בספרים הקדושים ביארו, כי דרכם כסל למו של היוונים הייתה בהתחכמות ובערמה, ידעו המה כי אם יצוו לישראל במפגיע לפרוש מן התורה והמצוות אין שום ספק שלא ישמעו להם, אפילו עד כדי מסירת נפש ממש, לכן באו בתחבולות ואמרו כי מבינים המה בחשיבות תלמוד התורה וקיום המצוות שאין לפרוש מהם, אבל בענייני הגשמיות, כגון מאכל ומשתה ושאר הליכות האדם בביתו, עניינים אלו אין להם שייכות לתורה ויראה, בדברים אלו יתנהג האדם כרצונו ויכול לילך שבי אחר תאוות לבו.

סיבת הדברים הייתה כי היוונים בכח טומאתם הבינו שאין הקדושה והטומאה יכולים לדור בכפיפה אחת, וכאשר אך יגשם האדם את עצמו ויטמטם את מוחו בדברים מגושמים ושפלים, הרי שבדרך ממילא כבר לא יוכל לספוג אל תוכו דברי תורה ודעת הקדושים בקדושה של מעלה, שאין שני אלו דרים בכפיפה אחת, ומשום הכי השתדלו ראשית כל לפגום בעניינים של 'קדש עצמך במותר לך'^א.

כפי שמגלה לנו בעל חובות הלבבות (שער י - שער אהבת ה' פתיחה, שער ח - שער חשבון הנפש פרק ג), כי מן הנמנע מן האדם שתתיישב בלבו אהבת הבורא יחד עם אהבת העולם, וכבר אמר אחד מן החכמים: כאשר לא יתחברו בכלי אחד המים והאש, כן לא תתחבר בלב המאמין אהבת העולם הזה ואהבת העולם הבא, ורק כאשר יהיה לב המאמין ריק מאהבת העולם ופנוי מתאוותיו מצד הכרה ובינה, אז תתיישב אהבת הבורא בלבו ותהיה תקועה בנפשו.

העדות והוספות

חיצוניות לגמרי, וכמו שאמר זקני זצללה"ה מקאצק בדברי התרגום (שמות יט, טו) 'אל תקרבון לצד אתתא' - כי באם הוא בצד זה אינו בצד זה, עכ"ד, כי אין הלב סובל שתי התשוקות כאחת.

ולזה רמזו ז"ל (מגילה ו.) קסרי וירושלים אם יאמר לך אדם חרבו שתיהן אל תאמין ישבו שתיהן אל תאמין חרבה זו וישבה זו או להיפוך תאמין, כי ירושלים היא השתוקקות הלב לקדושה וירושלים היא ליבא דכל עלמא, וקסרי היא השתוקקות לדברים חיצוניים, והלב אינו פנוי

א. וראה בשם משמואל (שבועות תרע"א) שמבאר כי טבע הלב להשתוקק תמיד, אלא שאי אפשר להיות בה שתי תשוקות כאחד, אם בוחר להשתוקק לרוחניות דוחק ממילא את ההשתוקקות לגשמיות, ואם להיפך אזי להיפך, וזה לשונו: בשעה שעמדו על הר סיני והיתה תשוקת ישראל גדולה לקרבת אלקות, ואף על פי כן קבלו עליהם מצות הגבלה לעמוד מרחוק, בשכר זה זכו להדבק בדביקות אלקות עוד יותר, ועל ידי כן היו יכולים אחר כך לבוא לידי מצות פרישה שהיא להתרחק מכל אהבות

בך גם משמע ממטבע הלשון שטבעו חכמינו בתפילת 'ועל הניסים', שכן כך אנו אומרים שם: "בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו, כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך". והלשון 'להשכיחם תורתך' קצת קשה להלמו, שהלא באפשרי להכריח את האדם שלא ילמד ולא יבקש לו לימודים חדשים, אבל כיצד יכולים לצוות לו לאדם לשכוח את מה שכבר למד ויודע זה מכבר.

אלא שלפי דברינו יובן שפיר, כי עצת היוונים הייתה לטמטם את מוחם ולבם של ישראל באופן שבדרך ממילא ירפו ידיהם, עד שלבסוף ישכחו מתלמוד התורה וקיום מצוותיה, וכפי שביארנו מתחילה שאין הטומאה והקדושה יכולים לשכון כאחד, וכאשר יגבר כח הגשמיות והחומריות ממילא יתרופף כח הקדושה והרוחניות. ולכן היה הדבר בנפשם לטמא ולחלל את ההיכל, כי זאת הייתה כל עצתם, לא למנוע אותם מתלמוד תורה וקיום המצוות, אלא לטמא את בתיהם והיכליהם בענייני טומאה וגשמיות, וכפועל יוצא מזה כבר יהיה 'להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך'³.

הערות והוספות

לומר בשם הבעש"ט ז"ל בזה הלשון, בעל שם טוב אמר, 'אני' איך יוד, 'מאמין באמונה שלימה', גלויב איך מיט גאנצין גלויבין, וואס הייסט מיט גאנצין גלייבין, אפילו אם יחתכו ראשו וידו ורגלו. 'ולא ישיגוהו משיגי הגוף', איז דער פשט... דער וואס איז משיג אין גייט נאך תאוות הגוף קען ניט משיג זיין גאט ברוך הוא וכו'.

מהשתוקקות, שלהיות הלב בלי השתוקקות כלל אי אפשר, ולהיות שני מיני השתוקקות יחדיו גם כן אי אפשר אלא או זו או זו... לכן הוצרכו מקודם למצות הגבלה שנעשו דבקים באהבת השי"ת מאוד.

ב. וראה בספר 'מקור מים חיים' (פרשת נח עמוד התפלה) שהביא שם: והרב הצדיק מוהר"א ז"ל מקאייידנוב היה רגיל תמיד

התגברות כח הקדושה

אכן, כנגד קליפת טומאה זו אין עצה ואין תבונה אלא להרבות ולהתחזק ולהאיר בכח הקדושה את כל המקומות שנחשכו מקליפת החושך שהוא יון, ועל ידי שיבעיר את אש הקדושה והטהרה יסתלקו ממילא כוחות הטומאה ושאר כל המסאבין דרחיקין, עד כי ישוב להזריח האור כבראשונה ויפתחו לפניו מעייני התורה והקדושה ותרבה הדעת בישראל.

ועל דבר זה נלחמו בני חשמונאי וחירפו את נפשם למות, להרחיק ולגרש את טומאת היוונים מן ההיכל הקדוש, עד שחפץ השי"ת בידם הצליח ומצאו פך אחד של שמן טהור חתום בחותמו של כהן גדול שלא שלטו בהם ידי זדים ארורים, בשמן זה העלו את נרות המנורה, ועוד הספיק השמן לדלוק בדרך נס הרבה יותר מכפי שיעורו, עד שהאיר כל פני המזרח מן הקדושה והטהרה וחזרה התורה והקדושה לשרות בישראל.¹

מבחי אותו הנס קבעו חכמים לשנה אחרת שיהיו שמונת ימים אלו לימים טובים של הלל והודאה לבורא כל העולמים, ועל רוב חסדו וטובו עמנו שהיה ביד ישראל להתגבר על אויביהם, ומשום הכי התקינו להדליק בשמונת ימים אלו נרות בכדי לפרסם את הנס הגדול שהיה עמנו.

הערות והוספות

יהיה ביני ביני הלב פנוי מתשוקה, וזה אי אפשר כי חרבו שתיהן אל תאמין, ואין עצה אלא להכניס בלבנו בכח תשוקה קדושה ונדיחא בעבודה, וזה עצמו דוחה ומגרש את התשוקה הטמאה, וכעין דאיתא בתנ"כ"א (שיר השירים רבה א, כא) נכנס באדם טפה של תורה יצאה כנגדה טפה של ליצנות, וזה

ג. ראה עוד **בשם משמאל** (תצוה וזכור תרע"ד) שהעצה לגרש את הטומאה הוא להתחזק בצד הקדושה, שזה דוחק ממילא את רגלי הטומאה אל החוץ, וזה לשונו: ועל כן לגרש את עמלק מלב האדם אין עצה כי אם להתחיל בתשוקות הקדושה, כי באם ימתין עד שיגרש מקודם האהבה הטמאה

כי נר מצוה ותורה אור

ברם, צריכים אנו לדעת מה שהובא בספרים הקדושים, שלא לשעתו בלבד היה הנס, אלא בכל שנה ושנה בהגיע הימים האלו מתעוררים שוב ומאירים אלו האורות הגדולים שהבהיקו לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, ובזכות הדלקת הנרות חנוכה יש בנו את הכח להתגבר ולהאיר גם את המקומות שנחשכו על ידי קליפות הטומאה והחושך זו יון, ואז נפתח לבבנו לדברי תורה וקדושה¹.

דבר זה מרומז היטב בדברי רבותינו, כדאיתא בגמרא (שבת כג:), "אמר רב הונא, הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים", וביארו הראשונים (ראה רש"י ור"ן ועוד) שהדבר מיוסד על הכתוב (משלי ו, כג) "כי נר מצוה ותורה אור", דהיינו שעל ידי מצות הנר חנוכה זוכה לאור התורה. ונמצאנו אומרים שנרות החנוכה מסוגלים להאיר את מעמקי הנפש ולהשפיע בה תורה ויראה, היפך כוונת היוונים שרצו להשכיח את התורה².

העדות והוספות

כהיום הזה אין לו הבנה. ולפי עניות דעתי יתכן לומר, כלומר שכהיום הזה הפורקן והתשועה שהיה אז בימים ההם בימי מתתיהו כו'. וזהו לשנה אחרת עשאונו יום טוב וקבעונו בהלל ובהודאה, כלומר שקבעו שאלו ההארות והנסים והחסדים יהיו תמיד, ובזה אנו ממשיכין ההארה תמיד בכל זמן וזה 'קבעונו', כלומר שקבעו אותם בכל דור ודור.

ה. ראה ב'חידושי מהרצ"א' להרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב זי"ע (על חנוכה - סוגיא יא) שם ביאר יפה יפה מדוע הרגיל

שאמר הכתוב והיה בהניח וגו' תמחה וגו', היינו במה שיש באדם נייחא בדבר קדושה בזה עצמו מוחה את עמלק מלב.

ד. ראה ב'קדושת לוי' (חנוכה - קדושה ראשונה): וזה היה כונת אנשי כנסת הגדולה 'שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה', כלומר, שאלו החסדים והניסים וההארות שהיו אז בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול נתגלה עד עכשיו בזמן הזה. וגם בנוסח ד'על הנסים' נאמר גם כן 'ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה', ולכאורה תיבת 'ופורקן

ובל כך כרוכים ואגודים קדושת נר החנוכה עם קדושת התורה, עד כי ידוע על הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' מגור זי"ע, שתיכף לאחר שסיים להדליק את הנרות של חנוכה, ציוה לכל הנמצאים אצלו לילך ללמוד, שהלא 'נר מצוה ותורה אור', ובוודאי המצווה מאירה לנו את דברי התורה שנוכל להבינה, ובפרט שנה חנוכה היא מצוה המאירה ומובא בחז"ל שהיא מועילה לתורה¹.

סכנת כלי המשחית

עתה, אחר שידענו את מעלת הארת נרות החנוכה, נוכל אולי לשפוך אור חדש בעניין מה שבזמננו נהגו רבים וגם טובים להדליק את נרות החנוכה בתוך הבית פנימה, דבר שצריך ביאור מדוע עושין כן, שהלא שנינו

העדות והוספות

חשך ולא אור, וכאשר נתגברו ישראל עליהם והגבירו חכמת התורה וביטלו החכמות החיצוניות היוניות נעשה נס ע"י האור להורות על התגברות חכמת התורה שהיא החכמה האמיתית, ונעשה הנס במנורה דווקא מנורה בדרום הרוצה להחכים ידרים (ב"ב כה:), ועשו הנס הזה זכרון לדורות להגביר חכמת התורה ולבטל חכמות החיצוניות, הנה הוא מדה כנגד מדה, הרגיל בנר חנוכה, הוויין ליה בנים תלמידי חכמים בתורה, עיין באריכות בדרושים (בני יששכר חדשי כסלו טבת מאמר ב' אות י"ב ד"ה הנה אמר וכו').

ו. ראה עוד בזה העניין במאמרנו 'תורה אור'.

בנר הוויין ליה בנים תלמידי חכמים, וזה לשונו: ויצדק הדבר שיהיה מדה כנגד מדה, עפ"י מה שנתבאר בדרושים אצלנו דמלכות יון רצו לבטל חכמת התורה מישראל ולהשליט חכמות החיצוניות חכמת יון, והנה חכמ"ה נקראת אור, כי היא הנר המאיר לאדם ואפילו סומא הולך ע"י חכמה המאירה לו, ומקרא מלא הוא 'חכמת אדם תאיר פניו' (קהלת ה, א), 'והכסיל בחושך הולך' (שם ב יד), כי אין לו חכמה המאירה, והנה כל החכמות החיצוניות הם כסילות לגבי חכמת התורה, על כן נקרא מלכות יון חש"ך, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ב"ב ב, ה) בפסוק 'והארץ היתה תהו ובהו וחושך', תהו בבל, ובהו מדי, וחשך יון, כי חכמתם היא

בגמרא (שבת כא:): "תנו רבנן נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ וכו', ובשעת הסכנה מניחה על שולחנו ודיו". וכך גם נפסק להלכה בשולחן ערוך (סימן תרעא סעיף ה) שלכתחילה צריך להדליק הנרות מחוץ לביתו, זולת בשעת הסכנה שאז לא יוציא הנרות לרשות הרבים אלא ידליק בתוך ביתו פנימה.

אבל למעשה, בהרבה קהילות מישראל נוהגים להדליק את הנרות בתוך הבית אפילו שלא בשעת הסכנה, ומנהג זה כבר הובא ברמ"א (בשו"ע הנ"ל סעיף ח), ויש להבין מדוע אכן נהגו כן דלא כעיקר הדין שצריך להניח הנרות בפתח ביתו מבחוץ.

אך זאת יתכן לומר, כי מנהג זה בא לגלות על החילוק שבין דורות הראשונים לזמננו אנו, כי כפי הידוע גם בזמנים הקודמים פעל היצר הרע בכדי להפיל ברשתו אנשים כשרים וישרים, אך שונים היו פני הדברים בימי קדם מהיום, כי אז היו הנסיונות יותר בחוץ ברחובות העיר, אם רצה האדם לחטוא היה צריך לסרך רגליו למקומות שאינם מהוגנים, אבל הבית פנימה שמור היה ומשומר מכל פגע רע.

אך לדאבוננו השתנו העתים מן הקצה אל הקצה, ומצא לו השטן הוא יצר הרע אופנים מחוכמים כיצד לחדור אל תוך בתי משכנות ישראל פנימה ולנעוץ שם את להט החרב המתהפכת, מבין החרכים הוא מבקש להשחיל פנימה את כל התועבות שבעולם, ובפרט בשנים האחרונות הכביד את מלחמתו באופן נורא עם כלים מכלים שונים אשר יוצאים חדשים לבקרים, כלים אלו כמעט ואינם נרגשים ואף לא נראים, אבל תוצאותיו האיומות מי ישרנה, רבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגיה רח"ל, לא לחינם מנהלים ראשי אלפי ישראל מלחמת מצוה בכל אלו הטומאות, יצליח ה' דרכם.

בשעת הסכנה מניחה על שולחנו

חרי שאין לך שעת הסכנה יותר מזה שהיצר וחילותיו מבקשים להחריב את קדושת בתי ישראל, בידעם שמי שנופל ברשת אותם הכלים שוב אינם צריכים להילחם עמו על שום דבר שבקדושה, כי מי ששרוי בטומאה זו מסתמאין עיניו בחושך ואפילה, עד שאט אט מתקרב לגמרי מכל התורה כולה רח"ל, ממש כאותה קליפה נוראה של חושך זו יון.

על כן בזמננו, כשהסכנה הוא בתוך הבית פנימה, שהיצר מנסה להחשיך את בתי ישראל בהסתר בתוך הסתר, ישנם הרבה שמדליקים את נרות החנוכה דייקא בתוך הבית, שכל חפצם להכניס פנימה את נר המצוה ואור הקדושה, להאיר את חלל הבית ולהבהיק באור יקרות את כל הבאים לשהות בצל קורתה, כי בזמן שהבית מאיר מאש להבת הקדושה כבר יהיה יותר בנקל להתגבר על החושך זו יון ועל כל מיני הטומאות, שכולם ממקור ומשורש אחד המה, הלא הוא אותו מלך זקן וכסיל המנסה להחשיך ולהאפיל עיניהם של ישראל.

ואפשר לרמז את אלו הדברים בדברי חז"ל שאמרו "בשעת הסכנה מניחו על שולחנו", וכהיום שאין לך יותר שעת הסכנה מאותה סכנה רוחנית המבקשת את דרכה להיכנס אל תוך הבית פנימה, לפיכך 'מניחו על שולחנו' ומדליק את הנרות בתוך הבית בכדי להאיר באמצעותה לכל הדברים בה ויושבי שולחנו.^ז

הערות והוספות

להדליק בתוך הבית, וכל אחד ינהג כמנהג אבותיו ורבותיו ונהרא נהרא ופשטיה.
והנה שמחנו לראות שבעין דברים אלו הביא בספר 'בני יששכר' (מאמרי

ז. פשיטא שלא באנו לקבוע מסמרות בין מנהגי ישראל כיצד יש לנהוג למעשה, אלא רק ליתן טעם טוב והגון בדרך הדרוש והמוסר על פי דרכם של אלו הנוהגים

ואורח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום

בדרך זה נשכיל להבין מה שמצאנו בנר חנוכה דרגות במהדרין ומהדרין מן המהדרין, דבר שאין לו אח ורע בשום מצוה אחרת, וכדשנינו בגמרא (שם): "תנו רבנן, מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין וכו', יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך", וצריך להבין למה לנו כל אלו הדרגות.

ולפי דברינו יובן שפיר, שהרי נרות החנוכה נועדו להאיר ולהגיה בזהרורי אור את חשכת הלילה שלא יחדור אל תוך ביתנו והיכלנו, ולדחות את קליפת היוונים שבקשו להרחיק את ישראל מן התורה על ידי חומר הגשמיות ושאר תאוות רעות. ובדבר זה איננו יכולים להסתפק במועט כלל, אלא מחויבים אנו להרבות באור ונוגה יותר ויותר עד כי יאיר כאור השמש

הערות והוספות

חודש כסלו - טבת מאמר ג - נר מצוה - אות לט), וזה לשונו: ידוע הענין להלכה (או"ח סי' תרע"א ס"ז) בדורות הקודמים נר חנוכה מדליקו מבחוץ בפתח הסמוך לרשות הרבים, ועכשיו מדליקין בפנים בבית. עיין בספר עוללות אפרים (ח"ב עמ' מ"ד מאמר רצ"ה) כתב ג"כ שם ברמיזת נר חנוכה לאור תורה, וכתב הנה אמרו רז"ל בברכות (סג.) אם ראית דור שהתורה חביבה עליה פזר שנאמר יש מפזר וכו' (משלי יא, כד) ואם ראית דור וכו' כנס שנאמר עת לעשות לי' הפרו תורתך (תהלים קיט, קכו), לפיכך הדורות הראשונים שהיתה התורה חביבה

בעיניהם היו מניחין נר חנוכה הרומו לאור תורה מבחוץ על דרך יפוצו מעינותיך חוצה (משלי ה, טז), אבל הדורות הללו שנתמעטה התורה ולומדיה וכו', וחכמי הדור אין להם כח להשיב לאיש מדרכו הרעה, ואדרבא אם לא יחניף לו וכו' אין לו תקומה מפני הקמים עליו, ויקימו עליו עדי שקר וכו' ויבזהו בעיני ההמון עד שכל דבריו הנכוחים אינם נשמעים לזולתם וכו', המשכילים בעת ההוא ימשכו ידיהם מלהאיר בתורתם בראש כל חוצות, מניח נר מצותו בביתו ודיו להשיב מעון אנשי ביתו לבד, עכ"ל הרב שם.

בצהרים, וזה העניין הוא מן הדברים שאין להם שיעור, אלא יש מהדרין ומהדרין מן המהדרין, כל אחד עד כמה שידו מגעת, ועד שיהיו הוא וכל בני ביתו מאירים וקדושים בחינת 'נר איש וביתו' ו'נר לכל אחד ואחד'.

אכן, כאשר יהיו בתינו מוארים כהוגן ותבער שם יקוד אש להבת שלהבת הקדושה, אז יהיו ראשיהם ומוחותיהם של צאצאינו פנויים וצלולים לקבל ולקלוט דברי תורה ויראה כפך השמן הטהור, ולא זו בלבד, אלא שלבסוף תצא משם האורה ותתפשט עד לחוצות, וכולם ייהנו ויתחממו לאור התורה והקדושה שיופץ מן אש הקדושה הבוררת שם ככבשן¹.

יעזור השי"ת שנזכה אכן להתגבר ולהתנער מקליפת יון זו חושך הטומאה, ולטהר ולקדש עצמינו בקדושה של מעלה על ידי נרות החנוכה, שיהיו כל בתינו מאירים באור הקדושה והטהרה וראויים להיות מדור ומשכן לשכינה הקדושה עד שידעו כולם כי יש לנו חלק באלוקי ישראל, ומתוך כך יאיר עינינו בתורתו ובעבודתו יתברך שמו, ויזכנו לגדל בנים ובני בנים המאירים את העולם בתורה ובעבודה ובכל מלאכת הקודש.

הערות והוספות

שהנרות שמבפנים האירו גם לחצר, כענין שכתוב (יחזקאל י, ד) 'והחצר מלאה את נוגה כבוד ה'', וכענין אמרו ז"ל ממקום בית המקדש אורה יוצאה לעולם.

ת. ראה ב'שם משמואל' (פרשת מקץ - חנוכה - ליל ד') שכתב שם: והפירוש 'והדליקו נרות בחצרות קדש', לאו על נס פך השמן קאי, אלא על התפשטות הקדושה עד

אלא לדאותם בלבד

ההסתכלות בנרות חנוכה מסייע לשמירת קדושת העיניים

בחנוכה יכולין לשוב אפילו על העוונות הקשים

ימי החנוכה מסוגלים לתשובה ולתיקון המעשים למאד מאד, אפילו על העוונות החמורים שבשאר הזמנים קשה ביותר למרקם ולטהרם, שעל ידי המאורות הגדולים בימי החנוכה מסוגל האיש ישראל להיטהר ולחזק עצמו במידה זו של 'והתקדשתם והייתם קדושים'.

כתב הרה"ק בעל ה'דברי חיים' זי"ע (דברי חיים לחנוכה ד"ה 'נר חנוכה משמאל'), שימי החנוכה מסוגלים לתשובה אפילו על אותם העבירות שאין להם תשובה ח"ו (ראה בזה"ק ויחי ריט:), כי הטעם שאין מועיל תשובה על אלו העבירות, הוא מחמת שקלקל את דעתו וזיהמה ביותר עד שהתרחק במאוד מאוד ממקור מים חיים וקשה ביותר שישוב על כך בתשובה שלימה (שם נח סב. - ויקהל ריד:), והגם שמצאנו בספרי היראה שנתנו דרך של תשובה על עוונות אלו (ראה ראשית חכמה שער הקדושה פרק יז אות יז), מכל מקום העצות הללו קשים לרוב בני אדם.

אבל בימי החנוכה מתנוצצים אורות גדולים ונפלאים, שמתפשטים ובוקעים עד למקומות הנידחים והמבואות האפלים, ומזריח אותו האור צח והמצוחצח ומאיר אפילו על המרוחקים שנפלו באותו החטא ושרויים באפלה גדולה, וכאשר נאחזים אלו הנשמות באותו האור הגדול נעשה להם התשובה יותר בקל וקרובה ישועתם לבא.

בשעה שהמלך משוטט בחוץ הכל קרובים אליו

משל למה הדבר דומה, לאחד שנכשל בחטא חמור כלפי המלך והמדינה, ועל כן גזרו עליו להרחיקו ממקום מושב בני אדם ולהטילו במשמר יחד עם שאר חוטאים ופושעים, אכן בזמן שישב בבית האסורים התעורר מעט להתבונן בחומר מעשיו הנלוזים, עד שעלו בקרבו רגשי חרטה היאך מלאו לבו לעשות כזאת, ואשר על כן גמל בלבו לגשת אל המלך, ליפול לפניו ולבקש הימנו שיחוס וירחם עליו ויתן לו חנינה.

אבל כיצד זה יבוא אל המלך לבקש על נפשו, הלא אם לאנשים מן השורה אין נותנים לצאת ולבא בחצר בית המלך, על אחת כמה וכמה אנשים כאלו שחטאו למלכות והבאישו את ריחם שאין מניחים להם כלל להתקרב אל עיר המלוכה, וכיצד זה יגיע אל המלך לשפוך לפניו את נפשו.

אלא שבכל זאת נותרה לו תקוה אחת, מנהג היה לו למלך - כדרכם של מלכים - לצאת מזמן לזמן לפקוד את מרחבי ארצו לראות את שלום דרי מלכותו ומה ייעשה בהם, לעמוד על צרכיהם מקרוב ולראות מה יש לתקן ולשפר, בין המקומות בהם ביקר נמנה גם בית האסורים בהם יושבים הפושעים תחת מסגר ובריח, על כן חשב החוטא הלזה, שזהו שעת הכושר להידחק אל המלך, להפציר בו ברחמים ובתחנונים, ולהבטיח לו בהן צדק

שלא ישוב לכסלה עוד, והמלך שלבו לב רחום וחנון בוודאי יתעורר מתחנוניו ודמעותיו ויקבלו בתשובה שלימה ויחלצו מעומק בור ודות.

הנמשל ברור כמאליו, שעתה בימי החנוכה, כאשר אורו של עולם - מלך מלכי המלכים - מתפשט והולך עד למקומות הרחוקים והאפלים ביותר, אין לך שעה כשרה מזו בכדי להתקרב ולהתדבק אל הקדושה, ואפילו מי שנתרחק ביותר ונפלה נשמתו ליון מצולות, עתה הוא העת הנכון לבקש ולהתחנן מאת הקב"ה שיחוס וירחם על נשמתו שיוכל לשוב ולהידבק בעץ החיים, והקב"ה שהוא מלך רחום וחנון בוודאי יקבל את דמעתו וייתן אותו לרחמים לפני שובימו בעבור הגדול שמו^א.

בחנוכה יכול לתקן את פגם העיניים

אפם כי כאשר ירצה האדם שתתקבל תשובתו לרחמים ולרצון לפני אדון כל, צריך מקודם שתהא תשובתו בלבב שלם בצירוף קבלה גמורה ומוחלטת לתקן ולשפר את דרכיו שיהיו בקדושה ובטהרה, שחלילה לא ימשיך להתנהג בדרכים עקלקלות ושאינם מהוגנות.

ומה יעשה האדם וחי בהם, ראשית כל צריך לתקן את העיניים שיהיו משומרות בקדושה, לא ישוטטו ולא יביטו במראות שאינם מהוגנות,

הערות והוספות

ולמטה מעשרה כי מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה רק שהשם חושב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח היה על ידי נס שהשם כביכול מוריד למטה מעשרה ומתקרב אל האדם להשיבו ולהחזירו אליו.

א. כמבואר בספרים הקדושים שבחנוכה השכינה יורדת למטה מעשרה ומאירה לכל אחד ואחד באשר הוא שם, וראה מה שכתב **ב'מאור עינים'** (פרשת מקץ דרוש לחנוכה) וזה לשונו: ולכן נר חנוכה הוא למעלה מג' שלא תהא כארעא סמיכתא,

כי הראשית והיסוד של שמירת הקדושה הינם שמירת העיניים, כמו שכתב בירושלמי (ברכות פרק א הלכה ה) שהעין הוא סרסור לעבירה, וכלשון רש"י הק' (במדבר טו, לט), "הלב והעיניים הם מרגלים לגוף ומסרסים לו את העבירות, העין רואה והלב חומד והגוף עושה את העבירות".

בך גם היה מרגלא בפי הצדיקים לפרש את הכתוב בפרשת וישב (בראשית לח, כא) "אִיָּה הַקִּדְשָׁה הוּא בְּעֵינַיִם", ופירשו בלשון שאלה: 'איה הקדשה' – היכן תמצא הקדושה והיאך אפשר להשיגה. על כך משיב הכתוב ואומר: 'היא בעינים' – הקדושה נמצאת בעיניים. כלומר, כאשר שומר האדם על עיניו מכל משמר ואין נותן להם חלילה דרור, אזי הוא זוכה להשיג ולהעפיל מעלות ומדרגות בקדושה של מעלה (תפארת שלמה פרשת חיי שרה).

והנה חנוכה הוא הזמן המוכשר והנכון ביותר לתקן את העיניים³, שהרי כל המצוה של נרות חנוכה הוא על ידי ההבטה בעיניים, וכדרך שאנו אומרים בשעת הדלקת הנרות "ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד", וכתבו בספרים הקדושים, שעל ידי מה שמביט וזן את עיניו בנרות הקדושים, זוכה לתקנם ולטהרם ממה שניזונו עיניו במראות שאינן הגונות, וכלשון קדשו של המגיד מקאזניץ זי"ע (עבודת ישראל לחנוכה ד"ה וז"ש במגן

הערות והוספות

נרות חנוכה, כמו שאומרים ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד, וזה תקון על העבר ושמירה על להבא, שלא יפגום שוב את עיניו, והוא כמו דאיתא שחדשים אלו טבת שבט הם נגד תרי עינין, וע"כ נר חנוכה הוא תקון פגם העינים.

ב. ראה ב'בית אברהם' - סלאנים שכתב כן: 'רק בעיניך תביט וכו' (תהלים צא, ח) לתקן פגם העינים, שמקור הפגם הוא בהעינים, שלא יסתכל בהסתכליות אסורות, וגם יביט בדברים שבקדושה, על מצוות, ופניהם של צדיקים, ועל האור של

אברהם), "לכן נעשה ההכנה על פי הסתכלות בנר חנוכה, לראותם בלבד, לתקן כל אחד מה שפגם מעודו בראיית עין^ג".

העבודה בחנוכה הוא הכנה לימי השובבי"ם

עוד מעלה יתירה יש לה לעבודה זאת בימים האלה, היות שימי החנוכה משמשים גם כהכנה דרבה לקראת ימי השובבי"ם הבאים לקראתנו לשלום, אשר חלים תמיד בעיצומם של חודשי טבת ושבת, החודשים שמכוונים כנגד העיניים, כי עבודת ימי השובבי"ם הוא אכן להתחזק

העדות והוספות

שעל ידי זה לא יהיה להם חלק ונחלה באלקי ישראל.

אך כשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, היינו שבני חשמונאי שהיו ראשי ומנהיגי ישראל הנקראים 'עיני העדה' (עי' הוריות ה:), האירו את עיניהם של ישראל, שיקדשו את חוש הראיה, על ידי זה זכו במדה כנגד מדה לעין תחת עין, דהיינו להשגחה העליונה שהיא בבחי' עין ה' אל יראיו (תהלים לג, יח), וזכו לישועה ורחמים. וזהו הרמז במה שאנו אומרים (זמר מעוז צור) נ'עשה נ'ס ל'שושנים שהר"ת עולה בגימטריא כמנין 'עין', כי בזכות תיקון העינים ושמירת היסוד נעשה נס ל'שושנים. וזהו ענין נרות חנוכה שאין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותם בלבד, היינו להסתכל ולהביט בהם כדי לתקן את חוש הראיה ולזכות לקדושת היסוד, אמן כן יהי רצון.

ג. ראה דברים נלהבים שכתב בספר 'עקידת יצחק' - אלכסנדר על זה העניין, ומקוצר היריעה הבאנו כאן רק את סוף דבריו וראה שם ותמצא נחת, וזה לשונו: כי זה היה עיקר מטרתם לקלקל את קדושת העינים כדי לפגום אותם על ידי זה במדת יסוד, ולכן יונים נ'קבצו ע'לי ר"ת 'עין', להורות כי זה היה עיקר עינים.

ובדרך זה יבואר היטב כוונת דברי המדרש, וחושך על פני תהום זו מלכות יון שהחשיכה 'עיניהם' של ישראל בגזירותיהן, היינו שרצו להחשיך ולטמא עיניהם של ישראל, שהיתה אומרת להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל, קרן השור רומז לקדושת יוסף הצדיק שנאמר בו (דברים לג, יז) בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו, והיינו שרצו לבטלם מקדושה זו כדי

בשמירת העיניים בקדושה וטהרה, ועל ידי שבימי החנוכה יכין את עצמו כראוי לתקן את עיניו שיהיו זכים וטהורים, אזי כשיגיעו ימי השובבי"ם יוכל מעליו העבודה.

בן כתב גם ב'שם משמאל' (חנוכה תרע"ג ליל ח), שעל ידי מצוות הדלקת נרות חנוכה זוכים ישראל לאמיצות כח ולהתגברות במצוה של "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" (במדבר טו, לט), וימי החנוכה האלה הם ההכנה לתקופה הבאה, וכה כתב בקדשו: "ובמצות הנרות שהם להאיר את העינים מתקנין 'אחרי עיניכם', ועל כן מתחילין תיכף חדשי טבת ושבת שהן העיינין כידוע בכתבי האריז"ל".

והחכם שענינו בראשו יודע, כי בימים הגבוהים, כאשר זוכים לעזר וסעד בעבודת השי"ת, צריך להכין צידה גם לימים הבאים לאחר מכן, וככל שכעת יעלה יותר במצודתו תוכל מעליו העבודה בהמשך הזמן, וכדרך שפירש רבינו הקדוש הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע בפרשת אמור (ויקרא כא, א) את דברי רש"י הק' "אמור ואמרת - להזהיר גדולים על הקטנים", ומבאר הרבי ר' אלימלך כי להזהיר הוא לשון של אור וזוהר, היינו שבשעה שנמצא האדם בימי הגדלות והאור ישתדל להתגבר בעבודתו עד שמכח זה יאיר גם את ימי החושך והקטנות.

העבר עיני מראות שוא

עתה משידענו את גודל מעלת הימים האלה והסייעתא המיוחדת שיש בימים אלו לקדש ולטהר עצמנו במדרגות הקדושה בכלל ובקדושת העיניים בפרט, חלילה לנו מלאבד את המתנה הגדולה הזאת שנתגלגלה לפתחנו, ועל כן נתגבר בימים האלו ונתחזק במעלות הקדושה וטהרה, בין בתשובה ותיקון על העבר ובין בקבלה על העתיד.

יחד עם זאת נישא לבבנו אל כפים אל א-ל בשמים שיהא בעזרנו לתמכנו ולסעדנו, שנוכל לעמוד איתן בסערות הנסיונות המתרגשות ובאות לעולם, וכדרך שהתפלל דוד המלך נעים זמירות ישראל (תהילים קיט, לו) "העבר עיני מראות שוא". כן יעזרנו על דבר כבוד שמו יתברך שנוכל לשמור את עינינו בקדושה ובטהרה עדי נזכה לזמן המקווה של "ועינינו תראינה מלכותך כדבר האמור בשירי עוזך על ידי דוד צדקך".

רחבה מצותך מאד

מתקנת ימי החנוכה אנו למדים גודל הערך של מצוה אחת

קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה

במעם הדבר למה קבעו חכמינו ז"ל את ימי החנוכה להיות ימים של שמחה והלל, איתא בגמרא (שבת כא:), "מאי חנוכה, דתנו רבנן וכו', שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה".

משמע מזה, שכל העניין שנקבעו ימים אלו לכל הדורות כולם להיות יום טוב בהלל והודאה, הוא רק משום שזכו לחדש את מצוות הדלקת הנרות בבית המקדש לאחר שהיוונים ביטלו למשך תקופה ארוכה.

ולהשמיענו בא את יקרת וגודל מעלת המצוות ואפילו של מצוה אחת בלבד, שהלא מצוות הדלקת המנורה הוא רק מצוה אחת מתוך כלליות התרי"ג מצוות, ובכל זאת אנו רואים את גודל העסק והיום

טוב שקבעו על חידוש המצוה היחידאית הזאת, ומתוך כך נדע להעריך אל נכונה ולייקר ערכה וחיבותה של כל מצוה ומצוה בפני עצמה, עד כי ראויה ההתחדשות של מצוה אחת לעשותה להלל ויום טוב.

היפך קליפת היוונים שביטלו רק כמה מצוות

מאויבי תחכמני, ומהם ומהמונם נוכל להשיג את ההשפעה הכבירה של קיום מצוה אחת, ולהיפך, את גודל ההפסד והמגרעת של אי קיום או זלזול במצוה אחת.

שהרי היוונים לא גזרו שמד על כל התורה כולה ותרי"ג מצוותיה, כי מלבד שלש מצוות של שבת מילה וחוודש לא ביטלו מישראל את שאר המצוות. וצריך להבין מה הייתה כוונתם, הלא אם רצו לבטל את כל התורה והקדושה היו צריכים לאסור על קיום כל התרי"ג מצוות. אין זאת אלא שבכוח טומאתם ידעו את ההשפעה הכבירה לרעה הנגרמת מזלזול במצוה אחת, שמתוך כך בא לידי התרשלות בשאר המצוות עד כי סופו מי ישורנה ח"ו.

לפיכך, מדה כנגד מדה, בשעה שגברו בית חשמונאי על היוונים והצליחו לחדש המצוה של הדלקת הנרות עשו מכך עסק גדול, לידע ולהודיע את ערך מעלת המצוות אפילו של מצוה אחת, היפך טומאת היוונים שרצו להכניס זלזול וקריירות בכמה מצוות אחדות.

בכך הודיעו לנו חז"ל כי התורה כלולה משלמות של תרי"ג מצוות, שבחיסור מצוה – אפילו אחת – תחסר משלמות המצוות, מאידך גיסא, בקיום כל אחד ואחד מן המצוות הריהו משלים את כל המצוות כולם

בתכלית השלמות, עד כי ראויה כל מצוה ומצוה בפני עצמה שנעשה בגינה יום טוב ועסק גדול^א.

והדליקו נרות בחצרות קדשך

עוד יש לומר, דרך משום שנחפזו כל כך לחדש את מצוות הדלקת הנרות ולא התמהמהו אפילו יום אחד נתפרסם הנס כל כך בעולם, ויובן על פי מה שדקדק הגאון הקדמון רבי יעקב גינזבורג זצוק"ל (זרע יעקב עמ"ס שבת כא:) בסדר הנוסח שתקנו חכמים לומר בתפלת ועל הנסים, שכך נאמר בו:

הערות והוספות

א. וכבר בארנו במקומו כי התורה היא אחת, ובא הרמז במלת התורה שהוא בגמטריא תרי"א ואנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו ובאו כל תרי"ג מצוות במלת תורה כי התורה היא אחת ומקושרים כל המצוות עד שהם מושכל אחד לגמרי ודבר זה ברור. וזה שאמר שמצוה גוררת מצוה כלומר שעשיית המצוה האחת היא התחלה לאחרת גם כן, מאחר שכל המצוות הם דבר אחד ולפיכך מצוה אחת גוררת אחרת כי כל דבר שהוא אחד אינו נחלק כלל, וכאשר הוא עושה מצוה שהוא חצי דבר המצוה הזאת גוררת האחרת עד שיעשה כל המצוות שהם דבר אחד, וכיון שכל התורה היא דבר אחד העבירות שהם הפך אל המצוה גם כן דבר אחד כשם שהמצוות הם דבר אחד.

א. וראה בספר דרך חיים להמהר"ל מפראג זי"ע, על המשנה באבות (ד, ה) 'בן עזאי אומר, הוי רץ למצוה קלה כבחמורה, ובורח מן העברה. שמצוה גוררת מצוה, ועברה גוררת עברה. ששכר מצוה מצוה, ושכר עברה עברה'. וזה לשונו: ופירוש דבר זה מה שאמר שמצוה גוררת מצוה, וזה כי המצוות שהם תרי"ג כולם הם דבר אחד, ויש לפרש כך מה שאמר (משלי ו, כג) 'כי נר מצוה ותורה אור', כלומר, אל תחשוב כי המצוה האחת היא נר אחד והתורה שהיא כוללת כל תרי"ג מצוות הם נרות הרבה, אבל אין הדבר כך כי המצוה היא נר אחד אבל אין התורה שבה כל תרי"ג מצוות נרות הרבה מחולקות שכל נר ונר לעצמו, אבל התורה שיש בה כל המצוות היא אור אחד שהתחברו הנרות ונעשו אור אחד גדול שהתורה היא אחת.

”ואחר כך באו בניך לדביר ביתך, ופינו את היכלך וטיהרו את מקדשך, והדליקו נרות בחצרות קדשך”. והלשון תמוה במקצת, שהלא מקום ההדלקה היה כידוע בתוך ההיכל פנימה ולא בחצר בית המקדש, ולמה אמרו והדליקו נרות בחצרות קדשך.

אלא מתרץ מרנא ורבנא ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות, חנוכה שנת תקצ"ב), כי אכן בימים כתיקונם הדליקו את הנרות במקום הראוי לזה, דהיינו בתוך ההיכל פנימה, אבל בשעה שגברו בית חשמונאי ושבו לבית המקדש, נוכחו לראות שכל כך טימאו היוונים את ההיכל ומלאו אותה בגילולים, עד שלא יהא סיפק בידם לטהר ולבער משם את הטומאה עד שיגיע זמן ההדלקה, לכן שינו הפעם להעמיד את המנורה בחצר בית המקדש ושם הדליקו את הנרות.

ומעיקר הדין אין איסור בדבר, כפי שכתב הרמב"ם בהלכות ביאת מקדש (פרק ט הלכה ז): “הדלקת הנרות כשירה בזרים, לפיכך אם הטיב הכהן את הנרות והוציאן לחוץ מותר לזר להדליקן”, וכך אכן נהגו לאחר הניצחון, שהוציאו את הנרות לחוץ להדליק בחצר ההיכל, ודבר זה מדויק היטב בלשון שתקנו החכמים, אחר כך באו בניך לדביר ביתך, ופינו את היכלך וטיהרו את מקדשך, והדליקו נרות בחצרות קדשך, דמאחר שהיו טרודים לטהר את ההיכל ולפנותה מן הטומאה, לפיכך הדליקו את הנרות בחצרות קדשנו.

על ידי כן נתגדל ונתקדש שמו יתברך בעולם, כי אילו הדליקו את המנורה בתוך ההיכל לא היו רואים את הנס רק הכהנים משרתי ה', אבל לאחר שהוציאו את המנורה אל החצר נתגדל ונתקדש שמו יתברך בעולם שראו הכל את גודל הנס, שמילאו המנורה עם שמן בשיעור של יום אחד ודלקו הנרות לשמונת ימים, ולזכר אותו הנס תיקנו חכמינו

לעשות פרסומי ניסא ולהדליק את הנרות של חנוכה בפתחי החצרות מבחוץ, כן ביאר בחתם סופר.

גם אנו לענייננו יכולים להוסיף על יסוד דבריו, שמא הטעם שהדליקו הנרות בחצרות קדשך ולא בתוך ההיכל, היה בכדי להראות גודל יקרת המצוה, לאחר שבעוונותינו הרבים שלטו הרשעים בבית המקדש נבצר מאתנו לקיים מצוה זו, והנה ברגע הראשון שהודמן לנו שעת הכושר להחזיר עטרה ליושנה, לא התמהמהנו, אלא חזרנו לקיים את המצוה ברוב עם הדרת מלך לעיני כל ישראל, להראות חיבת וחביבות המצוות.

הנרות דלקו כל הלילה אפילו במקום הרוח

על פי יסוד זה מתרץ החתם סופר את קושיית הבית יוסף הידועה (או"ח סימן תרע), למה קבעו חנוכה שמונת ימים, הלא הנס היה רק שבעה ימים, כי ביום הראשון מצאו פך שמן כדי שיעור הדלקה של לילה אחת, ומה נס אית ביה.

אלא אומר החתם סופר דבר נפלא, דהנה ידוע שגר הדולק באוויר הפתוח יונק יותר שמן מנר הדולק בפנים, כי הרוח שולט בו ונושב על השלהבת, ואותו פך אחד של שמן שמצאו לא היה בו שיעור הדלקה אפילו ללילה הראשון, כי את הפכים מילאו בשיעור מצומצם כדי להדליק בתוך ההיכל שהוא מקום מכוסה, ועכשיו שהדליקו את המנורה בחצר הפתוח נצרכו בדרך הטבע לעוד שמן, ואף על פי כן אירע הנס ודלק כל הלילה, לפיכך קבעו שמונה ימים של חנוכה, כי אכן כל שמונת הימים היו בכלל הנס.

דבר זה מדויק היטב בהמשך לשון התפלה: והדליקו נרות בחצרות קדשך, וקבעו שמונת ימי חנוכה, דמאחר שהדליקו הנרות בחצרות קדשך במקום הפתוח ולא בתוך ההיכל פנימה, לפיכך קבעו שמונת ימי חנוכה, כי גם ביום הראשון דלקו הנרות בנס.

נר שבת ונר חנוכה

בשבת חנוכה זוכה כל אחד מישראל להאיר באור הקדושה

פתילות ושמנים שאמרו חכמים

אִתָּא בגמרא (שבת כא:), "פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת", ביאור הדברים, שישנם פתילות שאין האש נאחז בהם כראוי, כמו כן ישנם מיני שמן שאינם נמשכים היטב אחר הפתילה, ומשום כן אסרו חכמים להדליקם בשבת, דחיישינן שמא לא תעלה השלהבת כראוי בנרות הללו, ומתוך כך עלול להטות את הנר בעצם יום השבת קודש, אבל בנר חנוכה לא חששו לזה ולכן מותר להדליק אפילו בשמנים ופתילות שאינם דולקים כראוי.

בחנוכה מאירים כל נשמות ישראל

ברם, הצדיקים והקדושים מתלהטים היו ביותר ממאמר גמרא זה, ומרגלא בפומיהו לומר שענין גדול ונשגב במעלת קדושת ימי החנוכה רמזו לנו חז"ל בדבריהם הקדושים.

בי הנה לקראת שבת צריך האיש הישראלי להתכונן בששת ימי המעשה ולהכין עצמו בסילודין שיהיה ראוי לקבל ולקלוט את הארת השבת קודש, ורק מי שהכין עצמו כדבעי יכול להתעלות ולהתעדרן בקדושת השבת קודש באנפאה נהירין ובנהירו עילאה, ככל שהתייגע וטרח יותר כך תגדל הארת נשמתו ביום השבת קודש, אולם מי שלא הכין את עצמו כראוי וכנכון יקשה עליו ביותר להאיר ולהבהיק מנועם זיו השבת, וכבר אמרו חז"ל (עבודה זרה ג.), "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, מי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת".

אך שונה הדבר הוא קדושת ימי החנוכה שמסוגלת להעלות ולהאיר נשמת כל אדם מישראל כיקוד אש להבת שלהבת, בין אם הכין עצמו ובין אם לאו, עד שאפילו הנשמות הנדחות והרחוקות בהגיע ימי החנוכה והדלקת הנרות מאיר נשמתם באור יקרות, מלאים זיו ומפיקים נוגה ונאה זיווה בכל העולם^א.

בימי החנוכה יורדת שכינה למטה מעשרה טפחים

על פי זה ביארו בספה"ק את הטעם שמצוות הדלקת נר חנוכה הוא למטה מעשרה טפחים ובפתח ביתו מבחוץ (שו"ע סימן תרעא), כי הנרות הללו מאירין ומדליקין אף במקומות הנמוכים ואף בנשמות הנדחות העומדין בחוץ.

הערות והוספות

עושה מצוה ולא ההנחה, כי אין אנו מעלין אותה [את השכינה הקדושה] ממקומה כלל, אלא שאנו ממשיכין לה אור מלמעלה אל מקומה לבד, היינו ההדלקה. ולכן אסור

א. בכתבי האר"י ז"ל (פרי עץ חיים שער ראש חודש חנוכה ופורים פרק ד) מבואר, שבחנוכה יורד האור אל המקומות הנמוכים. וזה לשון קדשו: לכן הדלקה

וראה נא את לשון קדשו של הרה"ק בעל ה'מאור עינים' זי"ע (פרשת מקץ דרוש לחנוכה): "ולכן נר חנוכה וכו' הוא למטה מעשרה, כי מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה, רק שהשם חושב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, היה על ידי נס שהשם כביכול מוריד למטה מעשרה ומתקרב אל האדם להשיבו ולהחזירו אליו וכו', וכל זה הוא על ידי מצות הדלקת נרות חנוכה וכאז כן עתה בכל דור בבוא עת וזמן מצוה זו".³

"ולכן אמרו חז"ל פתילות ושמיים שאין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה, כי הנה מתנה טובה שבבית גנזי השם נתנה לנו את השבת

הערות והוספות

בחינת עני העומד על פתח הבית מבחוץ, שאין בידו כלל ומבקש רק מתנת חנם. **עוד** כתב שם (אות מה): ואולי יש לומר על פי דברינו לעיל (אות ה) על מאמר חז"ל (שם) 'מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ', כי הארת חנוכה היא לאותם העומדים עדיין מבחוץ ואינם משיגים הקדושה, אך כשמתעורר בקרבו נצוצי התעוררות, ומה גם בראותו הכלל ישראל כולו מדליקין והוא עומד מבחוץ, ונפשו עליו תאבל ולבו דוי למה נגרע, אחז"ל שידליק כי הדלקה עושה מצוה, וכמו שכתבתי לעיל (אות לב) היינו שידליק בתוך חשכותו, וידליק ויתלהב בעשיית המצוה, ולא יחשוב כלל מה שהיה ומה שיהיה ואיך אעיז ואחצוף ליכנס בשערי המלך בלבוש שק, רק ידליק, כי לאיש פשוט ופחות כזה איך נוכל לומר לך והכין עצמך בהכנה דרבה כראוי וכיאות

להשתמש לאורה, כי כדי להיות אור הקודש העליון יורד עד למטה, אשר שם מקומה במקום אשר מצויים שם החיצונים, אנו חוששים שלא יתאחזו באור העליון, ולכן אין להנות מן האור. ע"כ.

ב. ראה **ב'שפת אמת - ליקוטים'** (חנוכה) שכתב: בענין חנוכה, כתבו להניח פתח הבית מבחוץ, פי' אדוני מוז"ל אף שאדם מבחוץ.

כיוצא בזה גם **ב'ישמח ישראל'** (חנוכה אות כה) וזה לשונו: ובפרט חנוכה, 'חנו-כה' שנתעורר מדת חנון, שהבורא ברוך הוא מתעטף בחסידותיו ומתאזר בחנינותיו, וחונן לכל בריה אור הדעת וכל מיני ישועות מאוצר מתנת חנם. וכמאמרם ז"ל (שבת כא:) 'מניחה על פתח ביתו מבחוץ', היינו שנתעורר הארה דחנוכה מצד מדת חנון אף לאותן העומדים מבחוץ, רצוני למי שהוא

לקרב האדם אל בוראו, כי שומר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו, כדכתיב (ישעיה נד, ב) 'שומר שבת מחללו' - אל תקרי 'מחללו' אלא 'מחול לו' (שבת קיח:), רק שקשה עליו על האדם ליכנס בתוך קדושת שבת כי רם ונשא הוא השבת כי הוא שמא דקודשא בריך הוא ואיך יכול לקרב אל מקום גבוה ורם כזה, אך בחנוכה כביכול השם מוריד את עצמו למטה מעשרה אל אדם לקרבו¹, עד כאן לשונו².

בדרך זה פירש הרה"ק ה'אמרי אמת' (חנוכה תרס"ו) את הכתוב שאומרים בהלל (תהלים קטז, ב), "כי הטא אזנו לי ובימי אקרא", וקשה, וכי הקב"ה צריך להשפיל אזנו בכדי לשמוע את מוצא פי האדם, הלא מלוא כל הארץ כבודו, אלא יש לומר, שהכוונה הוא לימי החנוכה שבהם גם אלו

הערות והוספות

כיוצא בזה כתב גם ב'שם משמאל' (פרשת מקץ - שנת תר"פ): ונראה שזהו טעמא דדורשי רשימות מרבתינו ז"ל בהא דפתילות ושמונים שאמרו חכמים שאין מדליקים בהם בשבת מדליקין בהם בחנוכה דקאי על נפשות אטומים שאין להם עלי' בשבת יש להם עלי' בחנוכה, אף כי אין למעלה משבת, מ"מ בשבת אי אפשר אלא איש על מחנהו ואיש על דגלו ומי שטרח בע"ש יאכל בשבת, וע"ז מורה מצות אזהרות תחומין שכל איש יש לו תחומו בפני עצמו, אבל חנוכה כמו שאז בעת הנס זכו לנצחון ונס למעלה מן הסדר ומן הגבול כן נשאר לדורות זמן חידוש עבודה בחיות למעלה מן הסדר.

בשמן יפה ובפתילות יפות, אולי בין כך ובין כך יכלה ויכבה הניצוץ, ושומר רוח לא יזרע, כי עד כמה מגיע ההתעוררות מהאיש כזה. ג. ראה עוד **ב'שפת אמת'** (לחנוכה - שנת תרל"ג ליל ו): אא"ז מו"ר ז"ל הגיד בשם רבותינו ז"ל. פי' הגמרא פתילות ושמונים שאין מדליקין בשבת מדליקין בחנוכה, אשר אף הנפשות שאין להם עלי' בשבת יכולין לעלות בחנוכה, ונפ"ש נוטריקון נר פתילה שמן. ופתילות הפסולין שאור מסכסכת בהן. נדעך וקופץ כו'. והיינו שלא יוכל לקבל ההארה תוך עומק לבו כו'. והיינו שיש נקודה פנימיות בכל איש ישראל שאין שם מגע נכרי רק שצריך להיות שנקודה זו תתפשט בכל האדם. ועל ידי הלל והודאה יכולין להכניס נקודה זו בכל הנפש.

הנמצאים למטה ומושלכים בדיוטה התחתונה זוכים שכביכול מטה הקב"ה את אזנו אליהם ומאזין אל קריאתם, ועל ידי זה יכולים לשוב ולהתקרב אל השי"ת.

בשבת חנוכה יש עליה לכל נפש מישראל

מעֵתָה תשכיל להבין את גודל מעלת ויקרת קדושת האיש ישראל בשבת קודש של חנוכה יותר משבתות אחרות, עד כי אפילו אנשים שהם בדרגה נחותה, שבכל השבתות אין להם עליה, בשבת זו זוכה גם נשמתם לאור בהיר ועליה בזכות הנר של חנוכה.

שְׁהָרִי כבר נפסק להלכה (שו"ע סימן תרעט), שבערב שבת מדליקין תחילה את הנר של חנוכה ורק לאחר מכן את הנרות של שבת, ונמצא, שמיד בשעה שמדליק את נר החנוכה מיד מתלהטת ומתקדשת נשמתו בקדושתה של חנוכה שדרכה לרדת ולהאיר עד למטה, ומיד אחר כך כאשר השבת קודש פורסת כנפיה כבר יכולה קדושת השבת שתיאחז בנשמתו המאירה כבר בלאו הכי מקדושת החנוכה, ואחר שכבר נאחזה בו קדושת השבת אמרינן כי אפילו 'כבתה אין זקוק לה' (שבת כא:), שְׁהָרִי עתה כבר מאירה נשמתו באור השבת קודש¹.

הערות והוספות

להופיע על ישראל, קומי אורי, הוא הניצוץ אור שבתוך האדם, שיש נקודה פנימיות בכל איש ישראל אשר לא יוכל להתקלקל לעולם, ועל ידי האור העליון מתעורר האור הפנימי, שמצא מין את מינו וניעור, והוא נר חנוכה שנעשה להאיר בתוך החשכות.

ד. ראה בספר 'שפתי צדיק' - לשבת חנוכה (מט), שם כתב: כתיב 'נר מצוה ותורה אור'. ובשבת חנוכה יש ב' נרות נר שבת ונר חנוכה ויוכל להאיר בתוך כל החשכות, התעוררי כי בא אורך, זה אור שבת, שבא אור עליון בכל שבת שקבוע וקיימא ומקודש מששת ימי בראשית

אף אפשר להוסיף ולומר עוד, על דרך המובא בספרים הקדושים (ראש דוד' - פרשת מקץ, ו'בני יששכר' - חודש כסלו מאמר ד), שכל העניין שקבעו חז"ל את ימי החנוכה לשמונת ימים, הוא בכדי שתמיד יחול שבת קודש באחד מימי החנוכה. ויתכן לומר, כי הסיבה שביקשו חז"ל שיחול לפחות שבת אחת בין ימי החנוכה, הוא היות ולא רצו להחמיץ את ההארה המיוחדת שיש בשבת חנוכה, שהרי בשבת של חנוכה יש עלייה לכל אדם מישראל, אפילו מי שבשאר שבתות אינו זוכה לזה, על כן ראוי שיהיה תמיד לפחות שבת אחת בתוך ימי החנוכה.

ונעלה הדבר מעל כל ספק, שבזכות אלו הקדושות של שבת וחנוכה מסוגל כל אחד ואחד מישראל להתרומם במעלות הקדושה והטהרה, עד כי יכול להפך את לבבו ממש מן הקצה אל הקצה, וכדרך שביארו הצדיקים בנוסח 'ועל הנסים', "טמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים", שהטומאה נמסרת ביד הטהרה והרשעות נכנעת בידי הצדקות, כלומר, שבחנוכה מסוגל כל אחד להפך את לבבו שעד עתה נפלה בטומאה וברשעות ולהימסר אל צד הקדושה והצדקות, ואפילו מי שעד עתה לא היה בבחינת צדיק, מעתה ייהפך לבבו אל השי"ת וייכנס בתוך מדות הקדושה והטהרה (ראה שפת אמת חנוכה תרל"ד ד"ה ליל ז')¹.

הערות והוספות

מעטים' נכון הוא שהיה נס, אבל 'טמאים ביד טהורים' מה היה הנס, אלא זה היה הנס שמהטמאים נעשה טהורים, מהרשעים נעשה צדיקים, כי היה אז התגלות אלקות, וכששניהם יחד שבת וחנוכה, הוא שבת גדול, כי חנוכה ההתגלות, ושבת התגלות.

ה. מובא בספר 'חשבה לטובה' בשם הרה"ק רבי חנוך העניך מאלכסנדר זי"ע: אמר, די גוטע אידן זאגן, ששבת זה הוא שבת גדול, כי שבת הוא התגלות אלקית, כמו שנאמר (שמות לא, יג) 'לדעת כי אני ה' מקדשכם', והובא בספר אחד, 'רבים ביד

תורה אור

העוסק בתורה בשבת חנוכה זוכה לאור גדול

בחנוכה נפתחין שערי תורה

גיל לנו רבותינו ז"ל, כי מסוגלת מצוות נר חנוכה להביא את האדם לזכות לתורה עד כי נפתחין לפניו מעיינות החכמה, ומעתה יש בכוח כל אחד ואחד להשיג השגות בתורה, גם בעניינים שעד עתה היו כמעין החתום וסתום לפניו.

מקור הדברים הוא מן הגמרא (שבת כג:), "אמר רב הונא, הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים", וביארו בזה הראשונים (שם), שמאמרו של רב הונא מיוסד על הפסוק במשלי (ו, כג) "כי נר מצוה ותורה אור", דהיינו, שעל ידי ה'נר מצוה' שהוא נר חנוכה, זוכים ל'תורה אור' – שיאירו העיניים בתורת ה' צבאות, ואם אמרו חז"ל שמועיל זכות המצווה על בניו שיהיו תלמידי חכמים, על אחת כמה וכמה שגם לעצמו יועיל סגולת המצווה להאיר את עיניו בתורה הקדושה^א.

הערות והוספות

א. כן מובא בשם הגה"ק ה'חידושי הרי"ם' מגור זי"ע, שאמר כי הרגיל בנר זוכה לא רק

מפני טעם זה היה הרה"ק בעל ה'חידושי הרי"ם' מגור זי"ע - תיכף אחר הדלקת נרות חנוכה - מזרז להעם הנמצאים אצלו שיתיישבו ללמוד, בהטעימו 'כי נר מצוה ותורה אור', וראויה מצוות נר חנוכה המאירה לארץ ולדרים עליה להאיר את עיני לומדי התורה הקדושה.

וברצונו להדגיש את כח מצוות הנר חנוכה להשפיע ולפתוח שערי חכמה, היה מספר על הרה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע, שפעם אחת שאל לאחד ממקורביו האם תיכף לאחר התפילה הוא מתיישב ללמוד איזה סוגיה שלפני התפילה התקשה בהבנתה, שהרי זה עתה ביקש בתפלה 'אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה' - שיפתחו לו שערי הדעת להבין בתורתנו הקדושה, ומחזור הדבר שאחר התפלה יכולים להבין גם עניינים שהתקשה בהם קודם התפלה, והוסיף החידושי הרי"ם, שכמו כן הוא בנר חנוכה שתיכף לאחר שמקיים ה'נר מצוה' מאיר בו ביותר 'תורה אור'³.

העדות והוספות

בגימ' אלף ל"ה ובהחזרת אֶלֶף לֶאֱלֹהִים - סוד הכתוב 'איכה ירדוף אחד אלף' - הנה הם אל"ה בגימ' ל"ו, והנה נגזו בתורה, כשרצו היוונים לבטל התורה אשר בה אור הגנוז הלזה, הנה הש"י התנוסס להאיר להם בנר מצוה ותורה אור הוא אור התורה מן הארת אור הגנוז, ועל כן נזכר בתורה ל"ו פעמים אור נר ומאורות כנ"ל, ועל כן תקנו ל"ו נרות, אשרי העם שככה ל"ו.

ב. והיה הרה"ק מקאזניץ מתאונן שאם בעיני האנשים רחוק הדבר שיפעל כיצד אם כן יכולין לפעול באמת.

שבניו יהיו ת"ח, אלא אף הוא עצמו יהיה תלמיד חכם.

ועניין שייכות אור הנרות עם אור התורה, ראה **ב'בני יששכר'** (מאמרי חדשי כסלו טבת - מאמר ב אות ח), וזה לשונו: ומתוך האור לעיני אחרי רואי בדברי הרב הקדוש הנ"ל [הרוקח] כתב [שם] תקנו ל"ו נרות (כנגד השעות ששימש האור הראשון כנ"ל) כנגד לשון אור, ומאורות, ונר, נזכר בתורה ל"ו פעמים עיין שם, הוא מה שכתבתי שהאור הגנוז נגזו בתורה והוא ששימש ל"ו שעות (נגד מנין ה' פעמים או"ר שנזכר בתורה ביום א')

המעלה העליונה בתלמוד התורה של שבת חנוכה

והנה ידוע מה שכתב הגה"ק בעל ה'בן איש חי' בשם המקובלים (בן איש חי ריש פרשת שמות), כי כל שעה של לימוד התורה בשבת קודש יש לה ערך כמו אלף שעות של תורה בימות החול^ג.

אמור מעתה, שבשבת חנוכה יש לנו ב' כוחות נפלאות בתורה הקדושה, מצד אחד כח התורה שיש בכל שבת ושבת, כמו שכתב ה'בן איש חי', ומאידך גיסא יש לנו גם את כח המצווה של נר חנוכה, שמאירה את עינינו בתורה הקדושה עד לבלי שיעור, ופותחת לפנינו את שערי החכמה.

על כן חלילה לנו להיות כאותו שוטה המאבד את מה שנותנים לו, אלא כל רגע ורגע שיש בידינו - בימי החנוכה בכלל ובשבת חנוכה בפרט - נשתמש בהם בכדי להגות בתורת ה' צבאות, ועל ידי זה נוכיח ונגלה את נצחון בני ישראל על היוונים, שכל רצונם לא היה אלא 'להשכיחם

הערות והוספות

חכמינו זכרונם לברכה, צריך להרבות בו בעסק התורה, כי אז יצליחו בו יותר בבנין הרוחני, ולכן כתבו המקובלים ז"ל, דגדול הפועל הנעשה מעסק התורה ביום שבת, אלף פעמים יותר מן הנעשה מעסק התורה של ימי החול, ולכן מאחר שנעשה בנין רוחני ועליוני בשבת מן עסק התורה, נאסר בשבת בנין הגשמי החמרי לגמרי, ולכן שנו במשנה הבונה מכלל ט"ל מלאכות האסורים בשבת, כי הבנין הוא אב מלאכה.

ג. ראה לשונו בתוך הספר: ובזה מובן הטעם שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, לא נתנו שבתות לישראל אלא לעסוק בהם בתורה, והיינו כי ישראל יש בהם כח לבנות בנין רוחני ועליוני על ידי עסק התורה, ולכן נקראו בנאים, וכמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה, על פסוק וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך, וזה הבנין שבונים אותו על ידי עסק התורה, הוא נעשה בחלק עולם הבא, ולכן בשבת שהוא מעין עולם הבא, כמו שאמרו

תורתך', ועל ידי שאנחנו עמלים בתורה הקדושה בימים האלה, מתגלה ביתר שאת וביתר עוז כי נצח ישראל לא ישקר ובניה עוסקים יומם ולילה בתורת ה' תמימה.

הרגיל בנר חנוכה ונר שבת

במו כן ראוי לנו להוסיף, שישנם כמה מן הראשונים שפירשו את מאמר הגמרא "הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים", שאינו עולה על נר חנוכה בלבד, אלא הגמרא מכוונת גם על נר של שבת, וכן פירש רש"י (שם בגמרא), "כי נר מצוה ותורה אור (משלי ו, כג) – על ידי נר מצוה דשבת וחנוכה בא אור דתורה". ולפי אלו המפרשים נמצא ביתר שאת ששבת זה של חנוכה ראוי בכפלים לזכות למאור התורה ולסגולה הנפלאה של הויין ליה בנים תלמידי חכמים', שהלא לקראת שבת זה אנו מדליקים ומהדרים בשניהם, גם בנר של חנוכה וגם בנר של שבת.

אנב גררא ייאמר, כי בכדי שתהיה סגולת הנרות בשלמות ותפעל את פעולתה, לא די שיהדר בנרות עצמם שיהיו בתכלית ההידור, אלא גם אופן וצורת ההדלקה צריך שתהיה בהידור ובשלמות, דהיינו שידליק את הנרות בשמחה ובהתרוממות הנפש מתוך חביבות המצוות ולא כמצוות אנשים מלומדה, כפי שכתב ה'מאירי' (שבת כג:) בזה הלשון, "אמרו, הרגיל בנר חנוכה – דרך חיבוב מצוה ובהערה מפורסמת – הויין לו בנים תלמידי חכמים עליו נר מצוה ותורה אור".

יעזור השי"ת שבזכות הנרות של שבת ושל חנוכה, יחד עם היגיעה ועמל התורה בזמנים קדושים אלו, נזכה שייפתחו לפנינו שערי אורה, שערי חכמה בינה ודעת להבין ולהשכיל במעמקי לימוד התורה הקדושה,

להשיג בה השגות ולהבין שמועות, וכלשון קדשו של הרה"ק בעל ה'בני יששכר' בתפלתו שקודם הדלקת הנרות חנוכה, "ולא ימוש התורה מפינו ומפי זרעינו ומפי זרע זרעינו מעתה ועד עולם, ונזכה לבנים תלמידי חכמים אמץ כן יהי רצון".

זאת חנוכה

תוקף קדושת היום של זאת חנוכה וסגולתה

זאת חנוכה - עיקר החנוכה וגמר החתימה

היום האחרון של חנוכה מכונה בקרב ישראל עם קדושים בשם 'זאת חנוכה', והוא על שם הקריאה שקורין ביום זה בפרשת "זאת חנוכה המזבח" (במדבר ז, פד).

בספרים הקדושים הפליגו ביותר במעלת היום הגדול והקדוש הזה ואמרו, כי קדושת הימים הנוראים שהתחילה בחודש תשרי הולכת ונמשכת עד היום של זאת חנוכה, וביום זה הוא גמר החתימה, וכדכתב הרה"ק בעל ה'בת עין' שכתב (בפרשת וישב) בזה הלשון: "הנה איתא בכתבי האר"י ז"ל שעיקר סוף גמר החתימה היא בחנוכה".

ב'שפת אמת' (חנוכה תרמ"א) אף הביא סמך וראיה לזה העניין שהמועדים נמשכים עד לימי החנוכה, מן הפסוק שבתהלים (קח, כז) "א-ל ה' ויאר לנו אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח", ופירש, כי 'חג'

הכוונה לחג הסוכות ו'קרנות המזבח' אלו ימי חנוכה^א. כלומר, הקב"ה קשר ואגד את ימי החנוכה בחבלי עבות אל חג הסוכות, וימי החנוכה הם אור המקבל שנמשך מחג הסוכות, כמו הלבנה שמקבלת את אורה מן החמה^ב.

ב'שם משמאל' (חנוכה - זאת חנוכה) הוסיף עוד וכתב, כי יום זה הוא התכלית של מצוות חנוכה, ושבעת הימים הראשונים של חנוכה המה רק הכנה לזאת חנוכה, ומן היום זה נשאר הקיום של כל אורות החנוכה. כיוצא בזה כותב גם ה'ישמח ישראל' (פרשת וישב): "וזה שנקרא יום זה 'זאת חנוכה', שביום הזה נכלל כל ימי חנוכה, ויוכל עוד היום להמשיך אורות הקדושות ומדת הרחמים על הכלל ישראל".

הערות והוספות

א. כשם ש'קרנות המזבח' אינם גוף ועצם המזבח אלא חלק הנמשך ויוצא ממנו, כך גם חנוכה אינה קדושה בפני עצמה אלא הארה הנמשכת ונשפעת מחג הסוכות.
ב. על פי זה ממשיך ה'שפת אמת' (שם) לבאר את שיטת בית שמאי בנר חנוכה, שבית שמאי תלו את שיטתם ב'פרי החג' של חג הסוכות, כשם שפרי החג נקריב בסדר של פוחת והולך כך גם נרות החנוכה מדליקים בסדר פוחת והולך. ובאור שייכות פרי החג לנרות חנוכה, שהרי ידוע כי שבעים הפרים הנקריבים בחג הסוכות הם כנגד שבעים אומות העולם, ומקריבים את הפרים בסדר פוחת והולך בכדי

להפחית ולהחליש את כוח האומות, ויש לומר, שבחג הסוכות של אותה שנה שהייתה בו מלחמת היוונים, בשעה שהקריבו בני ישראל את פרי החג, הרגישו כי נתקבלו הקרבנות לרצון ואכן עולה בידם להכניע את אומות העולם ולשבר את קליפת יוון, לפיכך, כאשר לא עברו אלא ב' ירחים בלבד וראו שה' היה בעוזרם להכניע את קליפת יוון, הרגישו מיד שכל הניצחון שהיה להם זה עתה הוא תולדה של פרי החג שהקריבו בחג הסוכות, ועל כן קבעו להדליק את נרות חנוכה בסדר פוחת והולך, לזכר פרי החג הפוחתין והולכין שסיבבו את הניצחון הגדול על ממלכת יוון האדירה.

וכסיל לא יבין את זאת

עתה משידענו את גודל קדושת היום ותוקף עיוזו, אחת היא לנו שחלילה לא נאבד את היום הזה בדברים של מה בכך, וכל מי שאינו מבין את תוקף גדולת היום, אפשר להמליץ עליו את הפסוק בתהלים (צב, ז) "איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת", כלומר, רק איש בער וכסיל לא יבין ולא ידע להעריך אל נכונה את 'זאת' - זאת חנוכה.

והיות שיום זה הוא הנעילה והחתימה של ימי החנוכה, שבו מאספים את כל ההארות וההשפעות שזכינו להם בימים האלה ומשמרים אותם שיהיו לקנייני נצח, בוודאי ובוודאי שיש לנו לשמור עליהם מכל משמר לבל ירדו לטמיון ויאבדו, כי אם חלילה לא נשגיח עליהם כראוי, יתברר לנו למפרע כי גם כל מה שכבר זכינו להשיג עד עתה מעולם לא היו שלנו ולא היינו ראויים לזה.

מושלי משלים המשילו זאת לאחד שעבר בשוק בסברתו, ובדרך הילוכו צדה את עינו ציפור מיוחדת במינו ויקר הערכין המקנת על העץ, מרוב שהתפעל מיופי הציפור וחינה טיפס על העץ והצליח להניח את ידו עליה ונטלה לעצמו, באותו הזמן שהה לצדו אדם אחר שגם הוא חשקה נפשו מאד בציפור כלילת יופי זו וביקש לקנותה הימנו, אך הלה לא ניאות למכרו אלא עבור סכום כסף גדול מאד, כך עמדו על המקח איזה זמן עד שלבסוף נתרצה הקונה לשלם את מלוא הסכום, אולם תוך כדי והלוקח מתכוון להשלים את המקח וצורר את המעות בידו בכדי למסרו למוכר, הסיח המוכר את דעתו לרגע קט, וכהרף עין פרשה הציפור כנפיים ועקבותיה לא נודעו.

אין לשער את גודל צערו של המוכר שברגע כמימרא הפסיד סכום עצום, אילו רק נתן מעט יותר את לבו לשמור על הציפור כראוי, לא היה נמנה עכשיו בין הצועקים לשעבר ואינם נענים.

אולם אם נתבונן במעשה זה יותר בעומק, נראה כי סופו מוכיח על תחילתו שכל עיקר הציפור לא הייתה שייכת אליו כלל וכלל, כי אילו הייתה הציפור שלו מקדמת דנא, הרי שאפילו אם לעת עתה ברחה הציפור והתעופפה לה, מכל מקום בסוף תשוב מאליה למקומה הראשון, אבל לאחר שברחה ולא חזרה עוד, הרי לך ראייה ברורה שציפור זה מעולם לא הייתה שייכת לו.

והנמשל, כל קנין או השגה רוחנית שקונה לו האדם, בין בתורה ובין במצוות ומעשים טובים, אם לא יעשה פעולות לשמור עליהם כהוגן, לבסוף לא יישארו ההשגות האלו אצלו, כי מדרכם להיות נעלמים והולכים, מלבד אם יעמוד היטב על המשמר וישקיע את כל רוחו ונפשו בכדי לשמור על קניינו שלא לאבד אותם, אז יזכה שיהיו קנינים אלו לקנייני נצח לעולם ועד.

ביום האחרון מעלה את כל ימי החנוכה

והנה, כל מה שדיברנו עד עתה שייך יותר במי שבאמת השתדל בכל הימים הקדושים של חנוכה לעלות ולהתעלות יותר ויותר ולילך מעלה במדות הקדושה והעבודה, אבל מה יעשה מי שכל הימים היה שרוי בתרדמה, רק ביום האחרון נתעורר לפתע משנתו העמוקה ונחרד לגלות כי כבר נמצאים אנחנו בזאת חנוכה - יום הנעילה - ואני אנה אני בא, איך אעלה אל אבי וימי החנוכה איננו אתי.

אולם באמת צריך לומר, כי גם האיש אשר בזאת חנוכה גילה לחרדתו שעד עתה לא היה לו השכל לעבוד כראוי את השי"ת, וכי כל ימי החנוכה עברו עליו להבל ולריק, מכל מקום אל תיפול רוחו בקרבו ח"ו, כי כל זמן שעומד בזאת חנוכה עדיין יכול לתקן ולהעלות אל שורשם את כל ימי החנוכה שיהיו במעלה העליונה כראוי וכנכון.

הא לך לשון קדשו של הרה"ק הי"שמוח ישראל' (פרשת וישב), שמדבר ממש על מי שמוצא את עצמו במצב הזה ואומר כך: "כשמישים האדם אל לבו שהימים יצאו ועברו והוא העלה חרס בידו, שלא היה מרגיש עד היום הזה גודל אורות הקדושות מנורות דחנוכה, ולא היה מתקן ומשלים עוד את נפשו כלל וכלל, ומתעצב אל לבו מאוד, עם כל זה, עוד ביום הזה על ידי הדלקת נרות חנוכה, כי עוד היום אנו מדליקין הנרות, יוכל לתקן הימים שעברו, כמו כל דבר שמוסיף על המיעוט יש לו התחברות עם העבר, וזה מוסיף והולך על היום הראשון".

גם ב'שפת אמת' (חנוכה - תר"מ) כתב שהיום האחרון הוא העיקר, וביום הזה כלולים כל הימים הראשונים של חנוכה, ואף מוכיח זאת מתוך הקריאה שאנו קורין בתורה ביוםא דזאת חנוכה, שלאחר שמשלימין לקרוא את כל הקרבנות של כל נשיא ונשיא מִישראל בפני עצמו, מוסיפים לקרוא בהמשך את פרשת "זאת חנוכה המזבח וכו'" (במדבר ז, פד), בו מפרשת התורה את כללות קרבנות הנשיאים כמה היו. שעד עתה מנתה התורה כל יום בפני עצמו את קרבן הנשיא של אותו היום, ואילו עתה עושה התורה סך הכל כמה היו כל הקרבנות של כולם יחד. ובזה יש לנו רמז על זאת חנוכה שהיא כוללת בתוכה גם את כל הימים הראשונים של חנוכה.

הרי לך שוב כי חלילה לנו מהתייאש, כי על ידי ההתחזקות וההתעצמות ביום האחרון של חנוכה עדיין יש תקוה טובה לדורשי ה' להעלות

ולתקן אל שרשם את כל ימי החנוכה הכלולים ואגודים בתוך היום האחרון של זאת חנוכה. ודע לך, כי אין מחשבות אלו של יאוש אלא מעצת היצר בלבד, שהוא יודע ומכיר בגודל וערך היום הזה וברצונו להביא לרפיון ידיים ולמנוע מן האיש ישראל לזכות לעצמו בכל קנייני הנצח שיכולים לקנות ביום זה כלאחר יד.

בזאת חנוכה מומשיכים ישועות למעלה מהטבע

בנוסף לזה צריכים אנו לדעת כי יומא הדין הוא גבוה מעל גבוה, והספרים הקדושים מזן אל זן נוגה מפיקים בגדלות היום הזה, ובכח הגדול שהופקד בידיו של כל אחד ואחד מישראל לפעול בו שפע ישועה ורחמים למעלה מדרך הטבע.

רבינו המהר"ל זי"ע בספריו הק' (נר מצוה ח"ב עניני חנוכה ד"ה ועוד יש) מאריך כמה פעמים בביאור העניין של חנוכה שנקבע לשמונה ימים, ומבאר שהמספר שבע מורה על הנהגת הטבע, כמו בריאת העולם ומעשה בראשית שהיו בשבעה ימים, אבל המספר שהוא למעלה מזה - שמונה - מורה על למעלה מן הטבע, והיות והנס של חנוכה היה באופן שהוא למעלה מדרך הטבע, לכן נקבעו ימי החנוכה לשמונת ימים שהם מורים על עילוי מן הטבע.^ג

הערות והוספות

כנגד שבעה ימי בראשית שבהם נברא הטבע שהוא הנהגת העולם, והשמיני הוא מיוחד אל מה שהוא אחר הטבע כמו שהם כל הניסים.

ג. ראה בספר 'נר מצוה' לרבינו המהר"ל (עמוד כח), וזה לשונו: וכמו שקבעו ימי חנוכה ח' ימים, ופרשנו כי השמיני הוא על הנהגת הטבע, ואל הטבע שייך שבעה

בדרך זה כתב ב'בית אהרן' (חנוכה): "עיקר הנס הוא השמיני, הגם שבכל שבעה היה הנס, מכל מקום עיקר הוא השמיני שהוא למעלה מהשבעה, וכפי שאומרים העולם על נס, דער נס איז איבער דער וועלט [-הנס הוא למעלה מן העולם]".

ומאחר שיום זה הוא למעלה מן הטבע, הרי שיש היום את הכח בכל אחד ואחד להמשיך על עצמו נסים ונפלאות שהם למעלה מדרך הטבע, וכן היה אומר הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע בשם זקנו הרה"ק מרוזין זי"ע, כי 'מה שהצדיקים יכולים לפעול מהשי"ת בראש השנה ויום הכיפורים, יכול כל יהודי לפעול בזאת חנוכה'. וראה ב'ישמח ישראל' (פרשת וישב) שכתב גם כן: "וזה שנקרא 'זאת חנוכה', 'זאת' - היא כלי המקבל (עי' זוה"ק ח"ב לו, ב), שראוי ומוכשר לקבל הקדושה העליונה, וראוי שיארע לו נס למעלה מהטבע".

שערי שמים פתח ואוצר הטוב לנו תפתח

על כן, כל מי שעניי שכל בראשו הרי שביום קדוש זה לא ינוח ולא ישקוט, אלא יפיל תחנה ובקשה לפני מלך מלכי המלכים שיחוננהו במתנת ידו מאוצר המנוצר, בפרט כהיום הזה שהוא מסוגל להשפעות נוראות ולמעלה מדרך הטבע ממש, וידועים דברי הרה"ק בעל ה'בני יששכר' זי"ע (מאמרי חדשי כסלו טבת - מאמר ב) שכתב בזה הלשון: "הדבר אשר מרגלא בפומייהו דרבנן רבותינו כת הקודמים, אשר בחנוכה יש מקום לעורר פקודת עקרים ועקרות כעין ראש השנה, הנה לדעתי עיקר הענין עיקר הסגולה ביום האחרון הנקרא בפי כל זאת חנוכה".

ומסוגל יום זה להיפקד בכל מיני ישועה ורחמים, ברוחניות ובגשמיות, וכל המתפלל ביום זה קרובה תפלתו להתקבל ברחמים וברצון, אשר

על כן יפיל תחינה ובקשה לפני מלך מלכי המלכים שיפתח את לבנו בתורתו, וישם בלבנו אהבתו ויראתו לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם, כמו כן יבקש לזכות לבנים ובני בנים חכמים ונבונים, אוהבי ה' ויראי אלוקים, המאירים את העולם בתורה ובמעשים טובים.

גם לא ישכח לבקש על שערי פרנסה טובה שיפתחו לפניו ושיגיעו אליו בנקל ולא בצער, וכן שאר כל הענינים וההצטרפויות שהאדם מזדקק להם בהאי עלמא בכדי שיוכל לפנות את מוחו ולבו לעבוד את השי"ת בנחת וברוגע וללא כל טירדות ומניעות⁷.

תחוקקנו לחיים ותיטיב לנו החתימה

ויהא רעוא מן קדם אבוהון דבשמיא שיהיה לנו את השכל הראוי והנכון לחיות את היום הזה כראוי וכנכון בתורה ותפילה בקדושה ובטהרה, ושנזכה למלוא חופניים של השפעות טובות בדבר ישועה ורחמים ממעון הברכות עד אין קץ, ברוחניות ובגשמיות.

הערות והוספות

פרנסה, והוא נמשך מתרין מזלין נצ"ר ונק"ה, שמכוונן ביום זה כנודע להשפיע גם למי שאינו הגון ואינו כדאי, על דרך אמרם ז"ל (בבא בתרא ח.) פרנסני ככלב פרנסני כעורב. והוא על דרך הכתוב נתן לחם לכל בשר (תהלים קלו, כה), וזהו כל"ב עור"ב עם לח"ם עולה זא"ת, ורומז אשר בזאת חנוכה הזמן להמשיך פרנסה מאוצר מתנת חנם.

ד. ראה 'אמרי נועם' (מועדים - לחנוכה) שכתב: וביום האחרון של חנוכה שנגמר המשכת הטובות בנים ופרנסה, על כן נקרא זא"ת חנוכ"ה עולה בני"ם פרנס"ה.
ראה גם מה ב'עטרת ישועה' (מועדים - לזאת חנוכה) שהוסיף וכתב עוד: הטעם שנקרא יום אחרון בשם זאת חנוכה, כי איתא בספה"ק אשר ביום זה נשפע

והעיקר ולמעלה לכל לראש, שנזכה היום לרוב השפעות דקדושה הנמשכות ביום זה ממרומי על, ולהמשיך עלינו מן האור הגנוז המתעורר בימים האלו להמשיכם לשאר כל הימים, וכפי שכתב בקדשו הרה"ק בעל ה'שפת אמת' זי"ע: "ועל ידי שהוא יום האחרון קשה עלינו פרידות הימים טובים לכן משאיר יותר הארה על כל השנה ומתעורר בו נרות המנורה".

